

**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİN GİDERİLMESİNDE
YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ:
ISPARTA UYGULAMASI**

Çağdaş KARADAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Zafer YILDIZ

ISPARTA – 2011

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : İKTİSAT EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS / DOKTORA** Programı öğrencisi
Çağrı Karadağ tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

Prof. Dr. Geybulla RAMAZANOĞLU
İktisat Ana Bilim Dalı Bşk.

20.04.2011
Tarih

Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 20.04.2011 Çarşamba
günü saat 14.00 'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Bölgesel Değerlendirmenin
Giderilmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü: Sorunların Uygulanması
konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı
almıştır.

☒ KABUL

☐ RED

☐ DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	<u>Doç. Dr. Levent AYTEMİZ</u>	<u>[İmza]</u>
Üye	<u>Yrd. Doç. Dr. Zafar YILDIZ</u>	<u>[İmza]</u>
Üye	<u>Yrd. Doç. Dr. Erdal ERGÜRK</u>	<u>[İmza]</u>
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR / KAZANMAMIŞTIR.**
Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI :

Tarih:

Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

MADDE-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak sunduğum
“.....Bölgesel.....Dengesizliklerin.....Giderilmesinde.....Yerel.....
.....Yönetimlerinin.....Rolü:.....İsparta.....Uygulaması.....
.....” adlı çalışmanın, tezin proje
safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı
düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin
Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu
belirtir ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi onurumla
beyan ediyorum.

İmza
Öğrenci Adı ve SOYADI
Gün. Ay. Yıl

GAĞDAŞ KARADAĞ

12.05.2011

ÖNSÖZ

Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan birçok ülkede çeşitli bölgelerin ve yörelerin eşit düzeyde gelişme gösteremedikleri gözlemlenmektedir. Hatta bazı ülkelerde bölgesel gelişmişlik farklılaşması ekonomik, sosyal ve kültürel sorunları daha da artırıcı bir boyuta ulaşabilmektedir. “Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü; Isparta Uygulaması” adlı çalışmamızda Isparta ilinin sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, halkın tutumu ışığında yerel yönetimin bölgesel dengesizliği kaldırmada oynayacağı rol tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında desteğini esirgemeyen, çalışmanın her kısmında ayrı ayrı emeği olan saygıdeğer hocam Zafer Yıldız’a ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme içtenlikle teşekkür ederim. Yapılan bu çalışmanın başta bilim dünyası olmak üzere konu ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar için iyi bir kaynak olması dileğiyle,

Çağdaş KARADAĞ

2011-İSPARTA

ÖZET

BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİN GİDERİLMESİNDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: ISPARTA UYGULAMASI

Çağdaş KARADAĞ

Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisat Bölümü

Yüksek Lisans Tezi, 133 Sayfa, Nisan 2011

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zafer YILDIZ

Çalışmamız başlıca dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; bölge kavramı ve çeşitleri açıklanacaktır. Ardından bölgesel dengesizlik kavramı tanımlandıktan sonra Türkiye’de bölgesel dengesizliklerin nedenleri ve göstergeleri hakkında bilgi verilerek, bölgesel kalkınma politikası üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde; yerel yönetim ve merkezi yönetim kavramları karşılaştırılarak, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin fayda ve sakıncaları üzerinde durulacaktır. Yerel yönetimlerde reformu gerektiren durumlar incelendikten sonra, yerel yönetim bölgesel kalkınma ilişkisi incelenecektir.

Üçüncü bölümde, Isparta ilinin kısaca coğrafi konumu ve tarihine değinilerek, Isparta’nın sosyo-ekonomik göstergeleri TR61 bölgesi illeri ile karşılaştırılarak Isparta’nın sosyo-ekonomik durumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Dördüncü bölümde, Isparta’nın sosyo ekonomik durumu tespit edilerek, TR61 illeri ve Türkiye ortalamaları ile karşılaştırmalar yapılacaktır. Sosyo-ekonomik sorunların tespiti ve çözümünü belirlemek üzere alan araştırması yapılarak, elde edilen veriler SPSS 15 for Windows paket programı yardımıyla analize tabi tutulacaktır.

Sonuç bölümünde; Isparta ilinin kalkınmasını engelleyen faktörler ve kalkınmasında olumlu rol oynayacak faktörler tespit edilecektir. Yapılan bu tespitler ışığında Isparta’nın ilinin sosyo-ekonomik kalkınmasında etkin rol oynayacak olan yerel yönetime önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Bölgesel Kalkınma, Bölgesel Dengesizlik, Yerel Yönetimler

ABSTRACT**THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS FOR ELIMINATING OF
REGIONAL IMBALANCES APPLICATION OF ISPARTA****Çağdaş KARADAĞ****Süleyman Demirel University, Economics Department
Master's Thesis, 133 Pages, April 2011****Advisor: Ast. Prof. Dr. Zafer YILDIZ**

Our study contains four main subjects. In the first topic we will discuss the region concept and its variations. The regional imbalance concept will be defined followed by the reasons and indicators of regional imbalance in Turkish Republic and the government policies which aim to provide information and the regional development policies will be mentioned.

Secondly, the regional and central management concepts will be compared and their advantages and disadvantages will be pointed. The cases which require regional governance reform will be discussed followed by the relationship between the regional governance and the regional progress.

Thirdly, brief information about the history and the geographical position of the city of Isparta will be provided. The socio-economical indicators of Isparta will be described by comparing to the cities at the area TR61.

As the forth topic, the socio-economical situation of Isparta will be determined and the means will be compared with the TR61 area providences and with all the cities in Turkish Republic. Determination and solutions of socio-economical situations will be understood by conducting a field study. The data will be analyzed by SPSS 15 for Windows package.

Lastly, the factors which prevent development and which will result an improvement for the city of Isparta will be determined. The regional government of Isparta will be properly advised according to the outcomes of the survey for the socio-economical improvements of Isparta.

Key Words: Development, Regional development, Regional imbalance, Regional governance.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE, BÖLGESEL DENGESİZLİK VE BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASI

1.1. Bölge Kavramı ve Çeşitleri.....	3
1.1.1. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Çeşitleri.....	5
1.1.2. Ekonomik Gelişmişlik Seviyelerine Göre Bölge Çeşitleri.....	7
1.2. Bölgesel Dengesizlik Kavramı.....	9
1.2.1. Türkiye’de Bölgesel Dengesizliklerin Ortaya Çıkış Nedenleri	9
1.2.1.1. Coğrafi Nedenler	9
1.2.1.2. Tarihsel Nedenler	10
1.2.1.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler	11
1.2.1.4. Kültürel Nedenler.....	12
1.2.2. Türkiye’de Bölgesel Dengesizliğin Göstergeleri.....	13
1.2.2.1. Nüfus Hareketleri	13
1.2.2.2. Tarımda Çalışan Nüfus	14
1.2.2.3. Sanayileşme	15
1.2.2.4. Milli Gelir.....	16
1.2.2.5. Ulaşım İmkânları.....	16
1.2.2.6. Sağlık Hizmetleri	17
1.2.2.7. Eğitim Hizmetleri.....	18
1.2.2.8. Diğer Göstergeler	18
1.3. Bölgesel Kalkınma Politikası.....	19
1.3.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının Temel İlkeleri	20
1.3.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları	22

Sayfa

1.3.3. Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları.....	23
1.3.3.1. Planlı Dönemde Uygulanan Politikalar.....	24
1.3.3.2. Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası	27
1.3.3.3. Türkiye’de Bölge Planlama Deneyimleri	30

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİM KAVRAMI VE BÖLGESEL KALKINMA

2.1. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Kavramları.....	31
2.1.1. Merkezi Yönetim Kavramı	31
2.1.1.1. Merkezi Yönetimin Türleri	31
2.1.1.2. Merkezi Yönetimin Faydaları ve Sakıncaları	32
2.1.2. Yerel Yönetim Kavramı.....	33
2.1.2.1. Yerinden Yönetim Türleri.....	33
2.1.2.2. Yerel Yönetimlerin Faydaları ve Sakıncaları.....	34
2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi	36
2.2.1. Tanzimat’tan Sonra Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	36
2.2.2. Cumhuriyet’ten 1980’e Kadar Olan Dönemdeki Yaşanan Gelişmeler	37
2.2.3. 1980’den Günümüze Yerel Yönetimlerin Gelişimi	40
2.3. Yerel Yönetimlerde Reformu Gerektiren Sebepler.....	41
2.3.1. Demokratik Niteliklerin Yetersizliği	42
2.3.1.1. Yürütülebilir Karar Alımında Yetersizlikler	42
2.3.1.2. Halk Katılımının Yetersizliği	43
2.3.1.3. İdari ve Örgütsel Saydamlıkta (Şeffaflıkta) Yetersizlikler	44
2.3.1.4. Hemşericilik Bilinci	46
2.3.2. Yerel Yönetimlerin Güçsüzlüğü	47
2.3.2.1. Yerel Kamu Hizmetleri Üzerinde Yetki ve Sorumluluk.....	47
2.3.2.2. Yerel Yönetimlerin Kesin, Yürütülür Karar Alma Yetkisi.....	48
2.3.2.3. Mali Kaynakların Yetersizliği ve Merkezi Niteliği	48
2.3.3. Etkili ve Verimli Hizmet Üretememe	50
2.3.3.1. Çağdaş Yönetim Tekniklerinden Yeterince Yararlanmama	50
2.3.3.2. Özelleştirme Uygulamalarının Yaygınlaşmaması.....	51
2.3.3.3. Yerel Yönetimlerde Nitelikli Personel Eksikliği	52
2.3.4. Yerel Yönetimlerin Yönetimsel ve Örgütsel Sorunları.....	53

	Sayfa
2.3.5. Merkeziyetçiliğin Yarattığı Sorunlar	54
2.3.6. Yerel Yönetim Birimlerinin Özel Sorunları.....	56
2.3.6.1. İl Özel İdareleri	56
2.3.6.2. Belediyeler	56
2.3.6.3. Köy Yönetimleri.....	56
2.3.7. Sorunların Değerlendirilmesi	57
2.4. Bölgesel Kalkınma ve Yerel Yönetim İlişkisi	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA İLİ SOSYO EKONOMİK ANALİZİ

3.1. Isparta İlının Coğrafi Konumu	59
3.2. Isparta İlının Tarihçesi	59
3.3. Isparta İlının Beşeri Sermayesi	60
3.3.1. Demografik Yapısı	60
3.3.2. Eğitim Göstergeleri	62
3.3.3. İstihdam Verileri	64
3.3.4. Sağlık Hizmetleri	64
3.4. Çevre Sorunları	66
3.5. Altyapı.....	67
3.5.1. İçme Suyu Bilgileri	67
3.5.2. Atıksu Sistemi	68
3.6. Erişilebilirlik	68
3.7. Isparta İli Ekonomisinin Değerlendirilmesi	69
3.7.1. Sektörel Analiz.....	69
3.7.1.1. Tarım Sektörü	69
3.7.1.1.1. Bitkisel Üretim	70
3.7.1.1.2. Hayvansal Üretim.....	74
3.7.1.2. Turizm	77
3.7.1.3. Sanayi Sektörü	78
3.7.2. Isparta İlinde Girişimcilik	80
3.7.2.1. Organize Sanayi ve Küçük Sanayi Siteleri Bakımından Girişimcilik	80
3.7.2.2. İş kayıtlarına Göre Girişim Sayıları	81

3.7.3. Isparta İlinin Mevduat ve Vergi Gelirlerinin Dağılımı Bakımından Analizi	83
3.7.3.1. Isparta İlinin Bankalardaki Mevduatlar Açısından Analizi	83
3.7.3.2. Isparta İlinin Vergi Gelirlerinin Dağılımı Bakımından Analizi..	85
3.7.4. Isparta İlinin Dış Ticaret Bakımından Değerlendirilmesi	86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET UYGULAMASI

4.1. Uygulamanın Yöntemi	87
4.1.1. Uygulamanın Kapsamı	87
4.1.2 Uygulamada Kullanılan İstatistikî Yöntemler ve Veri Toplama Yöntemi	87
4.2. Anket Sonuçlarının Analizi	88
4.2.1. Demografik Soruların Analizi	88
4.2.2. Anket Sorularının Analizi	93
4.2.3. Chi-Square (Ki Kare) Analiz Yöntemi Uygulaması	110
SONUÇ	117
KAYNAKÇA	124
EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ	133

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BAKA	: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişim Planı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöre
KSB	: Küçük Sanayi Siteleri
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
TKY	: Türk Kalite Yöntemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1.1: Ülkemizde Nüfusun Seyri ve Nüfus Artış Hızı	14
Tablo 1.2: Bölgeler İtibariyle 1983–97 ve 2000 Yıllarında Fert Başına GSYİH Endeksi (Türkiye ortalaması=100).....	16
Tablo 1.3: Kalkınma Planlarına Göre Farklı Bölgesel Politika Araçları	25
Tablo 3.1. Batı Akdeniz Bölgesi Nüfusunun 2009-2010 Kır/Kent dağılımı	61
Tablo 3.2. Batı Akdeniz Bölgesi 2009–2010 Göç İstatistikleri	62
Tablo 3.3: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Yükseköğretim Göstergeleri	63
Tablo 3.4: Kamu ve Özel Kesim 2007 Yılı Hastane Yatak Sayıları.....	65
Tablo 3.5: Yüz Bin Kişiye Düşen Hekim ve Hastane Yatak Sayısı	65
Tablo 3.6: Kaynaklarına Göre 2008 Yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi.....	67
Tablo 3.7: Seçilmiş Meyvelerin 2009 Yılı Üretim Miktarı.....	71
Tablo 3.8: Seçilmiş Sebzelerin 2009 Yılı Üretim Miktarı	72
Tablo 3.9: Tarla Ürünleri 2009 Yılı Üretim Miktarlar.....	73
Tablo 3.10: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim Verileri	75
Tablo 3.11: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim Verileri	76
Tablo 3.12: Batı Akdeniz Bölgesi 2008-2009 Yılı Turist Sayıları	77
Tablo 3.13: İş Kayıtlarına 2008 Yılı Göre Girişim Sayıları.....	81
Tablo 3.14: Kurulan ve Kapanan Şirket, İşyeri ve Kooperatif Sayısı.....	82
Tablo 3.15. Bankalardaki Mevduatların İllere Göre Sıralaması(2009).....	83
Tablo 3.16: Kişi Başına Düşen Kamu Çalışanı Sayısı (Aralık 2008).....	84
Tablo 3.17. Isparta’da 2010 Aralık Ayı Sonu İtibariyle Tahakkuk Eden Vergiler....	85
Tablo 3.18. Batı Akdeniz Bölgesi 2010 Yılı İhracat ve İthalat Rakamları	86
Tablo 4.1: Yaş Dağılımı.....	88
Tablo 4.2: Cinsiyet Dağılımı.....	88
Tablo 4.3: Eğitim Durumu	89
Tablo 4.4: Hanehalkı Geliri.....	89
Tablo 4.5: Medeni Durum.....	90
Tablo 4.6: Çocuk Durumu.....	90
Tablo 4.7: Okul Çağındaki Çocuk Sayısı.....	91
Tablo 4.8: Meslek Durumu	91

Tablo 4.9: Oturduğunuz Yer	92
Tablo 4.10: Nerelisiniz.....	92
Tablo 4.11: Otomobil Durumu.....	92
Tablo 4.12: Ev Sahipliği	93
Tablo 4.13: Soru 1 Frekans Dağılımı.....	93
Tablo 4.14: Soru 2 Frekans Dağılımı.....	94
Tablo 4.15: Soru 3 Frekans Dağılımı.....	94
Tablo 4.16: Soru 4 Frekans Dağılımı.....	95
Tablo 4.17: Soru 5 Frekans Dağılımı.....	96
Tablo 4.18: Soru 6 Frekans Dağılımı.....	96
Tablo 4.19: Soru 7 Frekans Dağılımı.....	97
Tablo 4.20: Soru 8 Frekans Dağılımı.....	97
Tablo 4.21: Soru 9 Frekans Dağılımı.....	98
Tablo 4.22: Soru 10 Frekans Dağılımı.....	98
Tablo 4.23: Soru 11 Frekans Dağılımı.....	99
Tablo 4.24: Soru 12 Frekans Dağılımı.....	99
Tablo 4.25: Soru 13 Frekans Dağılımı.....	100
Tablo 4.26: Soru 14 Frekans Dağılımı.....	100
Tablo 4.27: Soru 15 Frekans Dağılımı.....	101
Tablo 4.28: Soru 16 Frekans Dağılımı.....	101
Tablo 4.29: Soru 17 Frekans Dağılımı.....	102
Tablo 4.30: Soru 18 Frekans Dağılımı.....	102
Tablo 4.31: Soru 19 Frekans Dağılımı.....	103
Tablo 4.32: Soru 20 Frekans Dağılımı.....	103
Tablo 4.33: Soru 21 Frekans Dağılımı.....	104
Tablo 4.34: Soru 22 Frekans Dağılımı.....	104
Tablo 4.35: Soru 23 Frekans Dağılımı.....	105
Tablo 4.36: Soru 24 Frekans Dağılımı.....	105
Tablo 4.37: Soru 25 Frekans Dağılımı.....	106
Tablo 4.38: Soru 26 Frekans Dağılımı.....	107
Tablo 4.39: Soru 27 Frekans Dağılımı.....	107
Tablo 4.40: Soru 28 Frekans Dağılımı.....	108
Tablo 4.41: Soru 29 Frekans Dağılımı.....	108
Tablo 4.42: Soru 30 Frekans Dağılımı.....	109

Tablo 4.43: Memleket & Isparta'nın Turizm Varlıklarının, Korunması, Sağlamlaştırılması, Restorasyonu, Isparta'nın Sosyal Kalkınmasına Katkıda Bulunacaktır Sorusu Çapraz Tablolaması	110
Tablo 4.44: Memleket & Üniversitenin Varlığı, Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bir Avantajdır Sorusu Çapraz Tablolaması	111
Tablo 4.45: Meslek Durumu & Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bölge İşadamları Yeterli Düzeyde Yatırım Yapmaktadır Sorusu Çapraz Tablolaması	113
Tablo 4.46: Eğitim Durumu & Isparta İlinde Üniversite Sanayi Arasında İşbirliği Yeterli Düzeydedir Sorusu Çapraz Tablolaması.....	115

GİRİŞ

Kalkınma kavramı, toplumların gelişim sürecine uygun olarak çeşitli dönemlerde farklı içeriklerde kullanılmıştır. Kavram, bazen kendine yakın anlamlar taşıyan sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişme gibi kavramlarla iç içe geçmiş, onların yerine kullanılmıştır, ancak bu durum kalkınma olgusunun anlamında bir kargaşaya sebep olmuştur. İktisadi olarak kalkınma salt üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, azgelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesi anlamına gelmektedir.

Kalkınmanın toplumun bütünü için gereği göz önüne alındığında bütünün farklı parçalardan oluşmuş olduğu özelliği başlarda göz ardı edilmiştir. Oysa aileyi oluşturan bireylerin her birinin benzer özelliklerine, bir bütün gibi görünmelerine karşın özlerinde farklı özelliklere sahip olmaları gibi toplumu oluşturan kişilerin de her biri diğerinden farklıdır ve bu farklılıklar benzerlerini arama gayretini ortaya çıkarmıştır. Bu gayretler değişik yerlere dağılımla amacına ulaşmaya çalışmıştır; aynı ülkeyi temsil eden ama birbirinden farklı parçaların oluşturduğu bir bütün oluşmuştur. Bir başka deyişle, ülkeyi oluşturan bölgeler meydana gelmiştir. Bölge sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası anlamına gelmektedir. Her bir bölgenin gereksinimi de farklı olduğundan bütüne yönelik, merkezden planlanan çabalar uzun vadede kalkınma adına çok fazla faydalı sonuçlar vermemiş, hatta bölgeler arasında sosyo-ekonomik dengesizlikleri arttırdığı gözlenmiştir. İşte bölgesel kalkınma kavramı da bu noktada önem kazanmaya başlamıştır.

Bölgesel dengesizlikler nedenleri; iklim, yeraltı ve yerüstü zenginlikler, doğal koşullar, ulaşım ve haberleşme imkânları gibi coğrafi koşullar olabileceği gibi, sanayi devrimi sonucunda ticaret yollarının değişmesi gibi tarihi nedenler veya eğitim ve sağlık sorunları, tarımda çalışan nüfusun fazlalığı, gelir dağılımındaki dengesizlik gibi birçok sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler olabilmektedir.

Bölgesel kalkınmanın sağlanmasında ve bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde yerel kurumlar önemli bir rol üstlenir. Bu kurumlar içerisinde en fonksiyonel görevi olan yerel yönetimlerdir. Yerel kaynakların attırılması ve rasyonel olarak kullanılmasında üstleneceği rollerle bölgesindeki sanayileşme ve kalkınmaya katkıda bulunacaklardır.

Yerinden yönetim düzeni kalkınmaya ilişkin birçok amaçların gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Bugün gelişmiş toplumlar yerinden yönetim anlayışı ile kalkınmalarını gerçekleştirmişlerdir. Kalkınma noktasında yerel yönetimleri bürokrasiyi ve kırtasiyeciliği azaltarak yönetimin hızını ve etkinliğini arttırması, merkezi yönetimin görev yükünü azaltarak kaynak ve zaman israfını ortadan kaldırması, halkın merkezi yönetimin amacını daha iyi anlaması ve bu faaliyetleri etkin olarak benimsemesi beklenmektedir. Halkın yerel yönetimler aracılığıyla söz konusu bu faaliyetlere etkin olarak katılımı hizmet ve tesislerin verimli çalışmasını sağlayarak ülke kalkınmasında önemli rol oynamaktadır.

“Bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde yerel yönetimlerin rolü: Isparta uygulaması” adlı çalışmamızda Isparta ilinin sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, yerel yönetimin bölgesel dengesizliği gidermede oynayacağı role ilişkin olarak halkın tutumu ölçülecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE, BÖLGESEL DENGESİZLİK VE BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASI

1.1. Bölge Kavramı ve Çeşitleri

Etimolojik kökleri Latince “regio: çevre-alan” anlamına gelen bölge çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavramdır. Bu nedenle kullanılan ölçütler, farklı bölge tanımlamaları yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, bölge tanımlamasında kullanılan başlıca ölçütlerin; coğrafi, kültürel, etnik kentsel ve yönetsel olduğu görülmektedir (MENĞİ, 2001:23).

Bölgesel kalkınmanın merkezinde yer alan ve "bölge" olarak adlandırılan kavram genel kabul görmüş eğilimlere göre, örneğin homojenlik faktörünü esas alarak aşağıdaki kriterlere göre tanımlamalar getirilebilir (BRASCHE, 2001:21):

- Coğrafi bölgeler (kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler, kömür madeni bölgeleri vb.)
- Kültürel bölgeler (etnik çoğunluk, dil, din),
- Tarihsel bölgeler (tarihteki ortak kökenler, örneğin "eski" sınırlar),
- Yerleşim ve yoğunluk bakımından bölgeler (merkezi bölgeler-çevre bölgeler, yüksek nüfus yoğunluklu bölgeler-düşük nüfus yoğunluklu bölgeler).

Bölge kavramının, yeni ekonomik yapılanmalar ve ortak çıkarlar faktörüne göre tanımlanması halinde ise, aşağıdaki gibi tanımlamalarla karşılaşılmaktadır (BRASCHE, 2001:21-22):

- Belirli sektörlerin hâkim olduğu bölgeler (tarım, sanayi, turizm, vb.),
- Bir komşu devletle sınırı olan ve bu ülkenin ekonomik faaliyetlerinden etkilenen bölgeler,
- Uzun mesafeli trafik akışı bağlamında transit bölgeler,
- Ortak bir yerleşim alanının ekonomik yapısından etkilenen bölgeler (Akdeniz ülkeleri, Baltık ülkeleri vb.).

Bölge konusunda iki çeşit yaklaşım vardır. Birinci yaklaşıma göre bölgenin seçimi; yapısı ve sınırları; ele alınacak probleme, ölçek ve zamana göre değişecektir. İkinci yaklaşımda ise, genel sosyal bilim anlayışı içinde varsayım olarak bir bölge tanımı yapma imkânı bulunmaktadır. Bu bağlamda, varsayım bölgeyi, “genel” ve “elastik” bir kavram olarak kabul etmek gerekmektedir (MGK, 1993:17). İktisadi açıdan değerlendirildiğinde ise, bir planlama ve analiz birimi olarak bölgenin ne kent kadar küçük, ne de ülke kadar geniş alan parçası olmaması uygun görülmektedir (CASALLEY ve GALLEY, 1998:551).

Yukarıdaki tanımlamalardan da görüldüğü üzere, bölge kavramının tanımı ve niteliği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bölge kavramının ifade ettiği mekân biriminin boyutu ve içeriği, kavramın kullanıldığı anlama göre değişebileceği gibi aynı mekânda da farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği’nde planlama anlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmının ekonomik, sosyal, kültürel açıdan homojen mekân parçası, bir kısmının da işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimler olduğu görülmektedir.

Küreselleşme ve bölgeselleşme olgusu, post-fordist üretime geçiş, post-modernizm, bilginin yükselen değeri vb. ekonomik, sosyal, teknolojik ve politik değişimler geleneksel bölge kavramını da tartışılır hale getirmiştir. Geleneksel anlayışa göre bölge, yan yana gelmiş yerel birimlerin mekânsal bütünlüğü ile oluşan, ulus devlet dışına kapalı, ulus devletin denetiminde sınırları çizilmiş bir birimdir. Küresel anlayışta ise; bölge ilişki ağı ile belirlenen, mekânsal süreklilik koşulu olmayan yerellerin oluşturduğu uluslar arası ilişkilere doğrudan açılan, sınırları değişken bir birim olarak değerlendirilmektedir. İlişkiler ağının, sınırları değişken bir birim olarak değerlendirilmektedir. Ağın niteliği ve boyutu, yörel dolayısıyla bölgenin gelişmişliğini belirlemektedir. Bu durumda yerel/yerel dinamikler ekonomik kalkınmanın ve bölgesel kalkınmanın itici gücü olarak değerlendirilmektedir (DPT, 2000a:7). Diğer bir ifadeyle mekân, kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak görülmektedir.

Bu dönemde yaşanan gelişmelere paralel olarak, bölge ile ilgili, “Bölgecilik” ve “Bölgeselleştirme” kavramlarının da ön plana çıktığı çıkmaktadır. Bölgecilik; ortak etnik, kültürel ve tarihsel özelliklere sahip bir bölge ve bu bölgede yaşayan

nüfusun merkezi yönetimin egemenliğine karşı bağımsızlık çabalarını ifade etmektedir. Siyasal bir hareket olarak değerlendirilen bölgeselciliğin, ayrılıkçılığa kadar gidebileceği de öne sürülmektedir, Bölgeselleştirme ise, bölgecilikten farklı olarak yönetsel bir anlam taşımakta, merkezi yönetimler karşısında bölgesel ve yerel birimlerin yönetsel açıdan güçlendirilmesini, başka bir ifadeyle adem-i merkezileştirmeyi ifade etmektedir.

Ekonomik kalkınmada mekân boyutu olan bölgelerin ekonomik analize konu edilirken, ikili bir sınıflandırmaya tabi oldukları görülmektedir. Bunlardan birincisi, bölgelerin ekonomik yapılarına göre ele alınmaları, diğeri ise ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre bölgelerin değerlendirilmesidir (DOĞAN ve YILDIZ, 2007:149).

1.1.1. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Çeşitleri

Bölge kavramının bu şekilde bir ayrımı, belirli bir zamanda ve mekânda bölgelerin durumunu ortaya koyarken, ekonomik yapıyı belirli bir süreç içerisinde değerlendirmedeği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bu şekildeki bir ayrım, statik bir yaklaşımdır. Ekonomik yapı özelliklerine göre bölgeler üç başlık altında toplanmaktadır (GÜNDÜZ, 2006:3).

✓ Homojen (Türdeş) Bölge

Homojen (türdeş) bölgeler, dağlık bölgeler, kıyı bölgeleri, sınır bölgeleri ya da tarım bölgeleri gibi bazı ortak özelliklere sahip bölgeler olup, bir ülkede bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması politikasına başlanırken başvuru alan bölgesel ayrım tipidir (MENGI, 2001: 1). Homojen bölge, seçilen bir veya birkaç kritere göre, aynı düzeyde olan ve birbirini takip eden kesimlerin teşkil ettiği bütündür. Burada düzey, gelişmişlik seviyesini, birbirini takip etmek de komsu olmayı göstermektedir (AKTAKAS, 2006: 10).

Daha geniş anlamda ise homojen bölge, bir ülkede bölgeler arası gelişmişlik farkının azaltılması politikaları için izlenen bir bölge türüdür. Aynı gelişmişlik düzeyinde olan komşu illerin, gelişmişlik düzeyi açısından homojen bölgeyi oluşturduğu görülmektedir (DPT, 2000a:64). Bir bölgenin homojen olup olmadığının tespitinde şu kriterler kullanılabilir: ekonomik, coğrafi, tarihsel, kültürel, kentli nüfus oranı ve beslenme gibi sosyo-ekonomik ölçütler (ERGÜDER, 2004: 99).

✓ Polarize (Kutuplaşmış) Bölge

Homojen bölge ayrımının, bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının boyutlarının ne olduğunun açıklanmasını sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte bölgesel gelişme politikaları uygulanırken bir bölgenin diğer bölgelerle ilişkilerinin yoğunluğunun da dikkate alınması gerekmektedir.

Ekonomik gelişmenin, bir ülkenin tüm coğrafyasında aynı anda ve aynı hızda başlamadığı bilinmektedir. Ekonomik gelişmenin çok yönlü ve çeşitli nedenlerle bazı bölgelerde yoğunlaşması, bu bölgeleri bir yandan cazibe merkezi diğer yandan da bunun sonucu olarak avantajlı konuma getirmektedir. Böylelikle polarize (kutuplaşmış) bölgenin, bir merkez ile onu çevreleyen hinterlandından meydana geldiği söylenebilmektedir.

Bir ülkede mevcut yerleşim merkezlerinin hepsinin karşılıklı ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, küçük yerleşim merkezleri (köy ve kasaba) kendilerinden daha büyük yerleşim merkezlerinin (kent) etkisi altındadır. Bir yerleşim merkezi, kendinden daha küçük yerleşme merkezini/merkezlerini etki alanına alıyorsa, bu merkezin cazibe merkezi haline geldiği söylenebilir.

Yukarıdaki tanım ve açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, kutuplaşmış bölgenin başlıca özelliğinin, ögeleri arasında işlevsel ilişkiler bulunması ve büyük kent (metropol), orta büyüklükte kent, kasaba ve köy gibi bir yerleşim kademeleşmesine sahip olması ve cazibe merkezi konumundaki bölge merkezinden en alt birimlere kadar bir hiyerarşik yapısının söz konusu olduğu görülmektedir. Homojen bölgelerin aksine polarize bölgeler dinamik bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle, polarize bölge bir kutup ve bu kutbun etkisi altındaki yerleşim merkezleri arasındaki ilişkiyi gösteren dinamik bir kavram olarak değerlendirilebilmektedir (AKTAKAS, 2006:10).

✓ Plan Bölge (Planlama Amaçlı Bölge)

Ekonomik bölge ayrımının getirdiği bir diğer bölge kavramının da plan bölgesidir. Bir tanımlamaya göre, plan bölge "kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulusal yönetsel birim sınırlarıyla çakışan, ama etkileşim açısından o sınırları aşabilen yerinden yönetilen, demokratik-katılımcı bir yönetime ve bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimidir" (DPT, 2000a:8). Başka bir tanımlamaya

göre ise, bölgesel kalkınma politikaları üretmek ve bölgesel istatistikleri toplamak amacıyla tanımlanan bölgelerdir (LOUGHLIN, 1996:141). Bu bölgenin sınırları doğal etkenler tarafından belirlenebileceği gibi yerel ve merkezi yönetim tarafından da belirlenebilir.

Homojen ve kutuplaşmış bölge çalışmalarının bölge planlama çalışmalarına yol gösterici nitelikte olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bölgesel planlamaya önem vermiş ülkelerde bölge planlama çalışmalarının sınırları, bu gibi çalışmalardan sonra ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, homojen ve kutuplaşmış bölgelerde ekonomik yapı, ekonomik faaliyetin şekli, nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri ve bölge ile çevre arasındaki ekonomik faaliyetin yoğunluğu esas alınarak bir sınırlama yapılmaktadır. Plan bölge ise, kalkınma planlarının hazırlanmasına yardımcı olmak, uygulamasını kolaylaştırmak ve bölgenin ulusal kalkınmaya katılmasını sağlamak amacıyla saptanan bölgedir.

1.1.2. Ekonomik Gelişmişlik Seviyelerine Göre Bölge Çeşitleri

Gelişme seviyelerine göre bölgelerin “gelişmiş bölge”, “az gelişmiş bölge”, “gelişme halindeki az gelişmiş bölge” ve “potansiyel bakımından az gelişmiş bölge” şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutuldukları görülmektedir (DOĞAN ve YILDIZ, 2007:150).

Ekonomik yapı özellikleri bakımından bölgenin aksine, ekonomik gelişme seviyeleri bakımından bölge, dinamik bir yapı arz etmektedir. Çünkü bu sınıflandırmadaki ayırıcı niteliklerin durağan değil, devamlı bir değişim ve gelişim sürecinin bir ürünü olduğu görülmektedir.

✓ Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölge, gelir seviyesi ve gelir artış hızı itibarıyla ülke ortalamasının üstünde olan bölgelerdir. Yalnızca gelir düzeyi bakımından değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel göstergelere göre de bölge gelişmiş bir özellik taşımaktadır. Eğitim, sağlık, yol, su ve elektrik gibi sosyal altyapı yatırımlarının yüksekliğinin yanı sıra üretken yatırımlar da bölgede bulunmaktadır.

✓ **Az Gelişmiş Bölge (Geri Kalmış Bölge)**

Az gelişmiş bölge, gelişme potansiyelini kaybetmiş veya gelişme avantajları olmayan bir bölge olarak tanımlanmaktadır (MGK, 1993:21). Gelir seviyesi ve gelir artış hızı diğer bölgelerle karşılaştırıldığında iktisadi avantajlarının bulunmaması ile dikkat çekmektedir.

Her ülkede olduğu gibi, az gelişmiş bölge, mekânda görülen ve diğer bölgeler arasında sosyal ve ekonomik dengesizliklerin bulunduğu bir bölgedir. İngiltere'de Galler, İskoçya ve Güneybatı bölgeleri yeterince gelişmemiş bölgelerdir. Aynı şekilde İtalya'nın güneyi, İsveç, Norveç ve Finlandiya'nın kuzeyi, Hollanda'nın doğusu, Fransa'nın güneyi ve güneybatısı, Almanya'nın doğusundaki bölgeler Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bu bölgelere örnek olarak verilebilir.

✓ **Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge (Potansiyel Gelişme Bölgesi)**

Gelir seviyesi itibarıyla ülke ortalamasının altında olmakla beraber gelişme hızı ülke ortalamasının üstünde olan bölgeler gelişme halinde az gelişmiş bölgeler olarak adlandırılmaktadır. Bu tür bölgelerin gelişme potansiyelinin de olduğu görülmektedir.

Bu potansiyel uzun süre harekete geçirilemediği için, bölge az gelişmiş niteliği arz etmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki kaynakların yeterince değerlendirilememesinin yanı sıra, bölgeye özel veya kamu yatırımlarının çekilememesi, mevcut işgücü kaynaklarından faydalanılmaması sonucu bölge az gelişmişliğini sürdürmesine rağmen gelişmesini de sürdürmektedir.

✓ **Potansiyel Bakımından Az Gelişmiş Bölge**

Potansiyel bakımından az gelişmiş bölge "gelişme potansiyelini kaybetmiş bölge" olarak tanımlanabilir (MGK, 1993:22). Bu bölgelerin kişi başına düşen ortalama gelir seviyeleri belirli dönemde ülke ortalamasının üstünde olmakla birlikte, gelişme bazı, ülke ortalamasının altında bulunduğu için bu bölgelerin refah düzeylerindeki düşüş nedeni ile az gelişmiş bölgeler arasına girdikleri/girecekleri gözlenmektedir. Bu durumda olan bölgeler gelişme potansiyellerini kaybettikleri için az gelişmiş bölge haline geldikleri görülmektedir.

1.2. Bölgesel Dengesizlik Kavramı

Bölgesel dengesizlik, öncelikle bir ulusal ekonominin değişik mekânsal parçalarında görülen iktisadi gelişme farkları olarak görülebilir. Burada bir bölgeye ilişkin sadece örneğin gelir düzeyi ve gelirde artış gibi göstergelerin değil, aynı zamanda çeşitli ekonomik temel göstergelerin geriye düşmüş olması söz konusu olmaktadır (KRAETZSCHMAR, 1995:10). Ancak bu yaklaşımın bu konuda yeterli açıklama getirdiği söylenemez. Bölgesel dengesizlik, aynı ülkenin farklı yerlerinde görülen her türlü eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli ülkeler arasında gelişme farklılıkları olduğu gibi, bir ülkenin bölgeleri arasında da coğrafi, iktisadi, sosyal ve kültürel bakımlardan da farklılıklar olabilir. Bölgelerarası dengesizlikler gelişmiş ülkelerde giderek azalırken, gelişmekte olan ülkelerde artmaktadır (GÜNDÜZ, 2006: 15).

Türkiye’de bölgesel dengesizlikler çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Bu başlık altında Türkiye’de bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkış nedenleri ve Türkiye’de bölgesel dengesizliğin göstergeleri üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1.2.1. Türkiye’de Bölgesel Dengesizliklerin Ortaya Çıkış Nedenleri

Bu başlık altında Türkiye’de bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkış nedenleri coğrafi, tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler olmak üzere dört ana başlık altında incelenecektir (KULAKSIZ, 2008:23).

1.2.1.1. Coğrafi Nedenler

Coğrafi nedenler denildiğinde öncelikle iklim, yeraltı ve yer üstü zenginlikler, doğal koşullar, ulaşım ve haberleşme imkânları gibi çeşitli unsurlar akla gelmektedir (SARAÇ: 1994:2). Türkiye, yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerin her birinde de farklı coğrafi özellikler görmek mümkündür. İnsan ihtiyaçlarının karşılanması genelde tarıma bağlı bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetler ise tabiatın etkisi altındadır. Bu yüzden iktisadi hayat tabii çevreye bağlı olarak devam ettirilmektedir. Tabii çevreyi göz önünde bulundurmadan hiçbir ülkenin ekonomisini tam olarak kavramak mümkün değildir (SARAÇ: 1994:4). Tarım sektörü, ülke kalkınmasında olduğu gibi bölge kalkınmasında da ekonominin lokomotifini vazifesini görmektedir.

Türkiye'de bölgeler, yükseklik, iklim, bitki örtüsü, yüzey şekilleri, dağları, ovaları ve benzeri coğrafi etkenler yönünden karşılaştırıldığında en dezavantajlı bölgenin Doğu Anadolu Bölgesi olduğu görülür (KILIÇBAY, 1985:11). Bölge toprakları uzun bir süre kar altında kalmaktadır. Karla örtülü gün sayısı Erzurum'da 90, Sarıkamış'ta da 153 gün arasında değişmektedir. Uzun kışlara, şiddetli soğuklara uyum gösterebilen, seyrek ve orman altı bitkileri bakımından son derece fakir ormanlar göze çarpmaktadır. Bölgede orman varlığı olmadığı gibi, toprakların büyük bir kısmı ekime elverişli olmayan otlaklarla kaplıdır (PANCARCI, 1973:125). İklimin ekonomik faaliyetler üzerindeki tesirleri farklı olmaktadır. Nitekim ılıman iklimlerde çok zengin türde tarımsal ürünler yetiştirilirken, soğuk ve karasal bölgelerde yetiştirilme şansı hemen hemen yok gibidir.

Fakat son yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine yapılmakta olan barajlar, bölgenin iklimini ve ulaşım imkânlarını kısmen de olsa değiştirmiştir. Örneğin, Malatya ve Elazığ yörelerinde bu değişiklikler kolayca görülebilmektedir. Söz konusu yerler son yıllarda daha çok yağmur almaya başladığı ve karla kaplı gün sayısının azaldığı gözlenmektedir. Bu yüzden söz konusu iller, son 15-20 yıldır kalkınmışlık açısından bölgenin diğer illerine kıyasla farklı bir gelişmişlik düzeyine ulaşmışlardır. Bu değişmelerin etkileri ileriki yıllarda daha belirgin olarak görülebilecektir.

1.2.1.2. Tarihsel Nedenler

Türkiye'nin tarihine bakacak olursak, uygarlıklar sadece Batı'da değil, Doğu'da da geçmişte hüküm sürmüştür. Eski terk edilmiş yollar, köprüler, hanlar, kervansaraylar ve kent harabeleri bunu açıkça göstermektedir. Bu uygarlıklar, birbirini izleyerek 16. yüzyıla kadar gelmekte ve Osmanlı Devleti'nin gerilemesi ile birlikte geri kalmışlık sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde değil, Anadolu'nun her tarafında kendini göstermektedir (SERİN, 1963:174). Bu geri kalmışlığın doğu ile batı arasında ne zaman başladığının anlaşılabilmesi için cumhuriyetin ilân edildiği dönümdeki Anadolu'nun durumuna bir göz atılmasında yarar vardır. 1923 Türkiye'sini yansıtabilen tek sayım 1915 yılı sanayi sayımıdır. Fakat bu sayım İstanbul, Bursa, Bandırma, İzmir ve Uşak gibi bir kaç Batı Anadolu kentlerini içine almaktadır. Bu illerde yapılan yatırımların çoğunluğunu da yabancı

sermaye teşkil etmektedir. Yabancı sermayenin bu illeri tercih etmesinin nedenleri, deniz kıyısına yakın olmaları ve zengin doğal kaynaklara sahip bulunmalarındır (SOYSAL, 1975:14).

İlk yabancı sermaye deniz ulaşımının sağladığı kolaylıktan yararlanarak Batı Anadolu'ya gelmiştir. Yabancılar, Osmanlı Devleti'nde üretimi düzenli kılabilmek ve kendi nüfuzları altına alınabilmek için ulaşım altyapısına önem vermişlerdir. Bu amaçla yapılan yatırımlardan demiryolları ve limanlar bölgenin denize yakın ve ham madde kaynağının bol olmasından dolayıdır (YERASIMOS, 1975:963). Yabancı şirketler, ilk defa 1858 yılında Türkiye'de İzmir-Aydın hattını ulaşımına açtıktan sonra çalışmalarını Ege ve Marmara Bölgelerinde yoğunlaştırmışlardır (ÖKÇÜN, 1970:13). Türkiye'de, Doğu ile Batı arasındaki dengesizliğin belirginleşmesinin, 19. yüzyılda yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle başladığı söylenebilir. Çünkü o dönemde ülkede bol miktarda iş gücü ve ham madde kaynaklarının bulunması yatırımcıların kazançlarının artmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenle ilk sanayi sayımı da Batıda yapılmıştır.

İkinci Sanayi Sayımı ise 1939 yılında yapılmıştır. Bu sanayi sayımı sonuçlarına göre de tüm sanayi işletmelerinin %8'i Doğu'da bulunmaktaydı. Batıda devlet ve özel sanayi yatırımlarına karşılık, Doğu'da devlet yatırımları ağırlık taşımaktaydı (YALÇIN, 1979:243, ÇAVDAR, 1971:55). Özel yatırımların Batı bölgelerinin tercih nedenleri daha önce de belirttiğimiz gibi ılıman iklimin yanı sıra Batı bölgelerinin Avrupa piyasalarına nispeten yakın oluşu, deniz taşıma imkânlarından yararlanabilmesi ve zengin hammadde kaynaklarının ve emek arzının bu bölgelerde fazla olmasıdır.

1.2.1.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler

Türkiye'de nüfusun çoğunluğunun tarım kesiminde çalışmaktadır. Ülkenin ve bölgelerin ekonomik yapıları genellikle tarıma dayalıdır. Türkiye genelinde hâkim olan sektör tarım sektörü olmasına rağmen Ege ve Marmara Bölgelerinde sanayi ve ticaret sektörlerinin ağırlığı fazladır. Çünkü bu bölgelerin ekonomik yapıları tarım sektöründen, sanayi ve ticaret sektörlerine önemli ölçüde kaymıştır. Bu bölgelerde faal nüfusun % 50'si tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Halbuki bu oran Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaklaşık %70 civarındadır (DİE, 1999:29).

Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinde tarımsal üretim geniş ölçüde geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Tarımsal üretimin arttırılmasında tohumluk, fidan, fide, gübre, tarım alet ve makineleri, zirai mücadele ilaçları, sulama, damızlık hayvan, yem ve kredi gibi modern girdi kullanımı Türkiye ortalamasının altındadır (TEKİNEL, 1987:2). Ayrıca yöre halkının eğitilmemiş olmasının yanında gelir düzeylerinin de düşük olması sözü geçen girdilerin kullanılmasına engel olmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de bölgeler arası gelir dağılımı konusunda yapılan çalışma sonraki bahislerde ele alınacak olmasına rağmen, bu kısımda sadece 1973 yılında yapılan çalışmaya kısaca değinilecektir. Her ne kadar 1973 yılı rakamları bugün değerini kaybetmiş olsa da bölgeler itibariyle az da olsa gelir dağılımı konusunda bir fikir verebilir.

Türkiye’de 1973 yılında toplam hane halkının %14,7’si Doğu Anadolu Bölgesinde yaşamaktadır. Bunların gelirleri Türkiye toplam gelirinin ancak %9,9’unu oluşturmaktadır. Bölgede kişi başına düşen gelir (16.665) TL, Türkiye ortalamasının (24.695) TL altındadır (DPT, 1976:18). Az gelişmiş bölgelerdeki üreticiler, büyük çoğunlukla ürettiklerini ya kendileri tüketiyor ya da yakın bir ilçeye götürüp düşük fiyatlarla satıyorlar. Dolayısıyla az gelişmiş bölgelerde yetersiz olan bu satışlar gelir düzeylerini arttırmamaktadır. Neticede tarımsal hâsılanın az ve yetersiz oluşu ticaret sektörünün gelişmesini de engellemekte, tarım-ticaret entegrasyonu gerçekleşmemektedir.

1.2.1.4. Kültürel Nedenler

Diğer nedenlerde olduğu gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi kültürel açıdan da gelişmemiştir. Söz konusu bölgelerde Osmanlı döneminden beri süre gelen aşiret yapısı, önemini hala sürdürmektedir. Bölgedeki üretim ve insan ilişkileri buna bağlı olarak şekillenmektedir. Ağalık, şeyhlik ve aşiret reisliği gibi ağır basan kurumlar yaşam biçimini etkilemektedir (İŞILTAN, 1960:25). Türkiye’nin birçok yerinde aşiret, beylik geleneğinin yavaş yavaş ortadan kalkmasına rağmen Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da varlıklarını, özellikle Mardin, Siirt ve Urfa gibi yörelerde sürdürdükleri bilinmektedir. Buralarda iktisadi ve sosyal faaliyetlerin şekillenmesinde önemli ölçüde, ağa, şeyh ve aşiret reislerinin görüşleri etkili olmaktadır (İŞILTAN, 1960:26). Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinden biri olan

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde okuma-yazma oranı da oldukça düşüktür. Nitekim Şanlıurfa ilimizin 1985 yılındaki okuma-yazma oranı % 50, köylerde ise % 30'u geçmemektedir. Meselâ: İzmir'in il merkezinde % 80, köylerde ise % 50'yi geçtiği bilinmektedir. (DİE, 1987:15). Eğitimle, sanayileşme arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bugün sanayileşmiş ülkelerde eğitim seviyesinin yüksek oluşu bunu doğrulamaktadır. ABD'de okuma-yazma bilenlerin oranı % 99, Japonya'da ise % 100'dür.

Bu nedenle sanayileşmenin yolunun eğitimden geçtiğini söylemek doğrudur. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre ABD'nin mevcut fiziki sermayesini kaybetmesi halinde 1,5 senede üreteceği GSMH ile aynı fiziki sermayeye kavuşabileceği belirtilmektedir (KURTKAN, 1972:66). Bir toplumda sosyal gelişmenin ortaya çıkabilmesi, insan unsurunun fiziki çevreyi işleyebilmesi, o toplumun sahip olduğu kültürün yaratıcılığına bağlıdır. Azgelişmişlik sorununun çözümünde ve bölgeler arası dengesizliğin azaltılmasında, eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve iş gücünün yetenek ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi hayati öneme sahiptir. Bu yüzden eğitim ve kültür kuruluşlarının çoğaltılması gerekmektedir. Bu kurumlar üniversitelerden başlar, yüksek okullar, çeşitli sanat akademileri, enstitüler, işçi okulları, mesleki kurslar, basın yayın, kütüphaneler, müzeler, camiler, kültür dernekleri, tiyatro salonları gibi kurum veya kuruluşlardır. Türkiye'deki az gelişmiş bölgelere bakılacak olursa sözü geçen kuruluşların sayıları azdır. 1990 yılında Şanlıurfa'da iki fakülte ve bir yüksek okul bulunmaktadır. Bu durum 1994 sonrasında değişikliğe uğramış ve Harran Üniversitesi kurulmuştur. Harran Üniversitesinin kurulmasından sonra bölgenin gözle görülür biçimde sosyo- ekonomik yönden değişime uğradığı gözlenmektedir.

1.2.2. Türkiye'de Bölgesel Dengesizliğin Göstergeleri

Bu başlık altında Türkiye'de bölgesel dengesizliğin göstergeleri sayılabilen faktörler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1.2.2.1. Nüfus Hareketleri

2000 yılı verilerine göre Türkiye'nin nüfusunun %25,57'si Marmara Bölgesi'nde, %9,06'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve %9,73'ü Güneydoğu Anadolu

Bölgesi'nde yaşamaktadır. Türkiye'nin nüfusunun dörtte biri en gelişmiş bölge olan Marmara Bölgesi'nde yaşarken, en geri kalmış bölge olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ülke nüfusunun %12'si yaşamaktadır (Tablo 1.1).

Tablo 1.1: Ülkemizde Nüfusun Seyri ve Nüfus Artış Hızı

	1983		1990		2000		YILLIK ARTIŞ HIZI		
Bölgeler	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Toplam (Binde)	Şehir	Köy
Akdeniz	5.761.163	11,9	7.026.489	12,4	8.723.839	12,8	21,6	25,7	15,8
D. Anad.	5.030.064	10,4	5.348.512	9,4	6.147.603	9,0	13,9	35,7	-6,1
Ege	6.417.403	13,3	7.594.977	13,3	8.953.375	13,1	16,4	23,9	5,4
G.D.Anad.	3.991.629	8,2	5.157.160	9,1	6.604.205	9,7	24,7	36,8	7,3
İç Anad.	8.820.633	18,3	9.913.306	17,5	11.625.109	17,3	15,9	22,7	2,2
Karadeniz	7.768.544	16,1	8.136.713	14,4	8.439.355	12,4	3,6	21,6	-11
Marmara	10.365.562	21,5	13.245.878	23,5	17.351.417	25,5	26,6	28,3	20,3
Türkiye	48.185.047	100,0	56.473.035	100,0	67.844.903	100,0	18,3	27,0	3,9

Kaynak: DİNLER, 2005, s.242

Türkiye'nin nüfus artış hızına bakıldığında en yüksek yıllık nüfus artışı %2,66 ile Marmara Bölgesi'nde gerçekleşmiştir. Bu bölgeyi yıllık % 2,47 artışla Güneydoğu Anadolu ve %2,16 ile Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. Türkiye'de nüfus artış hızı en düşük olan bölge verdiği yoğun göçler nedeniyle %0,36 ile Karadeniz Bölgesi'dir.

Ülkemizin göreceli olarak en az gelişmiş bölgeleri olan Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arasında nüfus artış hızları yönünden 1990-2000 döneminde ortaya çıkan bu önemli farklılığın nedenini, Güneydoğu Anadolu Projesi ve bünyesindeki Türkiye'nin önemli ticaret ve sanayi merkezlerinden biri olan Gaziantep kentinin bulunduğu Güneydoğu Anadolu'nun nüfus tutmaya başlamasıyla açıklanabilir (DİNLER, 2005:242).

1.2.2.2. Tarımda Çalışan Nüfus

Genel anlamda ekonomik faaliyetler üç büyük grup halinde toplanır:

- ✓ Tarım (ziraat, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık)
- ✓ Sanayi (madencilik, imalat, elektrik, gaz ve su)
- ✓ Hizmetler (inşaat, ticaret, ulaştırma, mali kurumlar, sosyal ve kişisel hizmetler.

Yapılan birçok çalışmada gelişmiş ülkelerde tarımsal nüfusun düşük, az gelişmiş ülkelerde tarımsal nüfusun yüksek olduğu gözlenmektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü 1990'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımını tespit ederken çalışma yaşını 12 olarak kabul etmiştir. Buna göre 1990'da 23,3 milyonluk çalışan nüfusumuzun 12,5 milyonu tarım sektöründe (% 53,7), 5,6 milyonu sanayi sektöründe (% 17,9), 4,9 milyonu ise hizmet sektöründe (% 27,8) çalışmaktadır (DİE, 1997:41).

Ülkenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine gidildikçe tarımda çalışan nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde 1975 yılında toplam nüfusun %78'i tarım sektöründe çalışırken, bu oran Türkiye ortalamasının (ülke ortalaması %66'dır) üstünde bulunmaktadır (DPT, 1976:17). Yani Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi nüfusunun yaklaşık beşte dördü tarımda çalışmaktadır.

1.2.2.3. Sanayileşme

Ülkeler arasında olduğu gibi bir ülkenin bölgeleri arasında da gelişmişliğin temel göstergesi endüstrileşme veya sanayileşmedir. Eğer bir bölgede endüstriyel faaliyetler diğer bölgelere göre daha canlı ise o bölgenin geliştiğini diğer bölgelerin ise geri kaldığını söylemek mümkündür. Böyle bir durumda bölgeler arası dengesizlikler ortaya çıkacaktır.

Türkiye'deki bölgeler arası gelişmenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri aleyhine olduğu sanayileşmeden anlaşılmaktadır. Bu bölgelerde altyapı yatırımlarının yetersiz oluşu, tüketim merkezlerinden uzak olmaları, pazarlama imkânlarındaki güçlükler, ulaşım imkânlarının elverişli olmayışı ve dışsal ekonomilerin oluşmamış olması gibi çeşitli sebepler söz konusu bölgelerde sanayileşmeyi engellemektedir.

Türkiye'de nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımına bakılacak olunursa, bölgelerin sanayileşmesi hakkında bir fikir sahibi olunabilir. Az gelişmiş bölgelerde nüfusun büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışıyor olmasına karşın gelişmiş bölgelerde sanayi sektöründe çalışmaktadır.

1.2.2.4. Milli Gelir

Bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılığını ortaya koyan en önemli, gösterge fert başına düşen GSYİH'nın bölgelerarası gösterdiği dağılımdır.

Tablo 1.2: Bölgeler İtibariyle 1983–97 ve 2000 Yıllarında Fert Başına GSYİH Endeksi (Türkiye ortalaması=100)

	1983–1997	2000 Yılı	
Bölgeler	Endeks (%)	Endeks (%)	YTL
Marmara	166	155	2857
Ege	125	116	2130
İç Anadolu	90	99	1820
Akdeniz	96	94	1729
Karadeniz	68	75	1395
Güneydoğu Anadolu	50	51	954
Doğu Anadolu	41	44	811
Türkiye	100	100	1337

Kaynak: DİNLER, 2005, s.253

2000 yılı verilerine göre GSYİH'nın Marmara ve Ege Bölgelerinde ülke ortalamasının üzerinde, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde ülke ortalamasına yakın, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde ise ülke ortalamasının yarısından daha az olduğu görülmektedir.

En gelişmiş bölge olan Marmara Bölgesi'nde yaşayanlar Doğu Anadolu'da yaşayanlardan 3,2 kat Güneydoğu Anadolu'da yaşayanlardan 2,9 kat daha fazla bir gelir elde etmektedir.

1.2.2.5. Ulaşım İmkânları

Bilindiği gibi, bir bölgenin kalkınmasında, ulaşım imkânlarının gelişmiş olmasının büyük rolü vardır. Üretim ve tüketim merkezlerinin birbirlerine bağlanması yollar vasıtasıyla olmaktadır. Ulaşım, vücudun kan taşıyan damarlarına

benzetilebilir. Kan dolaşımında damarlar nasıl ki vücut için ne kadar önemli ise ulaşımında bölge ve ülke için o kadar önemli olmaktadır

Ulaşım imkânları yönünden Doğu Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesi karşılaştırıldığında, Doğu Anadolu Bölgesi aleyhine bir dengesizlik olduğu ortaya çıkacaktır. Bu dengesizlik, kara yollarında olduğu gibi hava yollarında da görülecektir.

Türkiye'de bir km² araziye 0,0406 km yol düşerken, Doğu Anadolu Bölgesinde 0.0335 km yol düşmektedir. Bu iki rakam arasındaki fark, Doğu Anadolu'da yolların stabilize, bozuk ve kalitesiz olduğunun gösterilmesi halinde daha da büyüyecektir. Türkiye'deki yolların % 8,6'sı kışın geçit vermezken bu oran Doğu Anadolu'da % 15,4'e yükselmektedir. Dolayısıyla Doğu Anadolu Bölgesi ulaşım imkânları açısından diğer bölgelere göre daha dezavantajlıdır. Doğu Anadolu Bölgesi, demir yollar ve hava yollar bakımından da ülke ortalamasının altında bulunmaktadır. Bölgedeki demir yolları, ülke demiryollarının %24'üne sahiptir. Fakat hava yollar açısından ülke ortalamasının çok altında kalmaktadır. Uluslararası hava alanına sahip olmayan bölgelerden biridir (VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler, 1985–1989).

1.2.2.6. Sağlık Hizmetleri

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana sağlık hizmetlerini ülke geneline yaymak için oldukça çaba sarf edilmesine karşın ülkemizde bazı yöreler arasında sağlık hizmetleri yönünden önemli dengesizlikler söz konusudur.

Sağlık personeli başına düşen nüfusun bölgelerarası dağılımını incelediğimizde ülkemizde 10,000 kişiye 12,7 hekim düşerken bu rakam Marmara Bölgesi'nde 16,4 hekim, ege bölgesinde 14,8 hekim, İç Anadolu Bölgesinde 17,2 hekim düştüğü gözlenmektedir. Buna karşın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 10.000 kişiye 5,4, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise 7,5 hekim düşmektedir. Ülkemizde dış hekimlerinin büyük ölçüde Marmara, Ege ve İç Anadolu'nun büyük kentlerinde toplandığı gözlenmektedir. Marmara Bölgesi'nde 10 bin kişiye 3,6 dış hekimi düşerken, Doğu Anadolu'da ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri'nde 10 bin kişiye 0,9 dış hekimi düşmektedir (DİNLER, 2005:260).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde bu kadar düşük hekim ortalamalarına sahip olmalarının en büyük nedenlerinin başında coğrafi koşullar ve ulaşım imkânları yetersizlikleri gelmektedir.

1.2.2.7. Eğitim Hizmetleri

Çeşitli dengesizlikleri bünyesinde toplayan Doğu Anadolu Bölgesi eğitim hizmetleri bakımından da geri kalmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinde eğitim hizmetleri gerek- sayı olarak, gerekse kalite, eğitim araç ve gereçleri açısından düşük bir düzeyde bulunmaktadır.

Bölgedeki okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. 1985 yılında İstanbul Bölgesinde okuma-yazma oranı (6 yaş ve yukarısı) %97,58 iken, Bursa Bölgesinde % 89,0 ve Diyarbakır Bölgesinde % 52,64'dür. Bu oran Doğu Anadolu Bölgesinde % 64,21'dir ki Türkiye ortalamasından (% 77,0) düşüktür. Bölgede okur-yazarlık oranının düşüklüğünün yanında, öğrencilerin başarı durumları hiç de iyi değildir. 1976 yılında yapılan bir araştırmaya göre, üniversiteye girişte Marmara Bölgesindeki başarı oranının, Doğu Anadolu Bölgesinin 2,3 katına eşit olduğu tespit edilmiştir (MIHÇIOĞLU, 1980:35).

Doğu Anadolu Bölgesi liselerindeki bu başarısızlığın temel nedeni, gelir düzeyinin yetersizliği, liselerde öğretmen açığının bulunması ve yeterli bir eğitim düzeyinin verilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca aile çevresi ve toplumun sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi de başarıyı etkilemektedir.

1.2.2.8. Diğer Göstergeler

Bölgeler arası dengesizliğin göstergeleri olarak daha birçok kriterler gösterilebilir. Ancak, bunları ayrıntılı bir şekilde incelemeden bazılarının üzerinde kısaca durulması konumuz açısından yararlı olacaktır.

Bölgelere Göre Elektrik Enerji Tüketimi: Bölgeler arası gelişmişlik düzeyini belirlemekte kullanılan ölçütlerden birisi de elektrik enerjisi tüketimidir. Elektrik enerjisinin en fazla tüketildiği bölge gelişmiş bölge olarak ifade edilir.

Ülkemizde en çok enerjini tüketildiği bölgenin Marmara Bölgesi olduğu gözlenmektedir. En az enerjinin tüketildiği bölge ise Doğu Anadolu bölgesidir. Enerji tüketimi ile gelir arasında yakın bir ilişki olduğu belirtilebilir.

Haberleşme İmkânları: Daha öncede belirtildiği gibi Doğu Anadolu Bölgesinin yüzey şekillerinin dağlık ve engebeli oluşu haberleşme sistemlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Türkiye'de telekslerin çok düşük bir bölümü Doğu Anadolu Bölgesindedir. Bu oranın düşük olması, bölgenin ticari gelişim yönünden geri olduğunu göstermektedir.

Beslenme Yetersizliği: Bölgeler arası dengesizliğin diğer bir göstergesi olarak da beslenme yetersizliği gösterilebilir. Az gelişmiş bölgelerde kişi başına tüketilen ekmek miktarı, gelişmiş bölgelere nazaran daha yüksektir. 1969 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir kişinin alabildiği kalori miktarı 2200 ile 2700 arasında değişirken, bu oran gelişmiş bölgelerde daha da yüksektir (TÜTENGİL, 1970:34).

Düşük beslenme olarak nitelendirilen kişi başına 2000 kalorinin altına düşen hane halkı oranı Türkiye'de 1973 yılında % 17,4 olduğu halde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde % 22,2'dir. Hayvansal protein tüketimi de düşüktür. Tüketici birimi başına ortalama protein tüketimi günde 81.28 gr'dır. Bölgede ailelerin % 26,6'si çok düşük, % 16,9'u düşük düzeyde protein tüketmektedirler (KÖKSAL, 1977:199).

Bölgede ekmek, tahıl ve yoğurt tüketimi, Türkiye ortalamasının üzerinde bulunurken, diğer proteinli gıda maddelerinden et, balık, tavuk, süt gibi ürünlerin tüketimleri, Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu nedenle bu tür ürünlerin tüketimlerinin arttırılması konusunda bölge halkı bilgilendirilmelidir.

1.3. Bölgesel Kalkınma Politikası

Bölgesel kalkınma, sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucu ortaya çıkan eşitsizliği ortadan kaldırmak amacıyla, geri kalmış bölgelerin sanayileştirilerek ülke içinde adil bir refah dağılımının sağlanmasıdır. Bölgesel kalkınma politikaları ise, bütünün vasatından ayrılan üst ve alt bölgelerin bütün ile yakınlaştırılması, entegre edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen önlemleri içeren politikalar

bütünüdür. Ülke ortalaması genelinde daha çok düşük düzeydeki bölgelerin, ortalama düzeyine yükseltilmesi yani mevcut dengesizliğin bölgesel iyileştirmelerle ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (İNCEKARA, 2001:14). Bölgesel kalkınma politikaları, her ülke bünyesinde bulunan bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek amacıyla kendi ekonomik ve toplumsal yapısına uygun politika ve uygulama araçlarına başvurmaktadır.

1.3.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının Temel İlkeleri

Bölgesel kalkınma politikasının ilkelerini genel olarak üç grup altında toplamak mümkündür. Bu ilkeler sırasıyla "sosyal karlılık", "kalkınma kutbu" ve "halkın katılımı" ilkeleridir (DİNLER, 1986:199).

✓ Sosyal Karlılık İlkesi

Kısıtlı üretim kaynaklarının alternatif kullanım alanları arasında dağıtım kararı verilirken, özel faydayla toplumsal faydaların birçok durumda paralellik göstermediği bilinmektedir. Her şeyden önce firmalar, karını maksimize edecek yatırım alanlarına ve bölgelere yönelmektedir. Ekonomik yönden geri kalmış bölgeler için büyük önem arz eden, aynı zamanda kalkınmanın başlamasını ve devamını sağlayacak, bölgeler arası ekonomik ve sosyal gelişme farklılıkları minimize etmek amacıyla ekonomik karlılığı düşük, ancak "sosyal karlılığı", yüksek olan bu yatırımların kamu tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede/bölgesel kalkınma politikasının birinci ilkesi geri kalmış, bölgelerde kısa vadede verimli olmasa bile sosyal karlılığı yüksek, uzun ya da ekonomik olabilecek yatırımların devlet tarafından yapılması gerekliliğidir. (DİNLER, 1986:200).

✓ Kalkınma Kutbu İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının ikinci ilkesi, "kalkınma kutbu" ilkesi olarak bilinmektedir. Yatırımlar önce bir bölgede toplanmaya başlamaktadır. Bu bölge zaman içerisinde kalkınmanın merkezi haline gelmekte ve diğer bölgelere oranla çok daha hızlı kalkınmaktadır. Bu bağlamda ekonomik kalkınma, her yerde birden görülmez; farklı derecelerde kalkınma kutup ya da noktalarında görülmekte ve çeşitli kanallardan değişen nihai etkilerle bütün ekonomiye yayılmaktadır. Kalkınma

kutuplarının birkaç değişik şekilde oluşturulabildiği görülmektedir. Örneğin, seçilen bölgelerde yeni endüstri merkezleri oluşturularak istihdam sorununa çözüm üretebilmektedir. Bu bağlamda oluşturulan yeni endüstrilerde yapılan ekonomik faaliyetler, çarpan etkisiyle diğer bölgeleri de harekete geçirdikleri gibi, ölçek ekonomisi haline gelerek son derece önemli bir konum kazanabilmektedirler.

Yeni bir kutup oluşturulurken, yatırımların bölgelerin durumuna göre daha hızlı gelişme gösterebilecek sektörlerle yönetilmesi gerekmektedir.

✓ **Halkın Katılması İlkesi**

Bölgesel kalkınma politikasının savunulan üçüncü ilkesi, bölgesel kalkınma faaliyetlerine ve bölgesel kalkınma planlarına halkın katılmasıdır. Bölgesel kalkınma politikasının başarısı, ancak yöre halkının, politikada söz sahibi olmasıyla, yani ekonomik ve sosyal ortamın etkin beraberlikleriyle, gerçekleştirilebilir. Halkın faaliyetlere katılması, ekonomik yaşama uygulanan demokratik ilkedir (MİLHAU, 1961:17). Gerçek bir bölgesel kalkınma politikasında, insanların rolü en önde gelir. Halk programlara katılmadığı sürece, programlara halktan kopmuş bir yönetimin eseri olacak ve başarı rastlantılara kalacaktır. Bu katılış, yalnızca kişinin onurunu ve her düzeyde toplum duygusunu yükseltmekle kalmayıp aynı zamanda bölgesel kalkınma programlarına canlılık katmakta ve yöredeki faaliyetlerin o yörede yaşayanlarca denetlenmesinin aracı olmaktadır (DİNLER, 2005:274).

Bir bölge halkı bölgesel kalkınma politikasının hazırlanması ve uygulanmasına sanayi odaları, ticaret odaları ve ziraat odaları başta olmak üzere; mesleki odalar, belediye meclisi, bölgesel kalkınma komisyonu, kalkınmayı düzenleme özel komiteleri vb. geleneksel ya da yeni kuruluşlar aracılığıyla bizzat katılabileceği gibi, yetkililerin seçiminde söz sahibi olarak dolaylı yönden de katılabilir (DİNLER, 2005:274).

Günümüzde bölgesel ya da yöresel gelişmeyi sağlamada plan ve projelere halkın katılmasını sağlamak için bölgesel kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Bu ajansların ana görevi bölge potansiyellerini tanıtarak bölgede yatırımların yapılması için her türlü önlemi almaktır.

1.3.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları

Günümüzde bütün ülkelerde ekonomik ve sosyal açıdan farklı yoğunlukta da olsa bölgesel farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklar, coğrafi koşullar ve bu bağlamda doğal kaynaklar, demografik yapı, bölge halkının yaratıcılığı, sermaye birikimi, bölgenin mallarına olan talep, altyapının niteliği, girişimcilerin yetenekleri gibi birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Farklılıklar, kutup ve çevre alanlar şeklinde mekânsal yapılanmaların oluşmasına yol açmaktadır. Teknolojinin, sermayenin ve yatırımların yoğunlaştığı kutup alanlar ile bunlara gittikçe bağımlı hale gelen çevre alanlar arasındaki farklılıklar zamanla artmakta ve sonuçta nüfus merkezde yoğunlaşırken çevrede azalmaktadır (MAWSON,1989:65).

Gelişmiş bölgeler arasındaki dengesiz dağılım, ekonomik büyüme belli bir düzeye ulaştıktan sonra kalkınma açısından engel oluşturmaya başlamaktadır. Bu nedenle bölgeler arası farklılıklar, kalkınmakta olan bir ülke için çok önemli bir sorun olarak görülmektedir. Sorunun temelinde yatan yapısal faktörler nedeniyle bu konuda radikal tedbirlerin alınması gerekli olmaktadır (KUMRAL, 1993:43).

Bölgeler arasındaki dengesizliklerin kalkınma için bir engel oluşturma durumu, iç pazarın dengesiz büyüme sonucu genişleyememesinin yarattığı talep yetersizliği ve bunun sonucunda üretimin artmaması, sermaye birikiminin yavaşlaması, optimal ölçekli ve rekabet gücü olan İşletmelerin kurulmaması gibi nedenlerden ileri gelebilmektedir. Bölgeler arası dengesiz büyüme ise ekonomik olarak yatırımların genellikle kar maksimizasyonu sağlayabilecekleri yerlerde yoğunlaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu olumsuz gelişmeleri engelleyebilmek için bölgesel kalkınma politikasının genel ekonomi politikasından türetilen üç temel amacı bulunmaktadır (ERKAN, 1987:4).

✓ **Büyüme Amacı**

Genel ekonominin daha hızlı büyüebilmesi için bölgelerde büyüme için gerekli ön koşulların yaratılmasını ifade etmektedir. Bunun için özel ve kamusal yatırımların etkin koordinasyonu yoluyla, üretim faktörlerinin optimal dağılımı amaçlanmaktadır.

✓ **İstikrar Amacı**

Ekonomide İstihdam ve gelirin mümkün olduğu kadar istikrarlı gelişmesini sağlayabilmek için bölgesel kuruluş yeri ve üretim yapısının, konjoktürel ve yapısal dalgalanmalara bağlı olarak düşmesinin önlenmesi esas alınmaktadır. Bölgesel istikrar politikasında, bölgesel ve sektörel yapı politikasının koordinasyonu ile bölgelerin ekonomik yapılarının kendi içinde dengeli olması hedeflenmektedir.

✓ **Dengeleme ve Eşitleme Amacı**

Ekonomik kaynakların bölgeler arasında dengeli ve göreceli olarak eşit dağılım ve donatımının sağlanmasına yöneliktir. Bu şekilde bölgeler arasındaki gelir ve refah dengesizliği azalarak, bölgede sağlıklı çalışma ve yaşama için ön koşullar oluşturulmaktadır. Bu amaçta, bölgelerin olabildiğince eşit altyapı donatım düzeylerine ulaştırılması esas alınmaktadır. Görüldüğü üzere, bölgesel kalkınma politikasının amaçları, ulusal amaçlar paralelinde, ülkenin bütününe kalkınmasını esas almaktadır.

1.3.3. Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları

Türkiye ekonomisinde birçok alanda ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, uzun dönem ekonomik büyüme performansı bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesinde beklenen olumlu etkiyi yaratamamıştır. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik olarak bazı politikalar oluşturulup, birtakım araçlar kullanılsa da başarılı olunamamış, bölgelerarası dengesizlikler süregelmiştir.

Bölgesel gelişmenin belli bir merkezden organize edilmek ihtiyacını karşılamak üzere, DPT bünyesinde 1971 yılında "Kalkınmada Öncelikli Yörelere Dairesi" kurulmuş, 1994 yılından sonra da "Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü" adını almıştır. Bu müdürlük, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Dairesi, Bölgesel Gelişme Dairesi ve Avrupa Birliği Bölgesel Projeler Dairesi olmak üzere üç daire başkanlığı ile çalışmalarını sürdürmektedir (SARICA, 2004:193). Türkiye’de bölgesel gelişmenin gerçekleştirilmesi bu müdürlüğün görevleri arasındadır.

Türkiye'de bölgesel farklılıkları gidermek amacıyla ekonomik kalkınmaya yönelik üç temel araçtan yararlanılmaktadır: Kamu sektörüne yönelik politikalar ve teşvikler; özel sektör teşvikleri; bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma projeleri. Bu bölümde Türkiye'de bölgesel gelişmişlik farklarını gidermek üzere kullanılan bölgesel gelişme araçları üzerinde durulacaktır.

1.3.3.1. Planlı Dönemde Uygulanan Politikalar

Türkiye'de bölgesel dengenin sağlanması konusundaki çalışmalar; planlı dönemi öncesi ve planlı dönem olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebilir (DPT, 2000:24). Planlı dönem öncesinde 1923-1950 döneminde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bölge ayırımına gidecek ve bölgesel kalkınma politikası uygulayabilecek durumda değildi. 1950-1960 döneminde ise, yatırımların Marmara bölgesinde yoğunlaştığı görülmüş, kamu yatırımları ülke geneline yayılmak istenmişse de başarılı olunamamıştır.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermek üzere, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar benzer politika araçları kullanılmıştır.

Bunlar; sanayi yer seçimi, mali özendirmeler, altyapı yatırımlarıdır (DPT, 2000b:27). Özellikle VII. Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren bölgesel gelinme politikaları, AB'nin bölgesel gelişme politikaları ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır.

I ve II. Beş Yıllık Kalkınma Planları döneminde, az gelişmiş bölgelere kamu yatırımları açısından öncelik verilmesi, Özel sektörün vergi indirimi ve bağışıklığı ile kredi imkânları gibi araçlarla teşvik edilmesi yönündeki politikaların ön planda olduğu görülmektedir. 1967 yılında çıkarılan 933 sayılı yasaya dayalı geleneksel teşvik sistemi ile az gelişmiş bölgeler teşvik edilmeye çalışılmışsa da, özendirici, itici ve caydırıcı unsurlar içermediğinden ve bölgelere göre politikalar farklılıklar taşımadığından süregelen yoğunlaşmaların önüne geçilememiştir (DAĞ, 2000:72).

Tablo 1.3: Kalkınma Planlarına Göre Farklı Bölgesel Politika Araçları

I.BYKP (63–67)	II. BYKP (68–72)	III. BYKP (78–77)	IV. BYKP (79–83)
• Sanayi Yer Seçimi • Mali Özendirme	▪ Az gelişmiş Bölgede ‘Bölge Yerleşme Planı’ Yapmak ▪ Sanayi Bölgeleri ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları ▪ Sanayi Sektöründe Yatırımcıya Danışmanlık	▪ Sanayi Yer Seçimi ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları	▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları
V.BKYP (85–89)	VI. BYKP (90–94)	VII. BYKP (95–99)	VIII. BYKP (2001–2005)
▪ Kırsal Kalkınma Projelerinin Hazırlanması ▪ Organize Sanayi Bölgeleri ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları ▪ Küçük Ölçekli Emek Yoğun Sanayinin Teşviki	▪ Az Gelişmiş Bölgede ‘Bölge ve Alt Bölge Planı Yapma’ ▪ Organize Sanayi Bölgeleri ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları ▪ Gümrük Kapılarında Sınır Ticareti ▪ Köy’de “Araştırma Merkezi” Kurmak ▪ Kıyı Master Planı Yapmak ▪ Yenilenebilir Enerji Kullanımı AR-GE ▪ Çevre Denetim İzleme Sistemi	▪ İl Gelişme Planı, Aksiyon Planı, Acil Destek Programı ▪ Organize Sanayi Bölgesi ve AR-GE ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları ▪ Kırsal Kesimde Yatırımcıya Danışmanlık ▪ Kırsal Emek-Yoğun Sanayinin Teşviki-KOBİ	▪ Tüm Kesimlerin Katılımı İle Oluşturulacak İl Gelişme Planı ▪ Sanayi Destek Faaliyetleri ▪ Organize Sanayi Bölgeleri ve Örnek Sanayi Siteleri ▪ Mali Özendirmeler ▪ Altyapı Yatırımları ▪ Eğitime Yönelik Faaliyetler

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, 2000, s.27

II. Plan döneminin son yıllı olan 1972 yılında KÖY'ler dairesi kurulmuş, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki iller KÖY kapsamına alınmıştır. Her yıl KÖY kapsamındaki iller belirlenmiş ve bu yörelere özel girişimi çekmek amacıyla uygulanacak teşvik tedbirleri, yıllık programlarda belirlenerek uygulanmaya çalışılmıştır.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, her ne kadar KÖY'lerle ilgili uygulamalardan söz edilmiş olsa da, bölgesel gelişme politikalarının ulusal

kalkınmayı yavaşlattığı düşüncesi ile bölgesel gelişme politikaları bu dönemde kısmen ihmal edilmiştir.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi, I. ve II. Plan dönemlerinde olduğu gibi, özel sektörün az gelişmiş bölgelerde yatırım yapmasını sağlamak için vergi kolaylıkları ve kredilerle desteklendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde çıkarılan (1984 yılında) üç kanun ile KÖY'lere uygulanan teşvikler daha cazip hale getirilmiştir (GÜNDÜZ, 2006:254). Bu kanunlardan birincisi KÖY'de çalışanların ücretlerinde Özel yatırım indirimi yapılması ve KÖY'de yapılacak yatırımlarda vergi indirim oranının % 100'e kadar artırılmasının Bakanlar Kuruluna bırakılması; ikincisi KÖY'lerde yapılacak konut inşaatı ile tesis inşaat ve bunlarla ilgili işlemlere getirilen vergi, resim ve harç muafiyeti; üçüncüsü ise, Kamu Ortaklığı Fonu'ndaki paranın en az onda birinin KÖY'lere harcanması zorunluluğu ile ilgilidir.

V. ve VI. Plan dönemlerinde, bölgeler açısından dengeli gelişme sağlanması düşüncesi benimsenmiş ve işlevsel bölgelerinde oluşturulması gereği üzerinde durulmuştur. V. Plan döneminde ilk planda benimsenmiş olan bölge planlama ilkesi yeniden benimsenmiş ve bölgesel gelişmeye ilişkin hedefler yerini bölge planlamasına bırakmıştır. Bölgesel gelişme şemalarının hazırlanacağı ve fonksiyonel bölgeler oluşturulacağından söz edilmiş, ancak yaşama geçirilememiştir (DAĞ, 2000:72). Bu plan döneminde Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde fiziksel altyapının geliştirilmesine ağırlık verilmiş ve yerel kırsal kalkınma programları üzerinde durulmuştur. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planıyla birlikte "bölgesel gelişme" kavramı yeniden önem kazanmış, bölge planlamasının KÖY'lere kaydırılması ilkesi benimsenmiş ve AB bölgesel politikalarının da dikkate alınması gereği vurgulanmıştır. VI. Plana kadar yatırım indirimi, kaynak kullanımı destekleme primi gibi yatırımları destekleyici mali önlemler kullanılırken, özellikle 1990'lı yıllarda enerji desteği ve arazi desteği gibi teşvik unsurları da gündeme gelmiştir (DAĞ, 2000:71).

Bölgesel gelişmeye ilişkin politika ve tedbirler en geniş şekliyle VII. Plana yansımıştır. VII. Beş Yıllık Kalkınma planında diğer planlardan farklı olarak bölgesel gelişme, il planlama, metropollerle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Bu plan döneminde bölgesel gelişme projeleri ile bölge planlaması çalışmaları

hızlandırılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesi de, bu plana denk gelmektedir. VII. Planda; KÖY politikalarının, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasında olumlu gelişmeler sağlamasına rağmen, bölgelerarası dengesizlik sorununun devam ettiği saptaması yapılarak, bölgelerin kalkınmasına yönelik olarak yenilikçi yaklaşımların gerekliliği vurgulanmıştır.

2001-2005 yıllarını kapsayan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, ulusal kaynakların en yüksek ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesi ve bölgelerarası dengesizliklerin en aza indirilmesi temel amaç olarak belirlenmiştir. Bölgesel gelişme politikalarının uygulanmasında; sürdürülebilirlik, bölgelerarası bütünleşme, sosyal ve ekonomik dengelerin sağlanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, fırsat eşitliği, kültürel gelişme ve katılımcılık ilkelerinin esas alınması düşüncesi benimsenmiştir. Özellikle ülkemizin bölgesel gelişme politikalarının AB politikalarına uyumu için çalışmalara hız verilmesi gereği vurgulanmıştır (DPT, 2000b:73).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında bölge planlaması önemli bir araç olarak görülmektedir. Bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik bölge planlama çalışmalarının yapılacağı belirtilmektedir. Bölge gelişmenin hızlandırılması ve rasyonel kaynak dağılımı açısından il gelişme planlarının yapılması önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir gelişmenin önemli öğelerinden biri olan katılıma ilişkin ilkeler de bu plan döneminde rastlanmaktadır. Buna göre, bölgesel gelişme politikaları için yerel yönetimlerin eşgüdümünde, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımı da sağlanarak, potansiyeli olan geri kalmış bölgelerde gelir artırıcı ve uygulamaya yönelik, küçük ölçekli projeler oluşturulacak ve yaygınlaştırılacaktır.

1.3.3.2. Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası

Türkiye'de bölgesel gelişmenin gerçekleştirilmesinde "Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası" ve "Bölgesel Gelişme Projeleri" gibi iki önemli araç kullanılmaktadır.

1968 yılından itibaren özel sektör yatırımları açısından geri kalmış bölgeleri cazip duruma getirebilmek için Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) uygulaması başlatılmıştır. DPT tarafından ilçelerin, illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması belirlenmekle ve bu araştırma sonuçları KÖY'lerin belirlenmesinde ve bu yörelere gelir ve istihdam artırıcı politika uygulamalarında objektif bir kriter olarak kullanılmaktadır.

1968'de önemli çoğunluğu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan 22 il KÖY kapsamında iken, 1998 yılında Karadeniz Bölgesinde bulunan illerinde dahil edilmesiyle KÖY kapsamında olan il sayısı 50'ye yükselmiştir. KÖY'ler yüzölçümü itibarıyla ülke yüzölçümünün %55.1'ini, nüfus itibarıyla Türkiye nüfusunun %36'sını oluşturmaktadır. KÖY kapsamındaki illerin sayıca artması, uygulanan politikaların da etkisini yitirmesine yol açmıştır (DURAN, 2000:48).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planından sonra günümüze kadar KÖY'lerin geliştirilmesi temel hedeflerden biri olmuştur. Geçmişten günümüze kadar KÖY'lerin geliştirilmesi amacıyla planlı dönem boyunca uygulanan politikalar üç ana grup altında toplanabilir:

- **Devletin Altyapıya Yönelik Yatırımları:** Kamu otoritesi özellikle altyapı alanına doğrudan yatırım faaliyetleriyle, mali kaynakların gelişmiş bölgelerden nispi olarak az gelişmiş bölgelere aktarılmasını gerçekleştirmektedir.
- **Teşvik ve Hibeler:** Özel kesim yatırımlarının kalkınma planında belirlenen önceliklere uygun sektörler ve bölgelere yönlendirilmesi amacıyla uygulanan teşvik ve hibelerdir. Bu kapsamdaki en önemli teşvikler, yatırım teşvikleridir. Yatırım teşvikleri; belgeli yatırım teşvikleri (gümrük vergisi ve konut fonu istisnası, katma değer vergisi istisnası, fon kaynaklı kredi tahsis, vergi resim ve harç istisnası, arsa ve arazilerin bedelsiz tahsis, KOBİ'lerin desteklenmesi) ve belgesiz yatırım teşvikleri (yatırım indirimi, vergi resim ve harç istisnası ve bina inşaat harcı istisnası gibi) olarak ikiye ayrılmaktadır. Yatırımların özendirilmesinde hem teşvik türleri, hem de teşviklerin farklı biçimlerde uygulanması bölgeler, özel amaçlı bölgeler ve sektörler itibarıyla farklılıklar göstermektedir. Ancak yatırım teşvikleri sermaye kaynaklarının

hareke geçirilmesinin önemli araçlarından biri olmakla birlikte, ülkemizde yatırımların bölgesel dağılımında denge sağlamaya yeterli olmamaktadır (KEPENEK ve YENTÜRK, 2000:317).

- **Kredi Finansman Kolaylıkları:** Her yıl bütçeden nispeten geri kalmış bölgelerdeki harcamalar için ayrılan ödenekler, bütçe dışında oluşturulan fonlar ve kamusal nitelikli ihtisas bankalarından elverişli koşullarda sağlanan kredi finansman imkânları yaratılmıştır.

Bu uygulamalara rağmen 1980'ler boyunca üretim faaliyetlerinin mekansal dağılımı çarpık görünüm almış ve özellikle deniz kıyısındaki büyük kentlerde önemli yığılmalar meydana gelmiştir. Uygulanan politikalar sonucu KÖY'lerin diğer yörelere göre avantajlı duruma gelmeleri beklenirken, gelişmiş bölgeler mevcut sistemden daha fazla yararlanmıştır. 1985-95 döneminde teşviklerden en fazla yararlanan bölge Marmara Bölgesi (% 54.2) olmuştur. İç Anadolu (%13.5), Ege (%9.98), Akdeniz (%9.53), Karadeniz (%5.34), Güneydoğu Anadolu (%4.88) ve Doğu Anadolu (%2.77) bölgelerinin teşviklerden yararlanma oranları son derece düşük oranlarda gerçekleşmiştir. Özellikle KÖY'lerin yer aldığı bölgeler teşviklerden en az yararlanan bölgeler olmuştur. Ancak GAP uygulaması ile birlikte, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin teşvik payında kısmen bir yükselme ortaya çıkmıştır (KEPENEK ve YENTÜRK, 2000:317).

Bu çarpık gelişme önemi çevre problemlerini de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla KÖY politikalarının başarılı olamadığı ortaya çıkmıştır. Bunun en önemli nedeni bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz olmasıdır. Devletin sağlamış olduğu bu yardımların yöre ekonomisine ne ölçüde katkı sağladığını belirlemeye yönelik önemli araştırmaların yapılmamış olması ve konunun bilimsel anlamda yeterince tartışılmamış olması önemli bir eksikliktir.

Özel sektör yatırımlarını az gelişmiş bölgelere yönlendirmek üzere bölgesel planlar çerçevesinde verilen teşvik ve sübvansiyonlar, fazlaca başarılı olamamış ve kaynak israfına yol açmıştır. Özel sektörün nispeten geri kalmış yörelere yönlendirilebilmesi için mali teşvikler yerine, öncelikle yatırımları olumsuz etkileyen şartların ortadan kaldırılması gerekir. Bunun için Türkiye'de de yatırım iklimini belirleyen şartların tespit edilmesi ve bunların iyileştirilmesi yönünde önlemlerin alınması gerekir.

1.3.3.3. Türkiye'de Bölge Planlama Deneyimleri

Türkiye'de bölgelerarası gelişmişlik farkları, bölgesel planlar yardımıyla da giderilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de bölge planlaması, bu programlarla ciddi mali boyutu dolayısıyla zaman zaman uygulama olanakları bulunamamış olmakla birlikte, 1950'lerden sonra başlamış, 1963 yılından sonra da kalkınma planlarına dahil edilmiştir. Ancak tam anlamıyla ülkemizde bölgesel planlama, GAP Ana Planının hazırlanması ve uygulanması ile başlamıştır (SARICA, 2004:195). Diğer bölgesel planlar; Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Yeşilırmak Havza Gelişim Projesi, Kayseri-Sivas-Yozgat Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Akdeniz Gelişme Projesi, Orta Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi, Ege Bölgesi Kalkınma Projesidir.

Bu bölgesel planlar yanında kırsal kalkınma projelerinin de hazırlandığı görülmektedir. Bunlar; Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi ile Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi'dir.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİM KAVRAMI VE BÖLGESEL KALKINMA

2.1. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Kavramları

2.1.1. Merkezi Yönetim Kavramı

Vatandaşa sunulacak kamu hizmetlerinin, belediye, köy, üniversite, KİT, TRT gibi devletten ayrı kamu tüzel kişileri tarafından değil, doğrudan doğruya devlet tarafından yürütülmesine merkezi yönetim denir (GÖZLER, 2002:65).

2.1.1.1. Merkezi Yönetimin Türleri

Merkezi yönetimin türleri siyasi merkeziyetçilik ve idari merkeziyetçilik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Siyasi merkeziyetçilik; Bir devlet şeklini ifade eder. Bu devlet şekli, egemenliğin teklik, bütünlük gösterdiği devlet şeklidir. Bu devlette, ülke içinde mutlak bir hukuk ve kanun birliği olduğu gibi siyasi otoritenin de tamamen merkezde toplanması söz konusudur. Başka bir deyişle ülke içinde yasama, yürütme ve yargı organları tektir. “Siyasi merkeziyetçilik en katı anlamda bir merkeziyetçilik anlayışıdır. Bu anlayışa göre, devlet tüzel kişiliği dışında hiçbir varlığa hayat hakkı tanınmaz. Devlet bütün ülkede tek kamu tüzel kişisidir.” Siyasi merkeziyetçiliğin uygulandığı devlet şekli dünyada en yaygın ve tarihi bakımından da en eski bir devlet şeklidir. Bu tür devletlere tekçi veya üniter devlet adı verilir (GÖKÇE ve BAYRAKÇI, 2006: 3).

İdari Merkeziyetçilik; Sadece idari alanda uygulanan bir merkeziyetçiliktir. Yürütme organını ilgilendirir. Yürütme yetkisinin tek elde toplanmasını ifade eder. Bir ülkede siyasi merkeziyetçilik olamadan idari merkeziyetçilik olamaz; fakat siyasi merkeziyetçiliğin olması, mutlaka idari merkeziyetçiliğin varlığını gerektirmez (AKYILMAZ, 2004: 107).

2.1.1.2. Merkezi Yönetimin Faydaları ve Sakıncaları

Merkezi Yönetimin sağlamış olduğu faydalar;

- Merkezden yönetim güçlü bir devlet yönetimi sağlar (GÜNDAY, 2002:57). Devlet otoritesi bu sistem sayesinde etkinlik kazanır (ÖZYÖRÜK, 1977:154).
- Merkezden yönetimin bölgeler arasında eşitliği sağlayıcı bir etkisi vardır. Merkezden yönetim kamu hizmetlerinin tek elden, yeknesak bir biçimde yürütülmesini sağlar. Ülkenin değişik bölgelerine aynı hizmet sunulur. Ülkede bölgeler arasında eşitsizlikler varsa, merkezden yönetim eşitliği sağlayabilir. Keza, merkezden yönetimin ulusal birliği sağlayıcı ve güçlendirici bir etkisi vardır (YILDIRIM, 1999:25).
- Devlet yönetiminde birlik ve beraberliği sağlamada etkili olur (ÖZYÖRÜK, 1977:73). Bu anlamda adalet, eğitim, sağlık ve savunma gibi bazı kamu hizmetlerinin mutlaka merkezi idare tarafından yürütülmesi gerekir.
- Merkezden yönetimde mali denetim daha kolaydır (YILDIRIM, 1999:25).
- Hizmetler, daha rasyonel, daha planlı bir şekilde yürütülebilir.(GÜNDAY, 2002:59). Hizmetlerin yürütülmesi için gerekli olan planlama merkezden yönetim sisteminde daha kolay sağlanır. Örneğin bir okul binası planıyla, birçok okul binası inşa edilebilir. Bu şekilde hizmetlerin maliyeti düşer (GÖZLER, 2002:67).
- Kamu hizmetlerinin belirlenmesinde ve gerçekleştirilmesinde yerel baskılardan uzak kalındığı için daha rasyonel ve verimli bir şekilde kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi mümkün olabilmektedir. Buna bağlı olarak kamu görevlerin mahalli etkilerden uzak bir biçimde görevlerini yerine getirmesi söz konusudur. Kamu hizmetinin belirli bir standartta ülke sathında yürütülebilmesine imkân tanır (ATAY, 2009:200).

Merkezi yönetimlerin sakıncaları ise;

- Merkezi yönetim, bürokrasi ve kırtasiyeciliği artırır. Bürokrasinin artması kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasındaki sürati ve çözüm üretmeyi olumsuz yönde etkiler (ATAY, 2009:200).

- Merkezden yönetim demokratik ilkelere pek uygun değildir (ONAR, 1966:595). Kamu hizmetleri merkezin görevlileri tarafından yerine getirildiğinden halk, kendini doğrudan doğruya ilgilendiren işlerden uzaklaşır. Görevliler de halkın taleplerini dikkate almazlar (GÜNDAY, 2002:60).
- Merkezden yönetim hizmetlerin yöresel ihtiyaçlara göre yürütülmesini güçleştirir (ONAR, 1966:595). Kamu hizmetlerinin belirlenmesi ve uygulamaya aktarılmasında siyasi etki ve baskılar önemli rol oynayabilir. Bu tür bir olasılığın gerçekleşmesi kaynakların yörenin ihtiyaçlarına göre kullanılmasını engeller.

Merkezden yönetimin bu sakıncaları nedeni ile hiçbir ülkede katı bir şekilde uygulanmaz. Merkezden yönetimin bir takım sakıncalarını hafifletmek ve ortadan kaldırmak amacı ile hiyerarşik bir şekilde birbirine bağlı ast ve üst arasındaki yetki devri yapılabilir ve yetki genişliği ilkesi uygulanabilir (GÖKÇE ve BAYRAKÇI, 2006:7). Her üst kademe, gerekli gördüğü görevlerin yerine getirilmesi için sahip olduğu yetkiyi bir alt kademeye bırakabilir. Ancak bu durumda sorumluluk devredilmediğinden dolayı güç ve yetkinin belirli bir merkezde yoğunlaşma özelliği korunmuş olur.

2.1.2. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetimler, ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların, ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş olan anayasal kuruluşlardır (NADAROĞLU, 2001:3).

2.1.2.1. Yerinden Yönetim Türleri

Yönetim bilimi ve yönetim hukuku yazınında, iki tür yerinden yönetimden söz edilmektedir. Bunlar siyasal yerinden yönetim ve yönetsel yerinden yönetimdir.

Siyasal yerinden yönetim: Siyasi yerinden yönetim; siyasi gücün merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında paylaşılması esasına dayanan, devlet teşkilatının bütünlük teşkil etmediği yönetim şeklidir. Yasama, yargı ve yürütme

yetkilerinin dağılım ve derecelerine göre çeşitli devlet sistemleri bulunmaktadır. Bu devlet sistemi içerisinde eyalet, kanton, cumhuriyet, federe devlet gibi adlarla ayrı yönetsel düzeylerden oluşan; yönetsel yetkilerin yanı sıra belli ölçüde yasama ve yargılama yetkileri olan devletler bulunmaktadır. Federal ve federe devletlerden oluşan federasyonda, federal devlet üstün yetkilere, tek bir hükümete ve uluslararası kişiliğe sahip olan devlettir. Ancak, federal anayasa ile federal devlete bırakılmış olanların dışında kalmak koşuluyla, federe devletler yasama ve yargı bağımsızlığına sahiptirler. Bu devletlerin özerklikleri ve bu özerkliğin derecesi bu devletlerin kendi rızaları olmadan değiştirilemez. Günümüzdeki federasyonlara Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre ve Almanya örnek olarak gösterilirken, ABD’de “State”ler, İsviçre’de “Canton”lar, Almanya’da “Land”lar, federal devlet sistemi içerisinde üye (federe) devletleri temsil etmektedirler (TÜRKÖĞLU, 2009:11).

Yönetsel yerinden yönetim: Yasama ve yargı erkleri merkezde toplanmıştır. Yerel kuruluşlara yalnız yürütmeye ilişkin kimi yetkiler tanınmıştır. Yönetsel yerinden yönetim kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim ve Yer Yönünden Yerinden Yönetim’dir. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim; Belirli kamu hizmetlerin merkezin dışında özerk kuruluşlar tarafından yerine getirilmesini anlatmak için kullanılır. Kimi yazarlarca bunlar işlevsel yerinden yönetim kuruluşları olarak adlandırılmakta, bir kesimine de kooperatif adem-i merkeziyet kuruluşları adı verilmektedir (http://denizsayin.gen.tr/genel/bizden_detay.php?kod=347&tipi=16&sube=0, Erişim Tarihi: 11.10.2010). Yer Yönünden Yerel Yönetim ise; Bir bölgede oturanların, o bölgede oturmaları dolayısıyla mevcut olan müşterek ve genel idari menfaatlerini korumak amacıyla kurulan özerk nitelikteki kamu tüzel kişilerinin oluşturduğu bir sistemdir. Bu sistemin uygulanması sonucunda ortaya çıkan idarelere “mahalli idareler” adı verilmektedir (AKYILMAZ, 2004: 111).

2.1.2.2. Yerel Yönetimlerin Faydaları ve Sakıncaları

Yerel yönetimlerin faydaları;

- Yer yönünden yerinden yönetim demokratik ilkelere daha uygundur (ONAR, 1966:619). Demokrasi halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelir. Yerinden yönetimde kuruluşların karar organları o yörede oturanlar

tarafından seçimle iş başına getirilir. Dolayısıyla o yörede oturan vatandaşların iradesi o yörenin yönetimine yansımış olur. Vatandaşlar, yerel yönetime temsilcileri aracılığıyla katılmış olurlar (GÖZLER, 2002:76).

- Yerinden yönetim kırtasiyecilik ve bürokrasiyi azaltır (ONAR, 1966:595).
- Mahalli idarelerin yönetimlerinde halkın ihtiyaçlarına daha öncelik verileceği, halkın denetimi söz konusu yönetimlerin üzerinde olacağı ve bu duruma bağlı olarak yerine getirilecek hizmetlerin belirlenmesinde ve yerine getirilmesinde daha akılcı(rasyonel) ve gerçekçi davranılacağı söylenebilir (ATAY, 2009:206).

Yerelleşmenin yararlarının yanı sıra sakıncaları da bulunmaktadır: Bunlar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

- Mahalli anlamda tanınan özerkliğin uygulamada kötüye kullanılarak kamu düzenin tehdit etme, ayrımcılık ve bölücülüğe sebebiyet vermesi de mümkündür. Başka bir söyleyişle yerinden yönetim ilkesinin aşırı nitelikte uygulanması tekçi devlet yapısında ülke birliği açısından tehdit ve tehlikeye dönüşmesi mümkündür (ATAY, 2009:207).
- Yerel yönetimler partizanca uygulamalara yol açabilir Yerel yönetim organları tekrar seçilebilmek için gerekli ve uzun vadeli yatırımları değil bir takım göze batan gösterişli yatırımlara teşebbüs edebilir. Yönetim organlarını parti çıkarları doğrultusunda kendilerine oy veren vatandaşları ödüllendirici, oy vermeyenleri cezalandırıcı uygulamaya gitme ihtimalleri vardır (ÖZYÖRÜK, 1977:168).
- Yerinden yönetim kuruluşları yeterli mali ve teknik imkanlara sahip değillerse, hizmetin yürütülmesinde aksaklık doğabilir (GÖZÜBÜYÜK, 1996:36).
- Yerinden yönetim kuruluşlarının mali denetimleri güçtür (GÜNDAY, 2002:66). Ayrı bir mal varlığına ve ayrı bir bütçeye sahip olduklarından ve ayrı muhasebe usulleri uygulandığından mali denetimleri oldukça güçtür ve bu nedenle bir takım usulsüzlüklere ve kötüye kullanıma merkezi idare göre daha müsaittirler (GÖZLER, 2002:77).

- Merkezi idarenin denetimi dışında kalma uygulamasının aşırıya kaçması halinde zamana ve bölgeye bağlı olarak yürütülen kamu hizmetinin kalite ve etkinliğinde farklılıklar söz konusu olabilir. Bu anlamda bölgeler arasında gelişmişlik düzeyi anlamındaki olumsuzluklar artarak devam eder. Böyle bir varsayım halinde bölgeler arasında göç ve göçe bağlı sorunlar artar ve kronikleşir (ATAY, 2009:207).

2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimi üç aşamada incelenir. Bu aşamaları kısaca şu şekilde açıklayabiliriz.

2.2.1. Tanzimat’tan Sonra Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de yerel yönetim faaliyetleri Tanzimat ve Islahat hareketleriyle başlar. Bu hareketlerin amacı devleti çağdaş yönetim ilkelerine göre düzenlemek, yani devlet gücünün tek elde toplanmasını, tek elden etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamaktır. Ancak bu “modern merkeziyetçilik” güçlendiği ölçüde, Osmanlı toplumunda modern anlamda yerel yönetimin çekirdeğinin oluştuğu görülecektir (ORTAYLI, 1985: 9).

Osmanlı yönetimi Tanzimat’tan önce ve sonra da kısmen İslam hukuku esas alınarak yönetiliyordu. Gayri Müslim azınlıklara kendi kültürel ve dini kimliklerini korumalarına imkân veren bu sistem devletin bütünlüğünü sağlamada ve devam ettirmede önemli rol oynamıştır.

Osmanlı sultanlarının devlet idaresinde sahip oldukları mutlak yetkiler yaklaşık 19. yüzyılın ortalarına kadar kesintisiz olarak devam etmiştir. Ancak söz konusu yıllarda devletin anayasal sistem ve yapısında batılı özellikle Fransız modeli esas alınarak önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Çağdaş Türk idare sistemi de büyük çapta, bu yıllarda yapılan yeniliklerin izlerini taşıyacaktır.

Bununla birlikte sosyal hayatın modernleşmesi ile idari sistemin yeniden düzenlenmesine yönelik asıl teşebbüsler Tanzimat hareketiyle başlayacaktır. Bu reformların baştaki amacı bir yandan Osmanlı devleti içinde yaşayan Gayr-ı Müslim azınlıkların devlet bünyesine girmelerini arzu eden dış baskılardan kurtarmak, öte

yandan merkezi hükümeti güçlendirmek olacaktı. Diğer bir deyişle yerel yönetimleri kurumlaştırma gayretlerinin nedeni yerel demokrasiyi geliştirmekten ziyade ekonomik güç, düzen ve hizmetlerin daha iyi işlenmesini gerçekleştirmektir.

Osmanlı devletinin belediye hizmetleri mahalli yöneticiler ve vakıflar tarafından yürütülüyordu. Osmanlı devletinde Fransız Komün sisteminden esinlenerek 1854'den itibaren belediye kurma denemelerine girilmiştir. 1854 Kırım savaşının ardından 1855'de İstanbul'da ilk belediye kurulmuştur (GÜLLÜCE, 2004: 11).

Osmanlı yönetiminde mahalle önemli bir yere sahipti. Mahallede imamların rolü kuvvetliydi. Kadıların bağlı görev yapan imamlar, merkezin emir ve taleplerini halka iletiyorlardı. Şehrin altyapı, sosyal, eğitim, sağlık, imar ve her türlü belde hizmetlerinin karşılanması için gerekli mali kaynaklar vakıflar tarafından sağlanıyordu.

19. yüzyıl belediyesi, personel yetersizliği ve merkezi hükümetin ağır vesayeti altında kendi kişiliğini bulamamış bir şekilde gelişmekteydi. Osmanlı belediyeciliğinin doğuşu otoriter merkeziyetçiliğin gelişmeye başladığı bir döneme rastlamıştır. Gerçekten bu tarihten itibaren merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki baskısı geleneksel bir uygulama halini almış olacaktır.

2.2.2. Cumhuriyet'ten 1980'e Kadar Olan Dönemdeki Yaşanan Gelişmeler

Cumhuriyet dönemindeki yerel yönetim yapısı esas itibariyle Osmanlı yerel yönetim sisteminin bir devamı olarak karşımıza çıkacaktır. Bu dönemindeki yerel yönetim sistemi esas itibariyle 1930'lu yılların başında çıkarılan bir dizi kanunla belirlenmiştir. Çünkü 1930'lu yıllara kadar olan süreçte genellikle Osmanlı sistemi korunmuştur.

1930'lu yıllar Türkiye'de siyasal ve toplumsal düzenin iyice şekillendiği ve tek parti yönetiminin sisteme damgasını vurduğu dönemdir. Tek parti yönetimi genel olarak devlet anlayışı, belediye yasalarına yansımıştır.

Bu dönemin en önemli kanunu 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı belediye kanunudur. Bu kanunla belediyelerin görevleri sürekli olarak artmasına

rağmen gelirlerde bir artış sağlanamamıştır. Aksine çıkarılan kanunlarla belediyelerin gelirleri azaltılmıştır.

1946'ya gelindiğinde çok partili siyasal yaşama geçiş belediyelerle ilgili sorunların parti programlarında geniş yer almasına neden olmuştur. Belediyelerin demokratikleşme yönündeki ilk adımı 29 Nisan 1946 tarih ve 4878 sayılı kanunla belediye meclislerinin seçimi hakkındaki değişiklikler olmuştur. Bu dönemde belediye gelirlerinde, önemli denecek kadar bir artış olmuştur. Uzun yıllardan beri çıkarılamayan 5237 belediye gelirler kanunu çıkarılmış ayrıca belediyelere devlet gelirlerinden paylar ayrılmıştır. Bu kanun, 1981 yılında çıkarılan 2464 sayılı yeni Belediye Gelirleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır (GÜLLÜCE, 2004: 11).

Türkiye'de cumhuriyetten bu yana sorunları çözmek için birçok çalışma yapılsa da planlı değildi. Çalışmalar plansızdı. Planlı çalışma dönemi 1960'dan sonra başlamıştır.

Bu dönemde emlak vergisinde yapılan düzenleme ile belediye gelirleri arttırılmış, belediyelerin bazı kurumlara ödediği paylar kaldırılmıştır. Belediyelerin İller Bankasına olan borçları silinmiştir. Ancak devletin belediyelere vermesi gereken paylar verilmediğinden, açık sürekli olarak bağış ve yardımlarla ve borç silmelerle kapatılmış; bu durum ise belediyelerin merkeze bağımlılığını artırmıştır. İktidarı elinde bulunduran siyasi partilerin sadece kendi yönetimlerinde bulundurdıkları belediyeleri desteklemesi, belediyeleri istismar ocağı haline getirmiş ve demokrasi yara almıştır.

1960'dan 1980'lere kadar yapılan geliştirme çalışmalarının üç özelliğinden söz etmek mümkündür.

- Geliştirme çalışmaları yerel yönetim kuruluşlarının güncel ve en belirgin sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan çabalar niteliğindedir. Yerel yönetim sistemi bir bütün olarak ele alınıp günün koşulları ile uyum sağlayıp sağlamadığı irdelenmemiş, yerel yönetim kurumunun çeşitli ulusal koşullara yapabileceği katkı üzerinde durulmamıştır. Dolayısı ile geliştirme çalışmaları belli bir yönetim ve sistem anlayışından uzak, bütüncül olmayan, birbiri ile ilişkileri tam kurulmamış, münferit çabalar olmaktan öteye gidememiştir.

- Üç yerel yönetim birimine ilişkin olarak hazırlanan, kimi bir ölçüde kapsamlı yasa tasarıları hiçbir zaman yasalaşmak şansına sahip olamamıştır.
- Yerel yönetimleri geliştirmek amacı ile yapılan çalışmalar, tam tersine sonuç vermiş, yerel yönetimler zaman içinde giderek yetki, kaynak kaybına uğrayarak, kuruldukları günden de daha güçsüz duruma düşmüşlerdir (YALÇINDAĞ, 1992: 100).

Türkiye’de 1960’lı yıllarla birlikte, siyasal erki elinde bulunduranlar, yönetimin her düzeyinde reform yapma / yönetimi yeniden yapılandırma amacıyla projeler hazırlamışlar ve toplumsal dönüşümün ortaya çıkardığı sorunlarla baş edebilmek için önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalardan ilki, MEHTAP adıyla bilinen Merkez Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi’dir. Bu proje çerçevesinde, küçük kent ve kasabalarda “toplum kalkınması” yaklaşımıyla katılımcı bir kalkınma ve yeniden yapılanma düşüncesi benimsenmiştir. Bu projeden sonra da, birçok kişi ve kuruluş yasa tasarıları ve projeler hazırlamışlardır. Ancak bunların gerçekleşme şansı olmamıştır (ÇUKURÇAYIR, 2000: 215).

“Mehtap projesi 1962 yılında, TODAİE, DPT ve üniversitelerin işbirliği ile hazırlanmıştır. Projenin son bölümü yerel yönetimlerle ilgilidir. Bu projeyi yürütecek bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon yerel yönetimlerle ilgili yapılan önerileri şu şekilde özetlemiştir:

- Büyük belediyelerin görevleri kent ve bölge planlama ilkesine uygun bir biçimde tanımlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin personel rejimi merkezinkine paralel bir yapıya kavuşturulmalıdır,
- Yoğun nüfuslu bölgelere göçü durdurmak için yeni sanayi merkezleri ve şehirleri kurulmalıdır,
- Merkezi yönetimin reorganizasyonunu gerçekleştirirken, yönetimlerin durumu da birlikte değerlendirilmelidir.
- İller Bankası, Belediyelere daha çok teknik yardım sağlayacak, arazi ve emlak vergileri gibi belirli vergilerdeki Belediye paylarını arttıracak şekilde reorganize edilmelidir.”

Bu dönemde demokratikleşme yönünde atılan en önemli adım, 27 Temmuz 1963 tarihinde çıkarılan 307 sayılı yasadır. Meclis tarafından seçilen belediye başkanlarının halk tarafından seçilmesi öngörülmüştür.

1960'dan 1980 yılına kadar üç defa kalkınma planları hazırlandı. Bu çalışmalar sadece merkezi idare tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde yaşanan kamu yönetimi sorunları ülkede değişimin kaçınılmaz olduğunun göstergesi olmuştur. İlk önce bu sorunları iyi bilmemiz ve bu durumun yerel yönetimlerin gelişmesine ne derece zarar verdiğini detaylı incelememiz gerekir.

2.2.3. 1980'den Günümüze Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Yerel yönetimlerle ilgili kimi geliştirme çalışmaları 1980'lerden sonra gündeme gelmiş bulunmaktadır. Bu dönemde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. İmar planı yapma yetkisi belediyelere devredilmiş. Kimi personel işlemlerinde merkez yönetim onayı zorunluluğu kaldırılmıştır. Emlak vergisinin yerel yönetimlere bırakılması ve merkez eliyle toplanan vergi hâsılatında yerel yönetim paylarının artırılmış olması gibi düzenlemeler yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yönünde atılmış olan en önemli gelişmelerdir (TÜSİAD, 1992: 43).

1980 yılından sonraki gelişmeler dikkat çekici olmuştur. Çünkü 1980'e kadar olan kalkınma planları merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin sorunlarını ele almıştır. 1980'e kadar ülkemizde var olan merkeziyetçi eğilim, askeri müdahaleyle doruk noktasına ulaşmış ve Türkiye'deki askeri yönetimden, 1983 seçimleriyle yerini sivil yönetime bırakmış ve normal siyasi hayata dönülmesiyle, dönemin başbakanı olan Özal'ın girişimleriyle yeni bir âdem-i merkeziyetçilik anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerdeki asıl değişiminin ve gelişmenin Özal hükümeti döneminde yani 1980'lerden sonra gerçekleştiği söylenebilir.

Türkiye'deki bu değişimlerde en büyük etkenlerden biri dünyada hızla gelişen yeni sağ hareketleri ve küreselleşmedir. Bu değişim ve gelişim, kamu yönetimin eski kalıplaşmış yönetim olgusunu bırakıp, kendisini küçültmesine sebep olmuştur. Yapısal uyarılama programı kaçınılmaz hale gelmiştir. Türkiye, bu dönemde Dünya Bankası'nın çeşitli ülkelerde geliştirdiği eylem planlarında "desantralizasyon" önerisi

ağırlıklı bir yer tutmuştur. Yerelleştirme yanlısı tutum, hem bir hiyerarşik örgüt içinde üst kademedan alt kademeye “yetki devri”, hem merkezi yönetimden taşra örgütüne “ yetki genişliği”, hem de merkezi yönetimden yerel yönetimlere “yetki göçerimi” olarak üç türde de oldukça güçlü bir şekilde sergilenmiştir (GÜLER, 1996: 143).

Yeni sağ yaklaşım ve yapısal uyarlama politikaları hem yerel yönetimleri etkilemiş, hem de yerel yönetimi bir tavır sergilemesini sağlamıştır. Kamu gücünün özel sektöre devri, kamusal mekanizmaların tasfiyesi olmuştur. Türkiye’de bu amaç doğrultusunda yerel yönetim maliye sistemi ile yerel yönetim yapısı üzerinde köklü değişiklikler olmuştur. Yerel yönetim maliyesinde yerel yönetimlerin merkezi kamu kaynakları ile ilişkisi mümkün olduğunca en aza indirilirken, yerli- yabancı özel sermaye kaynakları ile ilişkilendirilmesi sağlanmıştır (GÜLER, 1996: 144).

Son yıllardaki reformlar yerel yönetimlerin görev ve yetkisini artırmıştır. Avrupa birliği süreci yerel yönetimlere olan önemi artırmış. Alınan kararlar yerel yönetimlere ivme kazandırmıştır.

2.3. Yerel Yönetimlerde Reformu Gerektiren Sebepler

Ülkemizde var olan yerel yönetimlerin sorunları için genel bir değerlendirme yaparsak, bu sorunların temelinde merkeziyetçi anlayış ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında, Anayasa’da belirtilen biçimde bile görev ve yetki bölüşümü yapılamamıştır. Yerel hizmetlerin büyük bir bölümü, köy yolları, köy içme suları ve köy imarına varıncaya kadar, merkezi yönetim kuruluşları tarafından yürütölmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ölkelerin hemen tümünde, yerel hizmetle, gittikçe artan bir biçimde merkezi yönetimden yerel hizmetlere aktarılırken, Türkiye’de bunun tam aksi uygulanmakta, merkeziyetçi yönetim, son gelişmelere rağmen, ağırlığını korumaktadır. Bunun yanında yerel yönetimlerin yaşadığı ortak genel sorunları ana hatlarıyla şöyle belirtebiliriz:

2.3.1. Demokratik Niteliklerin Yetersizliği

Bugünkü yerel yönetim sistemi ve bu sistemin öngördüğü kurumlar yeterince demokratik değildir. Bu yeterince demokratik olmama olgusunu birkaç açıdan değerlendirebiliriz.

2.3.1.1. Yürütülebilir Karar Alımında Yetersizlikler

Yerel yönetim kuruluşları üzerindeki vesayet hali, bu kuruluş organlarının yürütülebilir nitelikte karar almalarına engellemektedir. Oysa bu kuruluşlar kendi organları aracılığıyla yerel hizmetler için yürütülebilir ve uygulanabilir kararlar alabilmelidir. Çünkü yerel yönetimlerin varlık nedenlerinden birisi de yerel demokrasiyi gerçekleştirmektir.

Bugünkü yerel yönetim sistemimizin en belirgin bir başka grup sorunları görevler, yetkiler ve idari vesayetle ilgilidir. Görevlerin merkezle yerel yönetimler arasında bölüşümü bakımından özellikle il özel idareleri ve köy yönetimleri, zaman içerisinde önemli ölçüde görev kaybına uğramış bulunmaktadırlar. Yerel yönetimlerin yetki açısından en önemli sorunları, görev alanlarına giren hizmetler üzerinde yürütülür nitelikte karar alabilmeleri bakımından karşılaştıkları sınırlamadır. İdari vesayet olarak adlandırılan yetki çerçevesinde merkez yönetimi, yerel yönetimlerin bütçeleri, kimi meclis kararları, personel işlemleri ve başka birçok kararları üzerinde yerindelik denetimi yapabilmektedir. Yerindelik denetimi; onaylama, önceden izin almak şartı koyma, yerel yönetimin yerine geçerek karar verme yolları ile uygulanmaktadır (TÜSİAD, 1992: 30).

Yerel yönetim kurumlarının varlık nedenini oluşturan bu nitelik, yerel topluluklara temsil edici organlar aracılığı ile yerel hizmetler üzerinde uygulanabilir nitelikte kararlar oluşturarak, kendi kendilerini, tercihleri yönünde, özgürce yönetme olanağını vermektedir. Oysa Türkiye’de yerel topluluklar bu olanaktan geniş ölçüde yoksundurlar. Yerel yönetim kuruluşlarının yer yer merkezi yönetimin ağır vesayeti altında olması, bu kuruluş organlarının yürütülür nitelikte kararlar almalarını, bir başka deyişle, kentlinin kentini, köylünün köyünü yönetmesini, dolayısıyla da yerel yönetimlerin yönetsel özerkliğini önlemektedir.

Anayasa, vesayet denetiminin tanımladığı ilkeler doğrultusunda kanunla düzenleneceğini hükme bağlamıştır. Bu durumda vesayet yetkisinin kullanılması ile ilgili mahalli idareler mevzuatının ve bu konuda merkezi yönetime yetki veren diğer mevzuatın gözden geçirilmesi gerekmektedir. Merkezi yönetimin mahalli idareler üzerindeki vesayet yetkisi, mahalli idare özerkliğini zedeleyecek bir durumdadır. Hatta çok geniş zamanda sınırsız olan bu yetkiler adeta özerkliği ortadan kaldıracak bir özellik göstermektedir.

2.3.1.2. Halk Katılımının Yetersizliği

Yerel yönetim kurumlarına demokratik nitelik kazandırmayan en önemli öge, bu kuruluşlara halk katılımı yollarının açık olmaması ve katılım sürecine işlerlik kazandırmamasıdır. Halka yerel yönetim kuruluşlarının kararlarını etkileme olanağını veren katılım süreci, halk denetimin etkililiğini de artırarak, yerel demokrasiye gerçek niteliğini kazandırır. Oysa mevcut sistemde bu anlamda halkın katılımı ideal olan düzeyden oldukça uzaktır.

Hemşeri bilinçlenmesi ile yakından ilgili olarak yerel yönetimlerimizde halk katılımının yetersizliği önemli bir sorun durumundadır. Halkın yerel yönetim kararlarını seçimler arasındaki dönemlerde etkileme süreci olarak tanımlanan katılım açısından imkânlar çok sınırlıdır. Genellikle bu etki siyasi partiler ve politikacılar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Oysa sivil toplum örgütlerinin de (meslek kuruluşları, vakıflar, dernekler vb.nin) bu konuda aktif olmaları gerekmektedir. Yerel yönetimlerin kararları ve uygulamalarına karşı kendiliğinden oluşan tepkileri ve bireysel başvurular da katılımın başka türleridir. Ancak bu katılım türleri, yerel yönetimlerimizde yaygın uygulama bulmuş değildir (TÜSİAD, 1992: 33).

Mahalli idareler her şeyden önce, bizzat halkın yönetime katılmasıyla hayat bulmaktadır. Bu açıdan demokratik değere sahip olmaları son derece önem taşır. Bu gün ülkemizde halkın mahalli idarelere ilgisinin az olduğu gözlenmektedir.

Türkiye’de halkın karar alma süreçlerine katılmak konusunda istekli olduğu, ancak devletin bu katılımın önünü kestiği ve bu yüzden de merkezin elindeki yetki ve sorumluluklarını yerele aktarılması ile halk katılımının önünün açılacağı savı da sorgulanmıştır.

2.3.1.3. İdari ve Örgütsel Saydamlıkta (Şeffaflıkta) Yetersizlikler

Ülkemizde yerel yönetimlerinin, hemşerinin yerel yönetimlerin işlem ve faaliyetlerinden bilgi edinmesine ve kendi sesini bu kuruluşlara duyurmasına yeterince imkân sağlayacak niteliklere sahip olmadığı görülmektedir. Oysa yerel toplulukça oluşturulan ve varlık nedenini bu topluluğa hizmet etmekten alan yerel yönetimlerin planları, programları, uygulama kararları üzerinde; hemşerinin bilgi edinme hakkına sahip olması gerekir.

Özellikle 1970'lerden sonra yerel yönetim kurumunun gündemine girmiş olan yönetsel saydamlık bakımından yerel yönetimlerimizin, hemşerinin yerel yönetimlerde olan bitenlerden düzenli biçimde bilgi edinmesine kendi sesini bu kuruluşlara duyurmasına yeterince olanak sağlayacak niteliklere sahip olmadığı görülmektedir. Oysa yerel toplulukça oluşturulan ve varlık nedeni bu toplulukça hizmet etmek olan yerel yönetimlerin planları, programları, uygulama kararları üzerinde; hemşerilerin bilgi edinme hakkına sahip olması gerekir.

Türk kamu yönetiminin genel bir sorunu olan yeterince saydam olmama konusu, yerel yönetimlerde iyice belirginleşmekte ve daha çarpıcı olmaktadır. Çünkü yerel yönetimler, yerel halkın kendisi tarafından oluşturulmuş, onun yakınında hizmet veren kuruluşlardır. Bu temel özellik yerel yönetimlerin işlem, karar, eylem ve uygulamalarının yerel topluluk tarafından açıklık ilkesi içinde bilinmesini gerekli kılmaktadır. Açıklık kavramı, saydamlık ve şeffaflık gibi terimlerle ifade edilmektedir. Ayrıca kamu yönetimin bir parçası olan yerel yönetimlerde ne olup bittiğini öğrenmenin “halkın bilgi edinme hakkı” ile yakından ilgisi vardır. Yerel toplulukları temsil eden sivil toplum örgütlerinin, sözlü ve yazılı basın ve bireylerin yerel yönetimlerde olup bitenleri öğrenmek istemeleri durumunda, milli güvenlik, kişinin özel ve ticari yaşamı ile ilgili bilgiler dışında, yeterli bilgileri edinebilmeleri gerekir. Bu konuda sistemimizde yerel topluluklara tanınmış olanaklar sınırlıdır. Hukuk kuralları birçok bilginin aktarılmasını önlemekte, Hemşerilere bilgi edinme hakkı tanımaktadır. Yerel yönetimlerin yöneticilerinin bu alandaki tavırları da genelde olumlu değildir (TÜSİAD, 1992: 35).

Halkın katılımın sağlanması, hesap sorabilme mekanizmalarının gelişmesi için uygulanabilecek yöntemlerden birisi de yönetim de açıklık ilkesidir. Ancak

denilebilir ki, yerel yönetimlerin birçok faaliyeti zaten halkın göz önünde cereyan etmektedir. Yerel yönetimler doğası gereği, halka yakın birimler olması nedeniyle merkezi yönetime oranla faaliyetleri hakkında halkın bilgilenmesi daha kolaydır. Fakat bu tür bilgilenme yöntemleri kurumsal bir şekilde olmamaktadır (EKEN, 2004: 571).

Geleneksel yönetim sistemine egemen olan temel düşünce, gizlilik içinde çalışmak ve elinde tuttuğu her türlü bilgi ve belgeyi toplumdan saklamaktır. Gizlilik, kamu örgütlerinin doğasında olan bir olgudur ve yönetim sistemlerinin hem idari hem de siyasi boyutlarına egemen olagelmıştır. Yönetim sistemlerine egemen olan gizlilik kuralı kamu yönetimin işleyişinde ve toplumla ilişkilerin de göz ardı edilmeyecek bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (EKEN, 2004: 572).

Gizlilik, kamu görevlilerinin toplum karşısındaki gücünü artıran bir uygulamadır. Toplumun kamu görevlilerini ve onun faaliyetlerini kontrol edebilmesi için yeterince bilgi sahibi olması ve somut verilere dayanması gerekmektedir. Oysa görevliler, ellerinde tuttıkları birçok bilgi ve belgeyi gizlilik geleneği arkasına sığınarak kamuoyunun bilgilenmesine kapalı tutmaktadır. Böylece kamu görevlilerini veya genel olarak kamu yönetimini denetlemek, hesap verilir kılmak mümkün olamamaktadır.

Gizlilik, yönetim ile toplum arasında karşılıklı güvensizlik ortamı yaratmakta ve yönetimin daha totaliter hale gelmesine yardımcı olabilmektedir. Bu yönüyle gizlilik ve kapalılık eğilimleri demokrasi ile değil, daha çok totalitarizmle bağdaşmakta ve demokrasinin önemli bir unsuru olan katılımın gerçekleşmesinin önündeki en önemli engel olarak görülmektedir. Çünkü kamu yönetiminin karar, eylem ve işlemlerini etkilemek, karar sürecine katkıda bulunabilmek, bilgilenmiş olmayı gerektirmektedir.

Gizlilik, yönetimin elindeki bazı bilgi ve belgelerin toplumun geneline kapalı tutulmasını sağlarken, özel çıkar sağlamak amacıyla bazı kişi ve grupların kullanımına açılmasını engelleyememektedir. Bu şekilde kamu yararı için oluşturulan gizlilik bazı durumlarda özel yarara hizmet edebilmektedir.

Gizliliğin bir başka olumsuz sonucu ise, toplum ile kamu yönetimi arasında güvensizlik ortamı oluşturmaktadır. Gizlilik ilkesinin arkasına sığınarak yapılan keyfilik, kayırmacılık, yolsuzluk gibi uygulamalar toplumun güvenliğini sarsmaktadır.

Geleneksel yönetim sistemlerinde egemen olan gizliliğin ortaya çıkardığı bu olumsuzluklar, aynı zamanda açık yönetimin gelişimini gerektiren nedenlerin başında yer almaktadır.

Yirminci yüzyılın son çeyreği, kamu yönetimi düşüncesi ve uygulamaları üzerinde tartışmaların yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Kamu yönetimin bünyesinde barındırdığı, toplumdan kopuk, gizliliği esas alan, hesap verebilirliği zayıf (hatta hesap vermeyen), aşırı tüketici gibi özellikler toplumun memnuniyetsizliğini artırmıştır/ artırmaktadır. Gerek toplumdaki memnuniyetsizliğin artışı gerekse kamu yönetiminin mevcut sorunları çözmede yetersiz kalması, 1980'li yıllardan itibaren yönetim düşüncesi ve uygulamalarında köklü değişim taleplerini harekete geçirmiştir.

2.3.1.4. Hemşericilik Bilinci

Yerel yönetimlerimizin en önemli sorunlarından birisi, yerel topluluklarda hemşericilik bilincinin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Bunun nedeni yerel yönetim kurumunun bizim toplumsal yapımızın geliştirdiği bir kurum olmamasıdır.

Yerel yönetim kuruluşlarının kararlarını etkileme olanağını yerel topluluklara veren katılımın amacı, halk denetiminin etkinliğini de artırarak, yerel demokrasiye gerçek niteliğini kazandırmaktır. Oysaki yerel yönetim sistemimizde katılım olanakları çok sınırlıdır.

Hemşericilik bilincinin yeterince gelişmemiş olması şu sorunlara neden olmaktadır:

- Hemşeriler yerel yönetimlerin yüklerine katılmak zorunda olduklarının bilinci içinde değildir. Genel eğilim yerel yönetimlerden yalnız hizmet istemek, hizmet yeterince üretilmezse bundan yakınmak biçimindedir.
- Hemşeri bir yerel yönetim yöresinde örneğin, bir kentte yaşamının kendisi için de birçok yükler ve sorumluluklar getirdiğini düşünmemektedir. Bu bağlamda yerel yönetimin, örneğin belediyenin getirdiği kurallara uymakta

titiz davranmamakta, kendi varlığının korunması ve geliştirilmesinde belediye ile işbirliği yapmamaktadır. Bu olumsuz eğilim köylerde ve küçük kasabalarda az, kentlerde ve özellikle büyük şehirlerde iyice belirgindir. Büyük kentlere yığılma biçimindeki aşırı nüfus akımı bu açıdan olumsuz sonuçlar doğurmakta, kendileri birbirlerine ve kent yönetimine yabancılaştırarak, yerel yönetim geleceğinin köklü olmayışının yarattığı sorunların boyutunu artırmaktadır (TÜSİAD, 1992: 33).

- Hemşeri bilincinin yetersizliği, yerel yönetim kuruluşunun kendisinin doğrudan ve en yakın demokratik kuruluşu olduğunun yerel toplulukça algılanmasında ve yerel yönetimleri sahiplenmesinde yetersizlikler yaratmaktadır. Bu algılama yetersizliği yerel toplulukların, yerel yönetimleri seçimler arasındaki dönemlerde etkili biçimde denetlemelerini ve sorgulamalarını, yerel hizmetlerin yürütülüşü ile ilgili isteklerini ve dileklerini sivil toplum örgütleri aracılığı ile yerel yönetimlere yansıtma ve da geniş ölçüde önlemektedir.

2.3.2. Yerel Yönetimlerin Güçsüzlüğü

Var olan yapılarıyla yerel yönetim kuruluşları yeterince güçlü değildir. Bir yerel yönetim kuruluşunun güçlü olabilmesi için özellikle şu üç alanda geniş yetkilere sahip olması gerekmektedir:

2.3.2.1. Yerel Kamu Hizmetleri Üzerinde Yetki ve Sorumluluk

Yerel nitelikli kamu hizmetlerini yürütme sorumluluğu ve yetkisinin yerel yönetimlere bırakılmasındaki sınır, bu kuruluşların gücünü belirleyen göstergelerden birisidir. Yerel yönetim kurumunun oluşmasını sağlayan temel öğeler, yerel nitelikli kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yetki ve sorumluluğun doğal olarak bu kuruluşlara bırakılmasını gerektirmektedir. Oysa Türkiye’de yerel yönetimlerin görev alanları hem çok dardır, hem de bu alan giderek başlangıçta öngörüldüğü sınırın da altına düşmüş, yerel yönetimlerin yetkisindeki birçok görev merkezi yönetimce üstlenilmiştir. 1983 yılından sonraki kimi düzenlemelere karşılık merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında görev bölüşümünün, yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda, yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin yetki açısından en önemli sorunları, görev alanlarına giren hizmetler üzerinde yürütülür nitelikte karar alabilmeleri bakımından karşılaştıkları sınırlamadır diyebiliriz (TÜSİAD, 1992: 30).

2.3.2.2. Yerel Yönetimlerin Kesin, Yürütülür Karar Alma Yetkisi

Yerel yönetimleri demokratik olma niteliği ile doğrudan ilişkili olan kesin, yürütülür karar alma yetkisi bu kuruluşların gücünü belirleyen ikinci önemli ölçüttür. Üstlendikleri hizmetlere ilişkin temel tercihleri yapma ve uygulama kararlarını da içerecek biçimde kural oluşturma (düzenleyici metinler dâhil), planlama, personel, örgütlenme konularında, yerel yönetimlerin merkezi yönetimin onayına gerek kalmadan uygulanabilir nitelikte kararlar almaları, yerel yönetimin gerçek anlamda demokratik ve güçlü kamu kuruluşları niteliği kazanmalarının başlıca koşullarındandır (YALÇINDAĞ, 1991:127). Buna karşın ülkemizdeki yerel yönetimlerin yoğun bir idari vesayet altında tutuldukları görülmektedir. Yerel yönetimler sınırlı bir özerklik alanına sahiptirler. Bu durum onların kendi gereksinimlerine göre bütçe yapma, personel alma, planlama yapma vb. etkinliklerini oldukça kısıtlamaktadır.

2.3.2.3. Mali Kaynakların Yetersizliği ve Merkezi Niteliği

Bugün Türkiye’de yerel yönetimlerin mali yapılarını karakterize eden temel özellik; gelir kaynaklarının azlığı ve büyük ölçüde merkeze bağımlılığıdır. (FALAY,1997:4). Başka bir deyişle yerel yönetim gelirleri sistemi, esas olarak merkeze bağımlı bir sistemdir ve yerel yönetimlerin mali özerkliğinden bahsetmek mümkün değildir (YETER, 1995:350). Bu bağlamda, merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında gelir bölüşümü bakımından büyük dengesizlikler göze çarpmakta, verimli gelir kaynaklarının merkeze, verimsiz olanların ise yerel yönetimlere bırakılmış olduğu görülmektedir (ÖNER, 1999:18).

Ülkemizde farklı siyasi çevrelerin üzerinde geniş ölçüde olaşma sağladığı konulardan biri de, yerel yönetimlerin gelir kaynakları bakımından ciddi bir dar boğaz içinde olduğu (KOCABAŞ, 1998:90) ve mali yapılarının merkeze bağımlı olmaktan çıkarılıp, öz gelirlerinin artırılması gerektiğidir. Ancak şimdiye kadar yapılan yasal ve kurumsal düzenlemeler soruna köklü bir çözüm getirememiş, hızlı

nüfus artışı, artan kentleşme ile birlikte özellikle belediyeler büyük mali sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Öz gelirlerinin çok cılız kaynaklara dayanması ve yerel gelir bazı oluşturma yetkisine sahip olamamaları nedeniyle de belediyeler merkezden kaynak taleplerini arttırmışlardır. Planlı dönemde hazırlanan plan ve programlarda, hızlı kentleşme hareketinin problemleri arttırdığı, buna paralel olarak belediye hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından verimsiz kaldığı, belediye gelir kaynaklarının günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi gerektiği görüşü savunulmaktadır (KARADUMAN vd., 1990:4)

Bu bağlamda 1981 yılında bir dizi yasal düzenleme sonucu, yerel yönetim gelirlerinde görece bir artış sağlanmış olmakla birlikte, durumda köklü bir değişiklik olmamıştır. Toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişme karşısında, ne kaynakların optimum etkinlikle kullanılmasına yönelik gelir bölüşümü, ne de buna paralel olarak bir görev bölüşümü ve bunların doğal sonucu olarak birlikte yürütülecek kamu hizmetlerinin belirlenmesi gündeme getirilmiştir. Bu bakımdan merkezi yönetim, yerel yönetimleri israfçı birimler olarak görmeye devam etmiş ve kaynak yaratma tekeli elinde tutmuştur (HAMAMCI, 1990:184).

Öte yandan, yerel yönetimlerin giderek yeni hizmetler yüklenmeleri modern endüstriyel gelişmeye karşı çevre koşullarını, yaşantı niteliğini iyileştirmek zorunluluğu ve halkın yeni ihtiyaçlarına uyan yeni hizmetler sunmak zorunda kalmaları giderek bu yönetimlerin parasal ihtiyaçlarını arttırmakta, bu durum ise özerkliklerini sınırlamaktadır (TORTOP, 1994:50). Diğer bir deyişle, öz kaynaklarının yetersizliği ve mali yapılarının büyük ölçüde merkeze bağımlılığı yerel birimlerin özerkliğini büyük ölçüde azaltmaktadır ve gelir yetersizliğine bağlı olarak yerel yönetimler bir kısım görevlerini merkezi yönetime devre zorlanmaktadır (ÖZER, 2000:138-139).

Yerel yönetimlerin mali planlama yapabilmesini engelleyen faktörlerin başında merkezden yapılan yardımların zaman ve miktar bakımından belli olmamasıdır. Ayrıca yapılan bu yardımlar yerel yönetimleri merkezi yönetimin siyasal etkisine açık hale getirdiği gözlenmektedir.

Bilindiği gibi, yerel yönetimlerin öz gelirlerini arttırmaları kendi tasarruflarında değildir. Söz konusu yönetimlerin öz gelirlerini oluşturan vergi,

resim, harç ve harcamalara katılma paylarının oran ve sınırları kanunla tespit edilmiş olup, bu oran ve sınırlarda değişiklik yapmaya bakanlar kurulu yetkili kılınmıştır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin vergi, harç vb. zora dayanan yerel gelir kalemleri üzerinde tasarruf yetkilerinin olmaması ve gelir toplama sırasında vergi dairesi yetkilerden yoksun olmamaları gelirleri gereğince denetleyememelerine neden olmaktadır (BAŞSOY, 2000:81).

Özetle belirtmek gerekirse, 1981'den sonraki gelişmelerden sonra da yerel yönetimlerin mali kaynakları yetersiz ve öz kaynak yaratma yetkileri sınırlı kalmıştır. Merkezi yönetimin yardımları konusunda geniş kapsamlı bir mali denge sistemi oluşturulamamış ve merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki etkisi giderek artmıştır.

2.3.3. Etkili ve Verimli Hizmet Üretememe

Ülkemizde yerel yönetimlerin birimleri, günümüzde toplumumuzun beklentileri oranında etkili ve verimli hizmet üretememektedir. Bunun temelinde, ilke olarak, yukarıda belirtilen sorunlar yatmaktadır. Bununla birlikte konunun önemli örgütsel ve yönetsel boyutları da vardır. Bunlar şu şekilde belirtilebilir:

2.3.3.1. Çağdaş Yönetim Tekniklerinden Yeterince Yararlanmama

Çağdaş yönetim tekniklerin yararlanmama olgusu, yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin önemli eksikliği olarak kendini göstermektedir. Çünkü yeterince mali kaynaklara sahip olsalar bile bu kaynakları verimli ve etkili bir şekilde kullanacak yönetim teknikleri uygulanmadıkça istenilen kalitede hizmet üretmek mümkün değildir. Bunun yanında mali kaynakların verimsiz kullanımından dolayı boşa harcanması da söz konusu olmaktadır.

Toplam kalite yönetiminin yerel yönetimlerde uygulanması, etkin ve verimli hizmet üretebilmek için gerekli hale gelmiştir. Bu önemlilik karşısında hizmetlerin yerine getirilmesi kadar, nasıl ve hangi nitelikte yerine getirildiği konusunu da kapsar. Burada karşımıza yerel yönetimlerce görülen yerel hizmetlerin niteliğinin nasıl olduğu veya nasıl olması gerektiği sorusunu yanıtlamaya çalıştığımızda karşımıza, artık günümüzde üretilen her mal ve hizmetin temel niteliğini betimleyen kalite, kavramı çıkmaktadır (COŞKUN ve ÖZTÜRK, 1998:115).

Kalite kavramı, kar için çalışsın veya çalışmasın bir kuruluşun çalışmalarının her yönüne nüfuz eden sürekli bir işlev, bir ürünün kullanıcının beklentisini karşılamada ki uygunluğu veya müşteri tatmini olarak belirtilebilir. Bu tanım, yerel yönetimlerin hemşerilerin isteklerine uygun ve belli standartlarda hizmetler üretmesi, bu yolla onların beklentilerinin karşılanıp memnuniyetlerinin arttırılmasıdır (PEKER, 1996: 15).

TKY'nin yerel yönetimlerde uygulanması durumunda, yerel yönetimler daha iyi işleyen bir yönetim yapısına sahip olacaklardır. Yerel yönetim çalışmalarının verimlilikleri artacaktır. Örgüte ve yönetime olan bağlılıkları güçlenecektir. Bunun yanında hemşeriye sunulan hizmetler daha kaliteli hale gelecektir. Bu da sonuç itibariyle yerel halkın yerel yönetime olan bağlılığını arttıracak memnuniyet düzeylerini arttıracaktır. (COŞKUN ve ÖZTÜRK, 1998:116).

Çağdaş yönetim anlayışında planlama önemli bir yere sahiptir. Ülkemizdeki yerel yönetimlerin yapı ve uygulamalarına baktığımızda planlamanın gereğince önemsenmediğini görmekteyiz Bu yerel yönetimlerle ilgili düzenleyici hükümlerin eksikliğinden kaynaklandığı gibi, yerel yöneticilerin de konuya gerekli önemi vermemesinden kaynaklanmaktadır.

Türk yerel yönetim sistemine ilişkin olarak yukarıda açıklanmış olan sorunlara köklü bir çözüm henüz gerçekleştirilememiştir. Bunun temel nedeni ülkede uzun yıllardan beri egemen olmuş olan merkeziyetçi yönetim geleneğinin bir türlü terk edilmemiş olmasıdır. Ayrıca örgütsel ve yönetsel geliştirme çalışmaları yapmak isteyen belediyeler, idari vesayet uygulamalarının sınırlayıcı etkileri ile karşılaşabilmektedir. Dolayısı ile yerel yönetimlerimizde kaliteli ve kaynak israf etmeden ucuz ve verimli hizmet üretimi açısından önemli sorunların var olduğunu söyleyebiliriz.

2.3.3.2. Özelleştirme Uygulamalarının Yaygınlaşmaması

En genel anlamıyla özelleştirme kavramı şöyle tanımlanabilir; “Devletin ekonomik faaliyetlerin azaltmak veya tamamen kaldırmak amacıyla, dar anlamda KİT’lerin, geniş anlamda devletin sahip olduğu her türlü mal varlığının özel mülkiyete devredilmesi” (ATASOY, 1993:183) ya da “Kamu kurumları tarafından

tekel olarak ve genellikle sıfır ya da maliyetinin altında fiyatlandırılarak yürütülmekte olan işlevlerin özel sektöre aktarılması süreci” (ERYILMAZ, 1997:150) dir.

Dünya gündemine oturan özelleştirme politikalarının biçimlenmesinde; yüksek maliyetler, kaynak sıkıntısı, verimsizlik ve personel planlamasının yapılamaması, siyasal nedenlerle işe alınmalar, sendikal rekabetler ve ücret-üretim dengesizliği, araç-gereç yetersizliği gibi nedenler önemli derecede yer tutmakla birlikte, en büyük etkenin maliyet faktörü olduğu anlaşılmaktadır. Bu etkenin öne çıkmasında yine özel piyasanın, genellikle kamunun ve yerel yönetimlerin yaptığı hizmetleri çok daha ucuza sağlayarak önemli miktarda tasarruf sağladığı savı rol oynamaktadır (ÖZDEMİR, 2008:41).

Bu nedenle 1980’lerden sonra kimi belediyelerde belli hizmetlerin özel sektör eliyle yürütülmesi uygulamasına başlanmış ve çok olumlu sonuçlar alınmıştır. Ancak bu uygulamalar yaygınlaşmamıştır.

2.3.3.3. Yerel Yönetimlerde Nitelikli Personel Eksikliği

Yerel yönetimlerde personele ilişkin sorunların büyük bir kısmı, nitelikli personelin bulunmamasından ya da personeli daha verimli kılacak eğitim programının uygulanamamasından kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimlerin etkin ve verimli hizmet sunabilmeleri, her düzeydeki personelin iyi eğitim almış olmasına bağlıdır. Yerel yönetimler kadrolarını gerçekten bu kadroların gerektirdiği niteliklere sahip kişilerle doldurmaları, sunulan hizmetlerin kalitesini ve verimliliğini oldukça arttıracaktır (NEGİZ, 2007:194).

Yerel yönetimlerin nitelikli personel istihdamında karşılaştıkları en önemli problemlerin başında hizmet öncesi veya hizmet içi eğitim veren eğitim kuruluşlarının azlığı, var olan kuruluşlarla iletişim kopukluğu, merkezi yönetimden veya ait olduğu parti merkezlerinden gelen siyasal baskılar gelmektedir. Nitelikli personel yetiştirecek kuruluşların yaygınlaştırılması ve alınacak personelin eğitim kurumlarında yetişmesi zorunlu hale getirilmelidir. Böylece özellikle siyasi baskı ve kaygılarla elaman alımına gitmek istemeyen yerel yöneticileri rahatlatacaktır.

Ayrıca üniversitelerin ilgili birimlerinde faaliyet gösteren bilim adamlarından yararlanılmalıdır. Özellikle üniversitelerin bulunduğu illerde böyle bir imkân söz konusudur. Gerek danışmanlık, gerekse teknik personel olarak bu kaynaktan yararlanılması gerekir (COŞKUN ve ÖZTÜRK, 2002:79).

2.3.4. Yerel Yönetimlerin Yönetimsel ve Örgütsel Sorunları

Yerel yönetimlerin örgüt yapısı herhangi bir biçimde bilinçli oluşturulmuş değildir. Mevcut örgütsel yapı, rasgele bir şekilde gelişmiştir. Bunun bir sonucu olarak bir sonucu olarak aşağıdaki sorunlar doğmaktadır (ÖZDEVECİOĞLU, 1998: 67-68):

- Hizmet üretimi ile ilgili olarak amaç ve hedefler, ciddi bir şekilde belirlenmemektedir.
- Çağdaş yönetimin bir ifadesi olan sorumluluk yönetimine geçiş açısından bir gelişme elde edilmemektedir.
- Bazı durumlarda olması gereken bir birimin yokluğu nedeniyle, toplumun ihtiyaçlarına yeterince yanıt verilememektedir.
- Hizmet içi eğitim yok denecek kadar azdır, dolayısıyla hizmet üretiminde ciddi olumsuzluklar doğmaktadır.
- Aynı şekilde kıt kaynakların planlanması ve yönetimi açısından da günlük uygulamaların yapılandırılmış bir tercihi yansıtmadığı ve karar almanın anlık tercihlere ve kalıplara dayalı olduğu gözlenmektedir.
- Yönetim planlaması açısından da örgüt birimlerindeki karmaşıklık nedeniyle hizmet, para, zaman ve mekân bakımından sorunlar çıkmaktadır.
- Hizmet üretilmesinde, maliyet merkezi olmak gibi bir endişe ile karşılaşılmamakta ve hizmetin gerek toplam ve gerekse birim maliyeti hesaplanmamaktadır. Bunun sonucu olarak da hizmetin maliyeti karar almada bir unsur olarak ortaya çıkmamakta ve yönetimde maliyet boyutu çoğu kez ihmal edilmektedir. Aşırı ve gereksiz istihdamında hizmet maliyetini arttırdığı görülmektedir.

- Üretilen hizmetin temel süreçlerini, ilkelerini ve teknolojik özelliklerini derleyen ve üretimin çeşitli aşamalarında yer alanlara aktararak, hizmet standardını koruyan ve çalışanları eğiten sistemler gelişmemiş ve el kitapları konusunda bir ihtiyaç dahi duyulmamıştır.
- Belediye üst düzey yöneticilerinin görev alanları, rol ve sorumlulukları ve yetkileri açıklıkla belirlenmemiştir.
- Çağdaş yönetim ve organizasyon ilkelerinden yararlanılamaması sorunu belediyelerin etkili ve verimli hizmet üretimi etkilemektedir.

Yerel yönetimlerde merkezi yönetimin izni ve desteği ile gerçekleştirilecek yönetimi geliştirme çabaları, çağdaş ve modern bir yönetim anlayışının yanı sıra yerel halkın ihtiyaçlarını gidermede etkinlik ve verimlilikte sağlayacaktır.

2.3.5. Merkeziyetçiliğin Yarattığı Sorunlar

Aşırı merkeziyetçi sistemde her şeyin merkezden planlanıp yürütülmesi, ödeneklerin merkezden gönderilip, ihale sistemiyle yapılması alışkanlığı, vatandaş sürekli devletten hizmet bekleyen bir duruma getirmiştir (DPT, 1991:58).

Halk kalkınma çabalarında aktif bir rol üstlenmediğinden adeta sadece olup bitenleri seyretmekle görevlendirilmiştir. Hâlbuki gelişme yolundaki ülkelerin en büyük problemi, ihtiyaçların astronomikliği karşısında kaynakların kıt olmasıdır. Bu problemi aşmanın yolu ise ‘halkın potansiyel gücünü’ seferber etmektir. Sermaye birikimi olmayan, dış sömürü imkânları bulunmayan ülkelerin bu gücü hareket geçirmeden kalkınmaları mümkün değildir (YAZICIOĞLU, 1992:23-24). Halkın potansiyel gücünü harekete geçirmek ise ancak gerekli yetki ve mali güç sahibi yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleştirilebilecektir.

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın en büyük engeli olan aşırı merkeziyetçi yapının oluşturduğu bir diğer sorun ise; yerel nitelikli ihtiyaçlar ve önceliklerinin merkezce belirlenmesi nedeniyle ülke kalkınmasında kullanılabilecek kaynakların israf edilmesidir.

Günümüzde devlet, artık kaynak yaratan değil; yaratılmış kaynakları yutan bir görüntüdedir (OKUTAN, 1994:42). Her bir hizmetin, nerede nasıl ve ne ölçüde

yapılacağı Ankara'da kararlaştırılıp planlanmaktadır. Yatırım kararları en ince ayrıntısına kadar, Ankara'da alınmaktadır. Hizmetlerin tüm ayrıntıları ve bunlar üzerindeki her türlü değişiklikler merkezce belirlenmektedir. Sonuçta, kırtasiyecilik artmakta, merkezdeki kamu bürokrasisi gereksiz yere sürekli büyümekte, hizmetler önemli ölçüde gecikmekte, yerel ihtiyaçlar yeterince dikkate alınmamakta ve hizmetler pahalıya mal olmaktadır. Acil durumlarda ihtiyaçları karşılayacak esneklik sağlanamamakla, merkezi örgütleri aşırı ayrıntıyla uğraşmak zorunda kaldıklarından asıl görevleri olan hizmet politikası oluşturma, makro planlar yapma, araştırma, yardım, eşgüdüm destek ve denetim işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirememektedir. Yerel halkın kalkınma projeleri ve hizmetlerine yeterince katılması sağlanamamaktadır (TÜSİAD,1992:27).

Hizmet üretiminde etkinliğin sağlanması ve rasyonel kaynak kullanımı amacıyla, yerel nitelikli hizmetlerin yerinden karşılanması sağlanmalıdır (ERDÜMLÜ, 1989:163). Gerek merkezi hükümet kuruluşunu, gerek yerel yönetim birimlerini kalkınmakta olan bir ekonominin ihtiyaçlarını rasyonel bir şekilde ve süratle karşılayabilecek duruma getirmek kaçınılmaz bir zarurettir (AYTAÇ, 1994:47).

Daha önceli konularda değindiğimiz gibi hizmetlerin yerel düzeyde koyu bir merkeziyetçilikle yürütülmesi aşağıdaki sorunları yaratmaktadır:

- Kırtasiyecilik artmaktadır.
- Merkezde kamu bürokrasisi gereksiz yere ve sürekli büyümektedir.
- İşlerde çok önemli ölçüde gecikmeler olmaktadır.
- Yerel özellikler ve gereksinimler yeterince dikkate alınmamaktadır.
- Hizmetler pahalıya mal olmaktadır.
- Eşgüdüm güçleşmekte, kimi durumlarda sağlanamamaktadır.
- Acil durumlarda gereksinimleri karşılayacak esneklik sağlanamamaktadır. Basit gereksinimlerin karşılanamaması nedeni ile önemli hizmetler durabilmekte ya da gecikmektedir.

- Merkez örgütleri aşırı ayrıntıyla uğraşmak sonucunda asıl görevleri olan hizmet politikası oluşturma, makro planlar yapma, araştırma, yardım, eşgüdüm destek ve denetim işlevlerini etkin bir şekilde yürütememektedir.
- Yerel toplulukların kalkınma projeleri ve hizmetlerine yeterince katılması sağlanamamaktadır.

2.3.6. Yerel Yönetim Birimlerinin Özel Sorunları

Yerel yönetimlerin genel sorunlarının yanında, Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinin özel sorunları da vardır. Bunları kısaca üç grupta inceleriz.

2.3.6.1. İl Özel İdareleri

İl özel idareleri, yasaca kendisine verilen görevi yerine getirememektedir. Bu durumun başlıca nedenleri, il özel idaresinin kendine yüklenilen görevleri yapacak hizmet birimlerine sahip olmaması ve yeterli mali kaynaklara sahip bulunmamasıdır.

2.3.6.2. Belediyeler

Mali kaynak sıkıntısı belediyelerin başlıca sorununu oluşturmaktadır. Belediyeler içinde küçük belediyelerin durumu daha kötüdür. Küçük belediyelerde bütçe imkânlarının yetersizliğinden personel sorunu yaşanmaktadır. Küçük belediyelerin çoğunda hiçbir teknik eleman yoktur. Ortalama bir küçük belediyede personel sayısı 12 dolayındadır. Bunların eğitim düzeyi çok düşüktür.

Mali kaynak ve personel yetersizliği nedeniyle kendilerine düşen görevleri ya hiç yapamamaktadır, ya da yetersiz yapabilmektedir.

Belediyelerde çağdaş yönetim tekniklerinin kullanılmasının kısıtlı olması ve kullanılamaması, halkın katılımının sınırlı olması açıklık ilkesine yeterince uymaması başlıca belediyelerimizin sorunlarıdır.

2.3.6.3. Köy Yönetimleri

Köy yönetimlerine de yasalarca verilen çoğu görevleri yerine getirememe gibi sorunları vardır. Çünkü aşırı merkeziyetçilik, köy yönetimlerinin çoğu görevlerini de üstlenmesine neden olmuştur (YALÇINDAĞ, 1992: 38).

2.3.7. Sorunların Değerlendirilmesi

Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesini gerektiren sebepleri daha çoğaltabiliriz. Buraya kadar ana hatlarıyla genel sebepler üzerinde durduk. Hemen memnuniyetle ifade edelim ki, bu ihtiyaç toplumun bütün kesimlerince müşterek olarak kabul edilmektedir. Bu ihtiyaçlara yönelik birçok kalkınma planları yapıldı. Ne yazık ki, gösterilen iyi niyetli çabalara rağmen önemli mesafelerin kat edildiğini söyleyemeyiz.

Ülkemizde çağdaş demokrasi bilincinin gelişmesi, çoğulcu ve sivil bir toplumun yaratılmasında mahalli idarelere de büyük görevler düşmektedir. Tamamen kaderine terkedilmiş bir köy yönetiminin, sadece meclise seçimle gelen, ama her icraatı merkezi idarenin iradesine bağlanmış il özel idarelerinin, nihayet çok sınırlı demokratik katılma sağlayan, günümüzde terkedilmiş bir vesayet anlayışı ile denetlenen belediyelerimizin varlığı, Türkiye’de mahalli idarelerimizin yeniden düzenlenmesi için tek başına yeterli sebeptir.

2.4. Bölgesel Kalkınma ve Yerel Yönetim İlişkisi

Küreselleşme sürecinde değişen koşullara uyum, rekabet, insan kaynaklarının geliştirilmesi, küresel piyasanın dinamik olarak izlenmesi, örgüt yapılarında esneklik ve maliyet kontrolü gibi önemli olgular, geleneksel bölge anlayışını değiştirerek yeni bir bölge yaklaşımı oluşturmuştur. Yenidünya düzeninde, yerel dinamiklerin ekonomik ve bölgesel kalkınma sürecinde önemi artmıştır. Küreselleşme süreci, kentsel ve yerel ekonomilerinde küresel ekonomide birer aktör olarak yer almasını sağlamıştır. Dünyada gözlenen yerel ekonomiler arasındaki rekabet, yerel ekonomilerin gelişme performansını da belirlemektedir (TAMER, 2001: 109).

Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesinde merkezi yönetim artık tek aktör değildir. Yetkilerin ve sorumlulukların paylaşılmasında yeni aktörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların başında da yerel yönetimler gelmektedir. Yerel yönetimler, her ne kadar teknik olarak devletin bir parçası olsalar da, fiziksel ve psikolojik açıdan bölgesel kalkınmanın esas aktörleri olarak hareket edecek kadar yerel topluluklara yakındırlar. Merkezi karar alma sistemlerinin bulunduğu ülkelerde bile, yerel

ekonomik kalkınmaya öncülük etmede yerel yetkililer giderek artan biçimde aktif bir rol oynamaktadır. (GÖYMEN, 2000: 60).

Günümüzde ekonomik kalkınma ve bölgesel kalkınmanın sağlanmasında yerel yönetimler itici güç haline gelmiştir. Bölgenin kaynaklarını ve ihtiyaçlarını iyi bilen yerel yönetimler, bireysel girişimlerin ve sanayi organizasyonlarının oluşturulmasında ve geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bölgesel kalkınmaya ilişkin faaliyetlerin planlanması ve uygulanması, bölgesel bazdaki girişimcilik faaliyetlerindeki liderlik rolü, kalkınma plan ve programlamaları için merkezi idareye gerekli bilgilerin sağlanması yerel yönetimlerin en önemli görevleri arasında yer almaktadır.(BİLGİN, 2002: 316–317)

Yerel yönetimlerin üzerine düşen görevleri yerine getirmede karşılaştığı en önemli problemler merkezi siyasal iktidarın yerel yönetimler üzerindeki baskısı, kaynak bulma sıkıntısı ve kendi kaynaklarını yaratamama problemleridir. Yapılacak yeniden düzenlemeler ve kaynak yaratma sıkıntısının aşılması ile yerel yönetimler üzerine düşen görevleri daha iyi yerine getirebileceklerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA İLİ SOSYO EKONOMİK ANALİZİ

3.1. Isparta İlinin Coğrafi Konumu

Isparta ili, Akdeniz Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan Göller bölgesinde yer almaktadır. İl, 300 20' ve 310 33' doğu boylamları ile 370 18' ve 380 30' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. 8.933 km²'lik yüzölçümüne sahip olan Isparta ili, kuzey ve kuzeybatıdan Afyon ilinin Sultandağı, Çay, Şuhut, Dinar ve Dazkırı, batıdan ve güneybatıdan Burdur ilinin Merkez, Ağlasun ve Bucak, güneyden Antalya ilinin Serik ve Manavgat, doğu ve güneydoğudan ise Konya ilinin Akşehir, Doğanhisar ve Beyşehir ilçeleri ile çevrilmiştir. Rakımı ortalama 1050 metredir (<http://www.isparta.gov.tr/index3.php?goster=1&b1=1&b2=1>, Erişim Tarihi: 06.04.2011). Isparta'ya Türkiye'nin halı tezgâhı ve gül bahçesi denir. Trafik numarası 32'dir.

Isparta ili topraklarının yaklaşık %40'ı orman ve fundalıklarla kaplıdır. %20'si çayır ve mera, %16'sı ekili dikili araziler, % 24'ü ise tarıma elverişli olmayan çıplak kaya, molozluklar ve göller bölgesi olması sebebiyle su yüzeylerinden oluşur. Ekime elverişli toprakların büyük bir kısmında gül ekimi ve yetiştiriciliği yapılmaktadır (<http://www.baka.org.tr/isparta/isparta-hakkinda/> 17.10.2010).

Isparta ili sınırları içinde 2 adet milli park(Kızıldağ Milli Parkı ve Kovada Gölü Milli Parkı), 5 adet göl(Eğirdir, Gölcük, Kovada, Beyşehir ve Burdur gölleri) ve 4 adet baraj(Uluborlu, Yalvaç, Sorgun ve Karacaören barajları) bulunmaktadır.

3.2. Isparta İlinin Tarihçesi

Isparta'nın yerleşim tarihi, yazılı tarih öncesi bir dönem olan Üst Paleolitik Dönem ile başlamaktadır. M.Ö.2000'lerde ise Pisidya Bölgesi, Luvi ve Argova topluluklarının yerleşme alanıydı. Hititler siyasi bir güç olarak ortaya çıktıktan sonra yörede yüzyıllar süren çatışmalara karşılık Argova Ülkesinde kesin bir egemenlik kuramamışlardır. Yörede sırasıyla, Frigler, Lidyalılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılar egemenlik kurmuşlardır. Isparta ve çevresi III. Kılıçarslan tarafından 1204 yılında Selçuklular, 1300 yılında Hamitoğullarına, 1390 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Osmanlı topraklarına katılan Isparta Merkezi yönetime, merkezi Kütahya olan Anadolu Eyaletinin bir sancağı olarak katıldı. Isparta'nın Hamitili Sancağının merkezi olarak önem kazanması Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren başlamıştır. Sancağın ve şehrin asayişi 16.Yüzyılın sonlarından itibaren bozulmaya başlamış, 18.yüzyılın başlarında görülen “Celali İsyanları” ve bu ayaklanmaları izleyen “Büyük Kaçgunlar Devri”nde zarar görmüştür.

Isparta Sevr Antlaşmasıyla İtilaf Devletleri tarafından bölüşülen Anadolu'da İşgale uğramamış bölgelerimizden biridir. Antalya, Burdur ve Konya üçgenini işgal eden İtalyanlar Isparta'ya girememiş, Yunan kuvvetlerini de Ispartalılardan oluşan Demiralay durdurmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte vilayet olmuştur (<http://www.angelfire.com/sk/isparta/Cografı.html>, 17.10.2010)

3.3. Isparta İlinin Beşeri Sermayesi

Bu bölümde Isparta ilinin beşeri sermaye açısından mevcut durumu eğitim, sağlık, istihdama ve işsizliğe ilişkin görünüm, demografik özellikler ve diğer sosyal hizmetler konularına ilişkin genel değerlendirmeler yapılacaktır.

3.3.1. Demografik Yapısı

Isparta ilinin nüfus ve demografik özellikler kentsel ve kırsal ayırımında farklılıklar göstermektedir. Eğitim ve sağlık sektörüne ilişkin veriler hızla iyileşmektedir.

Tablo 3.1. Batı Akdeniz Bölgesi Nüfusunun 2009-2010 Kır/Kent dağılımı

ŞEHİR VE KÖY NÜFUSU	TOPLAM	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	ŞEHİR (%)	KÖY (%)
Türkiye					
2009	72.561.312	54.807.219	17.754.093	76	24
2010	73.722.988	56.222.356	17.500.632	76	24
Batı Akdeniz Bölgesi					
2009	2.592.075	1.763.055	829.020	68	32
2010	2.685.499	1.863.546	821.953	69	31
Antalya					
2009	1.919.729	1.331.743	587.986	69	31
2010	1.978.333	1.392.974	585.359	70	30
Isparta					
2009	420.796	280.154	140.642	67	33
2010	448.298	311.064	137.234	69	31
Burdur					
2009	251.550	151.158	100.392	60	40
2010	258.868	159.508	99.360	61	39

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Veritabanları, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr>, 06.04.2011

Batı Akdeniz Bölge’sinde nüfusun %68’i il ve ilçe merkezlerinde yaşarken %32’lik bir kısmı belde ve köylerde yaşamaktadır. Bölge illeri açısından kır kent dengesi bakımından aralarında belirgin bir farkın olmadığı gözlenmektedir. Bölge il ve ilçe merkezlerinde yaşayanlar bakımından Türkiye ortalamalarının altında yer almaktadır.

Tablo 3.1 incelendiğinde Batı Akdeniz Bölgesinde yaklaşık olarak %3’lük oranda nüfusun arttığı gözlenmiştir. Nüfus artış hızı bakımından Antalya ve Isparta arasında belirgin bir fark görülmezken, Burdur nüfusunun Bölge illerine göre daha yavaş arttığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Batı Akdeniz Bölgesi 2009–2010 Göç İstatistikleri

	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ
Batı Akdeniz Bölgesi	111.363	88.821	22.542
Antalya	86.907	61.662	25.245
Isparta	15.017	18.255	-3.238
Burdur	9.439	8.904	535

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Veritabanları, “Ülke İçi Göç”, <http://www.tuik.gov.tr>, 07.04.2011

Batı Akdeniz Bölgesinde gerçekleşen göç hareketlerine bakıldığında bölgedeki net göç 22.542 olarak gerçekleşmiştir. Net göç Antalya ilinde 25.254, Isparta ilinde -3.238, Burdur ilinde 535 görülmektedir. Antalya ve Burdur illeri göç alırken Isparta ilinin göç verdiği gözlenmektedir.

3.3.2. Eğitim Göstergeleri

Batı Akdeniz Bölgesi içinde okuryazarlık oranlarına bakıldığında 2010 yılı 6 yaş üstündeki 2.428.672 bireyden 2.555.564’ünün okuma yazma bildiği 99.341 bireyin ise okuryazar olmadığı ve Bölge insanının yaklaşık %90’lık kesiminin okuryazar olduğu görülmektedir. Isparta ilinin okuryazarlık oranına bakıldığında 2010 yılı 6 yaş üstündeki 414.575 bireyden 381.697 bireyin okuryazar olduğu, 18.529 bireyin ise okuryazar olmadığı görülmekte ve %92’lik okuryazarlık oranıyla Bölge ortalamalarının üstünde olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Veritabanları, “Eğitim Durumu”, <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.04.2011).

2009–2010 eğitim yılı içerisinde Batı Akdeniz Bölgesi için ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde binde 20 öğrenci ile bölge Türkiye’de 12. sırada yer almaktadır. Antalya ili binde 22 öğrenci ile 16. sırada, Isparta ili binde 16 öğrenci ile 59. sırada ve Burdur ile ise binde 15 öğrenci ile 72. sırada yer almaktadır (BAKA, 2010:81).

Okul öncesi eğitim verilerine bakıldığında Batı Akdeniz Bölgesi bazında 2009–2010 döneminde okul öncesi eğitim veren okul sayısı 1.010, öğretmen sayısı 1.614 eğitim gören öğrenci sayısının 36.967 olduğu görülmektedir. Türkiye’deki okul

öncesi eğitim kurumlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 23 olup bölge değerleri ile aynıdır. Isparta’da okul öncesi eğitim veren 213 okul, 319 öğretmen ve 7.002 öğrenci olduğu görülmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 22 olup Türkiye ve bölge ortalamalarına yakındır (BAKA, 2010:82)

Batı Akdeniz Bölgesi’nde Antalya’da Akdeniz Üniversitesi, Isparta’da Süleyman Demirel Üniversitesi ve Burdur’da Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi olmak üzere toplam 3 üniversite bulunmaktadır. Tablo 3.3’e bakıldığında bölgede bulunan 3 üniversiteye bağlı 30 fakülte 12 enstitü 9 yüksek okul, ilçelere yayılmış 36 meslek yüksek okulu ve 74 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır.

Tablo 3.3: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Yükseköğretim Göstergeleri

	Akdeniz Üni.	S.D.Ü	M.A.E. Üni.	TR 61	Türkiye	Türkiye (%)
Önlisans ve Lisans Öğrenci Sayısı	23.740	39.459	14.021	77.220	3.296.373	2.34
Yüksek Lisans Öğrenci Sayısı	1.101	2.007	363	3.471	139.463	2.49
Doktora Öğrenci Sayısı	347	801	5	1.153	44.407	2.60
Öğretim Elemanı sayısı	1.635	1.772	3.92	3.799	105.427	3.60
Fakülte Sayısı	12	15	3	30	770	3.51
Enstitü Sayısı	4	5	3	12	286	3.85

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.83

2009–2010 akademik yılı verilerine göre: Akdeniz Üniversitesinde toplam 23.740 öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesinde toplam 39,459 öğrenci ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde toplam 14.021 öğrenci bulunmaktadır. Akdeniz Üniversitesinde 1.101 yüksek lisans, 347 doktora öğrencisi; Süleyman Demirel Üniversitesinde 2.007 yüksek lisans, 801 doktora öğrencisi; Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde ise 363 yüksek lisans, 5 doktora öğrencisi bulunmaktadır.

Bölgede bulunan üniversitelerden Akdeniz Üniversitesi 1982 yılında, Süleyman Demirel Üniversitesi 1992 yılında, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 2006 yılında kurulmuştur.

3.3.3. İstihdam Verileri

Ekonominin temel göstergelerinden olan istihdam ekonomik, sosyal ve politik istikrarın da nemli göstergelerinden biridir. Batı Akdeniz Bölgesinin Temel İşgücü verilerine bakıldığında 2008 yılında işsizlik oranının bölge içinde %8,9 olarak istihdam oranının %51,6 ve tarım dışı işsizlik oranının da %12,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılında ise küresel ekonomik kriz nedeniyle ortaya çıkan dalgalamalar istihdamı olumsuz etkilemiştir. Bölgede işsizlik oranı %11,4 yükselmiş, istihdam oranı ise %49,4'e düşmüştür (BAKA, 2010:84-85).

Bölge illeri incelendiğinde 2009 yılında Isparta ilinin işgücüne katılım oranı %52,3, işsizlik oranı %10,5 ve istihdam oranı %46,8 olarak gerçekleşmektedir. 2009 yılında Antalya ilinde işgücüne katılım oranı %56,4, işsizlik oranı %12,7 ve istihdam oranı ise %49,2 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında Burdur ilinde ise işgücüne katılım oranı %59,1, işsizlik oranı %5,1 ve istihdam oranı %56,1 olarak gözlenmektedir (<http://www.haberkusagi.com/index.php/Is-Dunyasi/CEO-s/TUIK-issizlik-rakamlarini-acikladi.html>, 20.12.2010).

Batı Akdeniz Bölgesinde istihdam edilenlerin 2009 yılı sektörel dağılımı incelendiğinde istihdam edilenlerin %33,9'nun tarım, %13,9'nun sanayi, %24,7'sinin hizmetler, %27,5'nin ticaret sektörlerinde istihdam edildiği gözlenmektedir. Tarım ve ticaret sektörlerinde Türkiye ortalamalarının üzerinde bir istihdam oranı söz konusu iken, sanayi ve hizmetler sektörlerinde Türkiye ortalamalarından düşük bir istihdam oranı göze çarpmaktadır (BAKA, 2010:86).

Bölgede tarım sektöründe istihdam edilenler diğer sektörlerle daha fazladır. Bölge kalkınmasını sağlayabilmek için öncelikli olarak işgücü kapasitesini ve istihdamı arttırmak, tarım sektöründe olduğu gibi diğer sektörlerde de istihdamın üst seviyelere çıkarılması gerekmektedir.

3.3.4. Sağlık Hizmetleri

Sağlık sektörüyle ilgili olarak önemli verilerden biri kamu ve özel kesime ait hastane sayılarıdır. Batı Akdeniz Bölgesi'nde 2007 yılı itibariyle 21 özel hastane, 37 kamu hastanesi olmak üzere toplam 58 hastane yer almaktadır. Bu hastanelerdeki yatak kapasitesine bakıldığında özel hastanelerin 941, kamu hastanelerinin ise 7321 yatak kapasitesi vardır.

Tablo 3.4: Kamu ve Özel Kesim 2007 Yılı Hastane Yatak Sayıları

Kamu ve Özel Kesim Hastane Yatak Sayıları	Toplam		Kamu		Özel	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Türkiye	1.276	184.983	911	166.988	365	17.995
Batı Akdeniz Böl.	58	8.262	37	7.321	21	941
Antalya	34	4.427	17	3.622	17	805
Isparta	16	3.086	13	2.999	3	87
Burdur	8	749	7	700	1	49

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.88

Isparta ilinde toplam 13 kamu hastanesi 3 özel hastane olmak üzere toplam 16 hastane bulunmaktadır. Kamu hastanelerinde 2999, özel hastanelerde 87 yatak kapasitesi olmak üzere 3086 yatak kapasitesi bulunmaktadır.

2006 yılı sağlık personeli durumuna göre bölgede çalışan 1.847 uzman hekim, 2.125 pratisyen hekim, 1.024 diş hekimi bulunmaktadır. Eczacı sayısı 1.199 olarak gözlenmiştir (BAKA, 2010:88).

Tablo 3.5: Yüz Bin Kişiye Düşen Hekim ve Hastane Yatak Sayısı

	Hekim (kişi)	Hastane Yatak Sayısı (2007)	
		(Adet)	(Sıra)
Türkiye(2008)	158.2	262	-
Batı Akdeniz Bölgesi	158	336	5
Antalya	146	247	40
Isparta	244	735	1
Burdur	105	298	24

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.89

Batı Akdeniz Bölgesi'nde yüz bin kişiye düşen hekim sayısı 158 olup Türkiye ortalamalarına yakındır. Bölge için yatak sayısı 336 olarak tespit edilmiştir. Bu yönüyle bölge yatak kapasitesi açısından Türkiye'de 5. sırada yer almaktadır. Yatak kapasitesi bakımından bölgeye bakılacak olursa yüz bin kişiye düşen yatak sayısı verilerine bakıldığında 336 yatak kapasitesi ile bölgenin Türkiye yatak kapasitesi ortalamalarının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. İller bazında bu

verilere bakıldığında Isparta Türkiye genelinde 1. sıradadır. Antalya ve Burdur'un kapasiteleri ise Türkiye ortamlarında seyretmektedir. Isparta'nın mevcut durumu düşünüldüğünde sağlık turizmi açısından avantajlı olduğu gözükmemektedir.

3.4. Çevre Sorunları

Nüfus artışı ve şehirleşme ile teknolojik ve endüstriyel gelişmelerdeki baş döndürücü hız, çevrenin zarar görmesine sebep olmuş ve doğal kaynakların azalması sonucunu doğurmuştur. Günümüzde bu tahribat hızlanarak devam etmektedir. Bugünün ihtiyaçları karşılayıp aynı zamanda gelecek nesillere de yaşanılabilir bir çevre bırakabilmek için yapılan her işte sürdürülebilir kalkınma ilkesinin gözetilmesi gerekmektedir. Çevresel problemleri çözümünde ancak tüm tarafların bilinçlenmesi ve bu bilincin davranışa dönüşmesi ile istenen sonuçlar elde edilebilecektir (BAKA, 2010, 91–92).

Isparta ili genellikle su ihtiyacını Eğirdir Gölü ve Gölcük krater gölünden sağlamaktadır. Ayrıca yeraltı ve yüzey kaynaklarından faydalanmaktadır. Özellikle Eğirdir gölü çevresindeki yerleşimlerin sosyoekonomik yapısı üzerinde de önemli bir etkiye sahip olan göl insanoğlunun tehdidi altındadır. Son yıllarda yapılan değerlendirmelerde katı sıvı atıkların göle karıştığı, özellikle göl çevresinde bilinçsizce ve çok yoğun bir şekilde tarımsal ilaçlama ve gübreleme yapıldığı, balıkçıların aşırı avlandığı ve göl havzasında erozyon sonucu göle taşınan sediment miktarının tespit edilmiştir. Tüm bu faktörler gölün kirlenmesinde etkili olmuştur.

Bu kirliliğin önlenmesi için başta üniversite olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından projeler üretilmiş ve bu projelerin bir bölümü uygulamaya geçirilmiştir.

Isparta ilinde mevsimsel olarak kış aylarında yoğun olarak hava kirliliği gözlenmektedir. Bunu temel nedeni, kış aylarında konutların ve ticarethanelerin ısıtılmasında kullanılan kalitesiz yakıtların kullanılmasıdır. 2007 yılından itibaren gelen doğalgazın konut ve işyerlerinde kullanımının yaygınlaşmasıyla bu sorunun ortadan kalkacağı tahmin edilmektedir.

Son yıllarda verimli arazilerin üzerine yapılan yapıların artması ve gerekli denetimlerin yapılması aşamasında karşılaşılan problemlerden dolayı giderek verimli

arazilerin kaybolduğu gözlenmektedir. Gerçekleştirilen imar planlarının belirtilen risklere karşı revize edilmesi, alt yapısı bulunmayan veya yetersiz olan bölgelere gerekli hizmetlerin götürülmesi, toplu konut alanlarının veya uydu kent projelerinin oluşturulup verimsiz topraklarda kurulması ile bu problemler ortadan kalkacaktır.

3.5. Altyapı

Isparta ilindeki nüfus artışı ve ilin genişleyerek büyümesi altyapı ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Altyapı denince aklımıza içme ve kullanma suyu ile kanalizasyon altyapısı akla gelmektedir.

3.5.1. İçme Suyu Bilgileri

Tablo 3.6: Kaynaklarına Göre 2008 Yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi

1000metre ³ /yıl	Antalya	Isparta	Burdur	Batı Akdeniz Bölgesi	Türkiye
İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Veren Belediye Sayısı	103	51	30	184	3.190
Toplam Çekilen Su Miktarı	172.848	33.744	17.260	223.852	4.557.074
Kaynak	34.195	17.629	6.227	58.051	1.060.963
Göl-Gölet	-	12.450	-	12.450	225.805
Akarsu	2.535	-	-	2.535	173.928
Baraj	43	-	-	43	1.820.688
Kuyu	136.074	3.665	11.033	150.772	1.275.691
Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yüzey Suyu Miktarı	2.578	12.450	-	15.028	2.220.421
Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yeraltı Suyu Miktarı	170.269	21.294	17.260	208.823	2.336.654
Belediyelerde Kişi Başına Çekilen Su Miktarı(litre/kişi-gün)	314	268	263	301	215

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.96.

İçme ve kullanma suyu verilerine baktığımızda içme suyu kaynağı olarak Antalya ve Burdur illeri yeraltı kaynaklarından faydalanırken Isparta yeraltı ve yüzey kaynaklarından faydalanmaktadır.

Bölge genelinde kişi başına çekilen günlük su miktarı 301 litre/kişi-gün olup Türkiye ortalaması olan 215 litre/kişi-gün'den fazladır. Isparta ilinde 268 litre/kişi-gün olup Türkiye ortalamasının üstünde olmasına rağmen bölge ortalamasının altında kalmaktadır. Antalya ilinde 314 litre/kişi-gün olup hem bölge hem de Türkiye ortalamasının üzerindedir. Burdur ili ise 26 litre/kişi-gün ile bölge ortalamasının altında kalmasına rağmen Türkiye ortalamasının üstündedir.

3.5.2. Atıksu Sistemi

Evrensel ve sanayi kaynaklı atık sular çevreyi kirletmekte, su kaynaklarına ve yerleşim yerlerine zarar vermektedir. Bu zararı azaltmak ve yok etmek için bölgeye modern atıksu tesisleri kurulmalıdır. Bu tesislerin sanayi bölgelerine kurulmaları daha faydalı olacaktır.

Isparta'da Merkez, Eğirdir ve Yalvaç olmak üzere üç ilçenin atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi ve Sirene Hotelle birlikte 5 adet betonarme arıtma tesisi ve 2 tane de paket arıtma tesisi, 1 adet işletmeye ait doğal arıtma tesisi olmak üzere toplam 8 adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Ayrıca İl Özel İdaresinin köylerde yaptırdığı 25 adet doğal arıtma tesisi bulunmaktadır (BAKA, 2010:96).

3.6. Erişilebilirlik

Erişilebilirlik bir mekânın veya hizmetin diğer mekanlarla, kişilerle veya gruplarla olan ulaşım iletişimi sağladığı toplam hizmet bilgi birikimini ifade eder. Burada ulaşım hava yolu, deniz yolu, demir yolu ve karayolunu; iletişim ise internet ve haberleşme ağı ve gereçlerini ifade eder.(BAKA, 2010:97).

Isparta ilini ulaşım açısından ele alacak olursak gelişmiş bir karayolu ağına sahiptir. Isparta ilinde devlet, il ve köy yolları bütün yerleşim birimlerine ulaşımı sağlamaktadır. İlimizde hemen hemen bütün yollar asfaltlıdır. Gelişmiş karayolu bağlantısı ile Isparta ilinin diğer illerle bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Isparta ilinde deniz bulunmadığı ve göllerin yeteri kadar ulaşımında kullanılmadığı için Isparta’da deniz yolu ulaşımı yapılmamaktadır.

Demiryolu ağı Burdur ile birlikte Isparta mevcut olup, demiryolları ile ulusal demiryolu ağına bağlıdır. Fakat demiryolu taşımacılığı bölgede karayolu taşımacılığının oldukça gerisinde kalmıştır.

Isparta’da mevcut bir havalimanı olmasına rağmen Antalya havaalanı bölge trafiğinin %98,40’lık kısmını karşılamakta, Isparta Süleyman Demirel ise sadece %1.60’lık kısmını karşılamaktadır (BAKA,2010:105). Isparta Süleyman Demirel Havaalanının atıl kapasitesi Kara Hava Okulunun Isparta taşınması ile ve sivil havacılık eğitim faaliyetlerinin başlamasıyla daha da gelişeceği düşünülmektedir.

Isparta ili haberleşme şebekesi bakımından gelişmiştir. Haberleşme şebekesi olarak sabit hat ve cep telefonu alt yapısına sahiptir. İnternet erişimi ise sabit hat ve 3G altyapısı kullanılmaktadır. Isparta ili cep telefonu kullanımda ve internet kullanımda Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Bölgenin, bilgi teknolojileri ve iletişimi konusundaki mevcut bu durum göz önüne alındığında Isparta ili haberleşme alanında eksikleri bulunmasına rağmen erişilebilirlik konusunda Türkiye ortalamalarının üstünde bir seyir izlemektedir.

3.7. Isparta İli Ekonomisinin Değerlendirilmesi

Bu başlık altında Isparta ekonomisi; sektörler, ildeki girişimciliğin durumu, mevduat ve vergi gelirleri dağılımı bakımından değerlendirilecektir.

3.7.1. Sektörel Analiz

Isparta ilinin sektörel analizi denilince akla tarım, turizm ve sanayi sektörlerinin Isparta ilinde ve Türkiye ekonomisinde ki yeri ve önemi akla gelmektedir. Bu bölümde bu sektörlerle ilişkin genel değerlendirmeler yapılacaktır.

3.7.1.1.Tarım Sektörü

Tarım sektörü, Türkiye’nin beslenme ihtiyacını karşılaması, istihdama katkı sağlaması, sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması ve dış ticarete olan etkileri açısından ülke için önemli sektördür.

Isparta ili ile Batı Akdeniz Bölgesi coğrafi konumu, verimli toprakları, uygun iklim koşulları, yeterli su kaynakları, büyük pazarlara yakınlığı ve rekabetçi işgücü ile tarımsal üretim için oldukça elverişli koşullara sahiptir (BAKA, 2010:26).

Isparta ilinde tarım sektörü bağlamında bitkisel üretim ve hayvancılık yapılmaktadır.

İlde tarım sektörüyle ilgili en önemli problemlerin başında ürünlerin işlenmesi, pazarlanması, maliyetinin düşürülmesi, ürünün elde kalma sorunudur. Tarıma dayalı sanayi işletmelerinin kurulması ile halkın istihdam ve gelir seviyesinin artması sağlanacaktır, böylece halkın göç etmesinin önüne geçilip kaynakların zayı olması önlenecektir.

3.7.1.1.1. Bitkisel Üretim

Bitkisel üretim kapsamında meyvecilik, sebzecilik, tarla bitkileri üretimi, örtü-altı sebze ve meyve üretimi ile gül, süs bitkileri ve tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği yapılmaktadır.

✓ Meyvecilik

Meyve üretiminde Batı Akdeniz Bölgesi önemli bir paya sahiptir. Özellikle elma, portakal, muz, keçiboynuzu, yenidünya ve kiraz Türkiye'deki payı bakımından öne çıkan ürünlerdir. Elma ve kiraz üretiminde Isparta, Batı Akdeniz Bölgesinde ve Türkiye'de önemli bir paya sahiptir. Bunun dışında kayısı, vişne, üzüm, şeftali ve erik ilde üretilen diğer meyvelerdir.

Tablo 3.7: Seçilmiş Meyvelerin 2009 Yılı Üretim Miktarı

Gösterge (ton)	Antalya	Burdur	Isparta	Batı Akdeniz Bölgesi	Türkiye	Pay (%)
Yenidünya	7.263	54	2	7.319	12.986	56.36
Keçiboynuzu	5.317	86	0	5.403	14.003	38.58
Elma	231.058	15.754	610.838	839.650	2.782.365	30.18
Muz	58.799	0	0	58.799	204.517	28.75
Portakal	401.486	11	0	40.497	1.689.921	23.76
Badem	4.806	689	3.221	8.716	54.844	15.89
Armut	42.676	3.819	3.637	50.132	384.244	13.05
Ayva	7.492	945	3.354	11.791	96.282	12.25
Çilek	27.439	57	79	27.575	291.996	9.44
Vişne	4.329	870	10.778	15.977	192.705	8.29
Kiraz	10.729	2.914	20.605	34.248	417.694	8.20
Erik	13.292	1.589	4.897	19.778	245.782	8.05
Limon	57.182	8	0	57.190	783.587	7.30
Ceviz	4.686	2.129	3.300	10.115	177.298	5.71
Kayısı	14.792	707	13.905	29.404	660.894	4.45
Mandalina	27.507	0	0	27.507	619.420	4.44
Zeytin	55.917	262	342	56.521	1.290.654	4.38
Şeftali	12.207	1.871	8.002	22.080	547.219	4.03

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.28

✓ Sebzeçilik

Tarım açısından elverişli topraklara ve iklime sahip Batı Akdeniz Bölgesi sebzeçilikte de Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bölge içinde Antalya üretiminin büyük bir bölümünün gerçekleştiği ildir. Isparta ve Burdur illeri sebzeçilik konusunda Antalya'ya oranla daha düşük üretim kapasitesine sahiptir.

Tablo 3.8: Seçilmiş Sebzelerin 2009 Yılı Üretim Miktarı

Gösterge (Ton)	Antalya	Burdur	Isparta	TR61	Türkiye	Pay (%)
Mantar	12.779	1.178	98	14.055	19.501	72.07
Hıyar	484.564	9.528	3.750	497.842	1.735.010	28.69
Kabak sakız	60.365	1.760	343	62.468	307.419	20.32
Domates	2.026.836	71.998	71.499	2.170.333	10.745.572	20.20
Brokoli	3.221	91	35	3.347	20.541	16.29
Patlıcan	217.207	2.846	1.997	132.050	816.134	16.18
Biber	231.893	6.344	4.859	243.096	1.837.003	13.23
Bakla	5.467	76	105	5.648	44.389	12.72
Fasulye	48.517	17.313	7.046	72.876	603.653	12.07
Karpuz	352.161	34.375	17.240	403.776	3.810.205	10.60
Kavun	98.958	18.369	8.112	125.439	1.679.191	7.47
Marul	17.976	3.494	1.805	23.275	438.038	5.31

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.29

✓ Örtü Altı Sebze-Meyve Üretimi

Batı Akdeniz Bölgesi Türkiye genelinde Örtü altı sebze ve meyve üretiminde önemli bir paya sahiptir. Türkiye genelinde üretimin %78'i bölgede yapılmaktadır. Bunda en önemli faktör ısıtma maliyetlerinin düşük olması ve seracılık faaliyetleri için uygun olmasıdır (BAKA, 2010:30). Bu faaliyetlerin çok büyük bir bölümü bölgede Antalya ilinde yapılmaktadır. Burdur ve Isparta ilinin iklim şartları, yaşanan don olayları ve güneşlenme sürelerinin azlığından dolayı bu illerimiz örtü altı sebze-meyve üretimine uygun değildir.

✓ Tarla Ürünleri

Batı Akdeniz Bölgesi'nde 2009 yılında 383.246 ton endüstriyel bitki üretimi yapılmıştır. Bunun 354.470 tonluk kısmı şeker pancarıdır. Ayrıca 2009 yılında 948.556 ton tahıl üretimi yapılmıştır. Buğday, arpa, mısır önde gelen tahıllardır.

Tablo 3.9: Tarla Ürünleri 2009 Yılı Üretim Miktarlar

Gösterge (ton)	Antalya	Burdur	Isparta	TR61	Türkiye	Pay(%)
Hayvan Pancarı	400	22.530	2.387	25.317	145.628	12.38
Mısır	15.298	7.496	7.941	30.735	243.268	12.63
Kuru Baklagiller	38.415	11.399	24.571	74.385	1.101.348	6.75
Arpa	117.507	81.598	104.279	303.384	7.300.000	4.16
Toplam Tahıl	485.345	255.646	207.565	948.556	33.577.151	2.83
Kekik	321	4	22	347	12.329	2.81
Çavdar	350	8.830	390	9.570	343.330	2.79
Buğday	298.411	157.341	101.392	557.144	20.600.000	2.70
Şeker Pancarı	90.278	170.985	93.207	354.470	17.274.674	2.05
Soğan	24.624	4.602	4.402	33.628	1.849.582	1.82
Mısır	60.084	497	359	60.940	4.250.000	1.43
Patates	34.115	9.148	14.611	57.874	4.425.439	1.31
Yağlı Tohumlar	16.057	2.432	1.332	19.821	2.396.044	0.83
Ayçiçeği	201	229	111	541	1.057.125	0.05

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s. 29

Isparta ilinde 207.565 ton tahıl, 104.279 ton arpa, 101.392 ton buğday, 93.207 ton şeker pancarı ve 24.571 ton kuru baklagiller üretilmiştir. Özellikle bölge ekonomisinde şekerpancarı, arpa, buğday, toplam tahıl ve kuru baklagiller önemli bir paya sahiptir. Bölgede üretilen 19.821 ton yağlı tohumun 8.395 tonluk kısmını çığit, 3.763 tonluk kısmını yer fıstığı, 3.175 tonluk kısmını tohum haşhaş oluşturmaktadır (BAKA, 2010:29).

✓ Süs Bitkileri Yetiştiriciliği

Türkiye’de süs bitki üretiminin büyük bir bölümü seralarda yapılmaktadır. Bu ürünlerin başında karanfil gelmektedir. Diğer süs bitkileri ise gül, gerbera, krizantem ve orkidedir. Antalya’da karanfil üretimi ekim ayından mayıs ayına kadar toplam 8 ay yapılmakta, ancak Antalya’da yapılmadığı süre boyunca Isparta ve Burdur yaylarında üretime devam edilmektedir.

Antalya ihraç amaçlı süs bitkileri üretiminde en başta gelen şehirdir. İklim koşullarının uygunluğu ile hava taşımacılığının yaygınlığı ile büyük avantaj

sağlamaktadır. Isparta ve Burdur illeri gerek iklim koşulları, gerekse de taşıma ağının yetersizliğinden dolayı süs bitkisi yetiştiriciliği gelişmemiştir.

✓ **Tıbbi ve Aromatik Bitkiler**

Batı Akdeniz Bölgesi önemli ölçüde tıbbi ve aromatik bitki zenginliğine sahiptir. Bölgede anason, kimyon, kekik gibi işlenmemiş baharat bitkileri, gül, lavanta, kekik, nane, anason ve rezene bitkileri üretimi fazladır. Lavanta, anason ve rezene kozmetik sanayinde işlenebilirliği sınırlıdır (BAKA, 2010: 31–32).

Isparta özellikle kozmetik ve parfüm endüstrisinde bölgede, Türkiye’de ve Dünya’da önemli bir yere sahiptir. Dünya’nın yıllık 3 ton gülyağı ihtiyacının %65’ni gerçekleştiren Isparta gülden 10 milyon dolar gelir sağlamaktadır. Türkiye gül yağı üretiminin %80’i Isparta’da, %15 i Burdur’da yapılmaktadır. Isparta’da her yıl 1,5 tona yakın gül yağı üretilmektedir. Gülcülük yaklaşık 10.000 aileye geçim imkanı sağlamaktadır (BAKA, 2010:33).

Burdur ve Isparta haşhaş üretiminin izin verildiği iller arasındadır. Ayrıca kekik ihracında Isparta önemli bir paya sahiptir.

3.7.1.1.2. Hayvansal Üretim

Isparta ilinde büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balıkçılık yapılmaktadır.

✓ **Büyükbaş Hayvancılık**

Batı Akdeniz Bölgesi’nde yer alan üç ilde de uygun iklim koşulları ve arazi yapısı bakımından büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun bir yapıya sahiptir. Bölge içerisinde %45’lik payla Burdur ilk sırada yer almaktadır. %35’lik payla Antalya ikinci sırada, %20’lik payla Isparta üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’nin süt üretiminin %4.39’u bölgeden karşılanmaktadır. Süt üretiminin %52’si Burdur, %30’u Antalya ve %18’i Isparta illerinde yapılmaktadır.

Tablo 3.10: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim Verileri

Gösterge	Toplam Büyükbaş Hayvan Sayısı	Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı	Süt (ton)
Antalya	127.220	52.030	150.069
Isparta	70.477	27.594	93.568
Burdur	160.701	69.092	264.401
Batı Akdeniz Bölgesi	358.398	148.716	508.039
Türkiye	10.723.958	4.132.950	11.583.313
Bölgenin Türkiye İçindeki Yeri (%)	3.34	3.60	4.39

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.34

Bölgede hayvanlarda beslenme, ırk ve sağlık problemleri bulunmaktadır. Hayvancılık yeterinde modern tekniklerle yapılmamaktadır.

✓ Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvancılık Batı Akdeniz Bölgesinin vazgeçilmez ekonomik faaliyetleri arasındadır. Toros Dağları'nın eteklerinde yoğun bir şekilde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir.

Ülke genelinde kıl keçisi yetiştiriciliğinin %10.28'i kıl keçisi, %4.79'u merinos koyunu, %1.77'si yerli ırk koyun yetiştiriciliği Batı Akdeniz Bölgesinde yapılmaktadır.

Batı Akdeniz Bölgesi'nde kıl keçisi yetiştiriciliğinin %70'i Antalya'da yapılmaktadır. Antalya'yı %19 ile Isparta izlemektedir. Burdur'un payı ise %11'dir.

Merinos koyun yetiştiriciliğinde Antalya %55, Isparta %6, Burdur ise %39'luk bir paya sahiptir. Yerli Koyun yetiştiriciliğinde ise Antalya %44, Isparta %36 ve Burdur %20'lik paya sahiptir.

Tablo 3.11: Batı Akdeniz Bölgesi 2009 Yılı Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim Verileri

Gösterge	Toplam Hayvan Sayısı	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	Süt (Ton)
Keçi (Kıl)			
Antalya	357.452	153.013	18.209
Isparta	99.668	39.331	4.051
Burdur	54.857	20.268	2.007
Batı Akdeniz Bölgesi	511.977	212.612	24.267
Türkiye	4.981.299	1.778.420	190.286
Bölgenin Türkiye İçindeki yeri(%)	10.28	11.96	12.75
Koyun (merinos)			
Antalya	22.224	11.022	661
Isparta	2.797	893	36
Burdur	19.211	6.541	294
Batı Akdeniz Bölgesi	49.232	18.456	991
Türkiye	1.027.583	444.802	21.435
Bölgenin Türkiye İçindeki yeri(%)	4.79	4.15	4.62
Koyun (Yerli)			
Antalya	160.889	70.337	5.697
Isparta	131.056	56.138	4.210
Burdur	75.426	33.936	3.224
Batı Akdeniz Bölgesi	367.371	160.411	13.131
Türkiye	20.721.925	8.963.064	712.784
Bölgenin Türkiye İçindeki yeri(%)	1.77	1.79	1.84

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.35

✓ Kümes Hayvancılığı

Kümes hayvancılığının Bölge ekonomisindeki payı oldukça küçüktür. Bölgenin Türkiye kümes hayvancılığına katkısı %1 düzeyindedir. Bölgede et tavukçuluğu sadece Burdur'da yapılmaktadır. Burdur et tavuğu yetiştiriciliği ülke genelinde %0,02 düzeyindedir. Yumurta tavukçuluğu başta Antalya olmak üzere üç ilde de mevcuttur. Türkiye genelinde yumurta tavukçuluğu faaliyetlerinin %1,31'i ile yumurta üretiminin %0,70'i Bölgede yapılmaktadır (BAKA, 2010:36).

✓ Arıcılık

Bölge, sahip olduğu zengin florası ile arıcılık faaliyetleri için uygun koşullar sağlamaktadır. Toros Dağlarında bulunan bitki çeşitliliğinin fazlalığı Bölgede

üretilen bal çeşidini de artırmıştır. Batı Akdeniz Bölgesi Türkiye bal üretiminin %3.66'sını karşılamaktadır. Bal üretiminde Antalya %70'lik payla Bölgede ilk sırada yer almaktadır. Burdur %20, Isparta %10'luk paylarla Antalya'yı izlemektedir (BAKA, 2010:36)

✓ Su Ürünleri

Bölge akarsu ve göl bakımından oldukça zengindir. Bu zenginliğin getirmiş olduğu avantajla Bölgede su ürünleri yetiştiriciliği yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Antalya'nın denize uzak bölgeleri ile Isparta ve Burdur'da doğal ve yapay göllerde, akarsu havzalarında tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır. Antalya'da 77, Isparta'da 72 ve Burdur'da 63 adet iç sularda su ürünleri yetiştiricilik belgesi almış olan işletme bulunmasına rağmen özellikle Isparta ve Burdur illerinde su ürünleri yetiştiriciliğinde yaşanan sorunlar ve kooperatifçiliğin yaygınlaşmamasından dolayı bölge ekonomisinde önemli bir katkı sağlayamamaktadır (BAKA, 2010:37).

3.7.1.2. Turizm

Batı Akdeniz Bölgesi Güneşlenme süresinin uzunluğu ve Doğal koşulların elverişli olması, tarihi ve kültürel zenginliklerine sahip olması nedeniyle Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden biri olma özelliğine sahiptir. Turizm açısından bölgenin en gelişmiş ili Antalya'dır. Daha sonra sırasıyla Isparta ve Burdur gelmektedir.

Tablo 3.12: Batı Akdeniz Bölgesi 2008-2009 Yılı Turist Sayıları

2008						
	Antalya	Isparta	Burdur	TR61	Türkiye	Oran
Yerli	290.202	21.449	24.208	335.859	4.887.040	6.87
Yabancı	7.230.380	32.913	17.239	7.280.532	25.301.593	28.77
Toplam	7.520.582	54.362	41.447	7.616.391	30.188.633	25.23
2009						
	Antalya	Isparta	Burdur	TR61	Türkiye	Oran
Yerli	468.766	31.356	22.428	522.550	5.759.391	9.07
Yabancı	8.490.236	25.646	13.579	8.529.461	27.077.114	31.50
Toplam	8.959.002	57.002	36.007	9.052.011	32.836.505	27.57

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.39

2009 yılında Antalya'ya gelen turist sayısı ise 8.959.002'dir. Bu verilere göre Antalya, Türkiye'de yabancı turistlerin en çok tercih ettiği il konumundadır. Isparta ve Burdur illeri Antalya'nın oldukça gerisinde kalmaktadır.

2009 yılında Türkiye'deki tesis sayıları toplamının yaklaşık %18'i bölgede bulunmaktadır. Bölgede bulunan toplam 1850 tesisin 1770'i Antalya'da, 54'ü Isparta'da, 26'sı Burdur'da yer almaktadır. Isparta ve Burdur'da tesis sayısının artırılmasına öncelik verilmelidir. 2008 yılında Bölge yatak kapasitesi bakımından Türkiye'nin %36'sına sahiptir. Bölgede bulunan toplam 437.332 yatağın 432.666'sı Antalya'da, 3.630'u Isparta'da ve 1.036'sı Burdur'da yer almaktadır. Özellikle Isparta ve Burdur'da yatak kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır (BAKA, 2010:40).

Batı Akdeniz Bölgesindeki tesislerin doluluk oranı incelendiğinde Antalya'nın Türkiye ortalamasının üstünde, Isparta ve Burdur'un Türkiye ortalamasının altındadır.

Bacasız fabrika olarak tabir edilen turizm sektörü Bölgenin gelir getiren en önemli başlıca sektörlerinden birisidir. Turizm sektörünün potansiyelinin artırılması ve kıyı turizminden alternatif turizme dönebilmesi, turizm canlılığının yaz aylarından kurtarıp 12 aya yayılmasının sağlanması için Bölge çapında anahtar turizm hedeflerinin belirlenmesi ve stratejiler doğrultusunda uygulanabilirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Alternatif turizm olarak tanımlanabilecek eko, inanç, yayla, av, kış, sağlık, kongre, golf, rafting, dağcılık, mağara, dağ bisikleti, botanik ve yıl boyunca turizm faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için alt yapı çalışmalarının devam etmesi gerekmektedir. Bu alt yapı çalışmalarının başında ise Bölgenin kültürel ve doğal zenginliklerinin ulusal ve uluslararası alanda tanıtımının yapılması gelmektedir (BAKA, 2010: 41–42).

3.7.1.3. Sanayi Sektörü

Batı Akdeniz Bölgesi'nde önde gelen sanayi kolları; madencilik, kozmetik ve gül sanayi, dericilik, tekstil ve hazır giyim, gıda, kereste ve ağaç ürünleri sanayi ve makine imalat sanayidir. Bölgede oldukça geniş tarım alanları bulunmaktadır. Bu alanlarda hem buğday gibi temel ürünler hem de meyve sebze gibi sulu tarım

gerçekleştirilmektedir. Başta Burdur olmak üzere süt üretimine yönelik hayvancılık faaliyetleri oldukça yaygındır. Bölgede gıda sektörü oldukça gelişmiştir.

Isparta'da gıda sanayinde toplam 70 firma bulunmakta ve yaklaşık 950 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörün Isparta için 2009 yılı cirosu yaklaşık 220 milyon TL. ve ihracatı ise 21 milyon dolardır (BAKA, 2010:42).

Kozmetik sektörünün en önemli hammaddesi güldür. Dünya'nın yıllık gül yağı ihtiyacının %80'ni Isparta'da karşılanmaktadır. Kozmetik ve gül sanayinde bulunan 18 firma 227 kişiye istihdam sağlamaktadır. İlde gül üreticileri birliği olan Gülbirlik'e ve özel kuruluşlara ait 5 tane büyük olmak üzere toplam 15 adet gülyağı fabrikası bulunmaktadır. Bu tesislerde gülyağı, gül koncreti, gül suyu ve kozmetik ürünleri imalatı gerçekleştirilmektedir (BAKA, 2010:43).

Isparta'da dokuma, kumaş ve iplik ürünleri, halı ve giyim eşyası yapılmaktadır. İlin ormanlık alanlarının fazla oluşu nedeniyle kereste, ağaç ürünleri, odun kökenli orman ürünleri birçok sanayi koluna hammadde sağlamaktadır.

Ayrıca bölgede ve Isparta ilinde tarım römorku, kalorifer kazanı ve peteği, termosifon, hidrolik pres, palet zımpara ve freze tezgahları, asansör, çelik konstrüksiyon, damper imalatı yapmaktadır. Ayrıca pulluk, çapa makinesi, set makinesi, zirai ilaçlama makinesi gibi tarım aletleri imalatı yapan firmalar bulunmaktadır.

Batı Akdeniz jeolojik bakımdan zengin maden çeşitliliğine sahiptir. Antalya'da ferro-krom, manyetit, çinko alüminyum barit gibi maden yatakları, Isparta'da ponza, kükürt rezervleri ile bej ve siyah renkli mermer yatakları, Burdur'da Burdur Beji denilen mermer, çok sayıda Krom yatak ve zuhurlarına sahiptir.

Bu bağlamda Batı Akdeniz Bölgesi illeri içerisinde Antalya ve Burdur madencilik sektöründe öne çıkmaktadır. Isparta'da Gerçekleştirilen madencilik faaliyetlerinin ağırlıklı kısmı Afyon ve Denizli menşeli firmalar tarafından yapılırken, çıkarılan madenler Denizli ve Afyon'da işlenmekte ve Isparta dışında pazarlanmaktadır. Dolayısıyla Isparta madencilik sektörü ihracat rakamları düşük seviyede kalmaktadır, ancak Isparta'da faaliyet gösteren yerli firmaların

kapasitelerini ve pazar hacimlerini artırmaları gelecek dönemde Bölgenin önemli bir madencilik merkezi olacağını göstermektedir.

3.7.2. Isparta İlinde Girişimcilik

Bu başlık altında organize sanayi ve küçük sanayi siteleri bakımından girişimciliğin durumu ve iş kayıtlarına göre girişim sayıları hakkında temel bilgiler verilecektir.

3.7.2.1. Organize Sanayi ve Küçük Sanayi Siteleri Bakımından Girişimcilik

Bölgede 2'si Antalya'da, 3'ü Isparta'da, 3'ü de Burdur'da olmak üzere toplam 8 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlardan Antalya OSB, Isparta Süleyman Demirel OSB, Isparta Deri OSB, Burdur OSB, Burdur Bucak OSB faal durumdadır. Antalya Kumluca Gıda İhtisas OSB, Isparta Yalvaç OSB ve Burdur 2'nci OSB'leri faal olmayıp kuruluş çalışmaları devam etmektedir. Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde; plastik, gıda, makine-metal, ahşap mobilya, kimya sektörleri, Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi'nde; tekstil, ahşap, metal, gıda, plastik sektörleri, Isparta Deri Organize Sanayi Bölgesi'nde; deri sektörü, Burdur Organize Sanayi Bölgesi'nde gıda, tarım aletleri ve makineleri, tekstil, mobilya sektörleri, Burdur Bucak Organize Sanayi Bölgesi mermer, metal, kereste, gıda sektörleri öne çıkan başlıca sektörlerdir. Bölgedeki faal Organize Sanayi Bölgelerinde toplam 257 firma faaliyet göstermekte ve 11.609 kişi istihdam edilmektedir.(BAKA, 2010:50).

Batı Akdeniz Bölgesi'nde; 10'u Antalya Merkez ve ilçelerinde, 8'i Isparta Merkez ve ilçelerinde, 7'si de Burdur Merkez ve ilçelerinde olmak üzere toplam 25 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Bu küçük sanayi sitelerinin 4622'si Antalya'da, 1694 tanesi Isparta'da ve 1364 tanesi Burdur'da yer almaktadır. Bu KSS'lerde 7.680 faal işyeri bulunmaktadır. Antalya ve Isparta'daki KSS'lerin istihdam sayısı toplam 25.186'dır. Burdur'daki KSS'ler için istihdam sayısı bilinmemektedir (BAKA, 2010:51-52).

Ayrıca bölgede Antalya Teknokent ve Göller Bölgesi Teknokenti olmak üzere 2 adet Teknokent vardır. Teknokent; Bir veya birden fazla üniversite veya

diğer yüksek öğretim kurumu ve araştırma merkezleri ile resmi veya faaliyet bazında ilişkili, bünyesinde bilgiye ve ileri teknolojilere dayalı sanayi firmalarının kuruluş gelişmesini teşvik etmek üzere tasarlanmış, İçinde yer alan kiracı firmalara, teknoloji transferi ve iş idaresi konularında destek sağlayacak bir yönetim fonksiyonuna sahip, teşvik ve mülkiyete dayalı merkezlerdir (<http://teknokent.pau.edu.tr/TeknokentNedir/Teknokent>, 23.10.2010).

3.7.2.2. İş kayıtlarına Göre Girişim Sayıları

Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki girişimlerin, Türkiye toplamındaki girişimlere bölünmesiyle elde edilen değerden, inşaat, otel, lokanta ve kahvehane ve gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetlerinin diğer faaliyetlere göre daha yoğunlaşmış durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.13: İş Kayıtlarına 2008 Yılı Göre Girişim Sayıları

	Türkiye	Türkiye Ortalaması	Batı Akdeniz	Antalya	Isparta	Burdur
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	6.297	78	230	167	22	41
İmalat	446.393	5.511	16.069	12.118	2.227	1.724
Elektrik, Gaz ve Su	1.571	19	25	19	-	-
İnşaat	173.642	2.144	9.803	8.591	728	484
Toptan ve Perakende Ticaret	1.391.995	17.185	69.686	55.623	8.183	5.880
Otel, Lokanta ve Kahvehane	284.905	3.517	15.304	12.032	1.955	1.317
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	607.033	7.494	27.116	21.791	2.306	3.019
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	51.304	633	2.539	1.746	367	426
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	226.474	2.796	12.323	10.804	920	599
Eğitim	13.285	164	616	500	78	-
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	48.709	601	2.247	1.830	238	179
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	239.178	2.953	12.512	10.184	1.320	1.008
Toplam	3.490.786	43.095	168.470	135.405	18.350	14.715

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.53.

Bölge içindeki iller kıyaslandığında Antalya ilinde bulunan girişim sayıları tüm sektörlerde Türkiye ortalamasının üzerindedir. Burdur ve Isparta illerinde

bulunan farklı sektörlerdeki girişim sayıları ise Türkiye ortalamasının altındadır. Antalya ilinde girişim sayıları bakımından inşaat, otel, lokanta ve kahvehane, gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri sektörleri; Isparta ilinde de otel, lokanta ve kahvehane, mali aracı kuruluşların faaliyetleri; Burdur'da madencilik ve taş ocakçılığı, mali aracı kuruluşların faaliyetleri diğer alanlara göre daha yoğundur.

Tablo 3.14: Kurulan ve Kapanan Şirket, İşyeri ve Kooperatif Sayısı

	Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kurulan Ticaret Ünvanlı İşyerleri Sayıları	Kapanan Ticaret Ünvanlı İşyerleri Sayıları
Türkiye				
2005	47.401	8.886	48.657	17.556
2006	52.699	9.471	52.523	23.342
2007	55.350	9.954	48.673	23.595
2008	49.003	9.578	46.401	37.343
2009	44.472	10.395	44.050	32.419
Batı Akdeniz Bölgesi				
2005	2.860	275	3.515	1.094
2006	3.010	315	3.632	1.579
2007	2.940	252	2.935	1.201
2008	2.702	297	2.616	1.503
2009	2.287	302	2.201	1.399
Antalya				
2005	2.615	241	3.076	859
2006	2.772	269	3.023	1.128
2007	2.666	208	2.429	1.023
2008	2.437	242	2.271	1.033
2009	2.065	265	1.952	1.168
Isparta				
2005	152	26	247	57
2006	149	33	446	97
2007	190	31	354	109
2008	179	39	262	186
2009	146	30	134	109
Burdur				
2005	93	8	192	178
2006	89	13	163	354
2007	84	13	152	69
2008	86	16	83	284
2009	76	7	115	122

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010, s.54

Tablo 3.14; 2008 ve 2009 yıllarında kriz nedeniyle açılan ve kapanan şirket sayılarında Türkiye genelinde, Antalya, Burdur ve Isparta illerinde azalma gözlenmektedir

3.7.3. Isparta İlinin Mevduat ve Vergi Gelirlerinin Dağılımı Bakımından Analizi

3.7.3.1. Isparta İlinin Bankalardaki Mevduatlar Açısından Analizi

Bir ilde sanayi ve ticaretin gelişmesinde en önemli faktörlerden biri müteşebbis ruha sahip insanların fazlalığıdır. Bir ilde ne kadar bankalarda mevduat oranı yüksekse o ilde müteşebbislerin varlığından söz etmek o kadar güçtür.

Isparta Türkiye’de bankalara yatan mevduatın illere göre sıralamasında 81 il içerisinde 29. sırada yer almaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2009).

Tablo 3.15. Bankalardaki Mevduatların İllere Göre Sıralaması(2009)

	İller	Mevduat (Bin TL)	Nüfus	Kişi Başı Mevduat (TL)
1	İstanbul	215.139.249	12.915.158	16,657
2	Ankara	75.552.854	4.650.802	16,245
3	İzmir	28.913.463	3.868.308	7.474
4	Muğla	5.689.075	802.381	7.090
5	Eskişehir	4.777.196	755.427	6.323
6	Zonguldak	3.650.301	619.812	5.889
7	Antalya	11.072.958	1.919.729	5.767
8	Uşak	1.676.450	335.860	4.991
9	Denizli	4.374.053	926.362	4.721
10	Edirne	1.833.950	395.463	4.637
11	Kırklareli	1.541.776	333.179	4.627
12	Bursa	11.589.713	2.550.645	4.543
13	Aydın	4.155.154	979.155	4.243
14	Balıkesir	4.758.117	1.140.085	4.173
15	Kocaeli	6.284.028	1.522.408	4.127
16	Adana	8.425.199	2.062.226	4.085
17	Bartın	759.085	188.449	4.035
18	Yalova	807.071	202.531	3.984
19	Mersin	6.311.353	1.640.888	3.846
20	Kayseri	4.459.188	1.205.872	3.697
21	Isparta	1.555.135	420.796	3.695

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (<http://www.tbb.org.tr>) ve Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>) Verilerinden Yaralanılarak Hazırlanmıştır.

Kişi başına düşen mevduat bakımından Isparta bankalardaki mevduat sıralamasında 21. sırada yer almaktadır. Bölge halkının üretim ve yatırıma yönelik kaynaklarını kullanmayarak paralarını bankada mevduat olarak tutmayı tercih ettiği gözlenmektedir. Bu nedenle ilde sanayi ve ticaretin geliştiğinden söz edilemez. Sanayi ve ticaretin gelişmesi engelleyen bir diğer faktörde ilde kamuda çalışan nüfusun fazlalılığıdır.

Tablo 3.16: Kişi Başına Düşen Kamu Çalışanı Sayısı (Aralık 2008)

İller		Aktif Sigortalı Kamu Çalışanı	İl Nüfusu	Kişi Başına Düşen Kamu Çalışanı Sayısı
1	Çankırı	19.448	174.012	0,1117
2	Bolu	26.022	270.417	0,0962
3	Tunceli	7.298	84.022	0,0868
4	Sinop	16.987	198.412	0,0856
5	Artvin	14.178	168.092	0,0843
6	Ankara	372.404	4.466.756	0,0833
7	Gümüşhane	10.458	130.825	0,0799
8	Burdur	20.041	251.181	0,0797
9	Erzincan	16.267	213.538	0,0761
10	Kastamonu	26.706	360.366	0,0741
11	Isparta	30.365	419.845	0,0723

Kaynak: ÇİÇEK ve YAVUZ, 2009, s. 173.

Tablo 3.16’da görüldüğü gibi Isparta ili kişi başına düşen kamu çalışanı bakımından Türkiye’de 11. sırada yer almaktadır. Nüfusa göre kamu çalışanı yoğunluğunun fazla olduğu illerden biridir. Bu da şehrin girişimcilik ruhunu ve vergi bileşenleri dağılımını doğrudan etkilemektedir.

3.7.3.2. Isparta İlinin Vergi Gelirlerinin Dağılımı Bakımından Analizi

Tablo 3.17. Isparta’da 2010 Aralık Ayı Sonu İtibariyle Tahakkuk Eden Vergiler

Vergi Türü	Tahakkuk (TL)
Gelir vergisi	170.611.168,58
Kurumlar Vergisi	22.139.427,36
Katma Değer Vergisi	88.568.450,79
Diğer Vergi Gelirleri Toplamı	106.565.638,00
Vergi Dışı Gelirler	90.143.229,30
TOPLAM	478.027.914,03

Kaynak: Maliye Bakanlığı (www. maliye.gov.tr) Verilerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Isparta’da vergi gelirlerinin dağılımında en çarpıcı sonuç sermaye şirketlerinin karları üzerinden alınan kurumlar vergisinin çok düşük olmasıdır. Bu da bize Isparta’da yatırımların düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca ağırlıklı olarak ücret, gayrimenkul ve menkul sermaye iradı üzerinden alınan gelir vergisinin ağırlığı ilde oldukça yüksektir. Isparta’nın bir memur kenti hüviyetinde olması (ücretli çalışanların yoğunluğu), ticari ve sınaî kuruluşların az olmasına karşılık kentsel rantın yüksek olması nedeniyle sağlanan yüksek gayrimenkul sermaye iradı, ticari bankalarda yatan mevduatın Türkiye ortalamasının üzerinde olması ve bu mevduatın menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmesi Gelir Vergisinin ağırlığını arttırmaktadır (YAVUZ ve ÇİÇEK, 2009:177).

Isparta’da vergi gelirlerinin dağılımında dikkati çeken ikinci husus, KDV başta olmak üzere harcamalar üzerinden alınan vergilerin nispi olarak düşük kalmasıdır. Bunun nedeni, KDV gibi vergilerin doğması için gerekli olan mal ve hizmet alım satım faaliyetlerinin düşük olmasıdır. Yani bu vergiler bakımından vergiyi doğuran olay sınırlı düzeyde gerçekleşmektedir. KDV, bilindiği gibi yaratılan katma değer üzerinden alınan vergidir. Eğer bir ilde, yeterince ticari, sınai veya hizmet işletmesi yok ise, yeterince katma değer de üretilmiyor demektir. Daha önceki tespitlerde, Isparta’da bu tür işletmelerin fazla olmadığı ifade edilmişti. İl düzeyinde kurumlar vergisinin düşük payı yapılan bu tespiti doğrulamaktadır.

3.7.4. Isparta İlinin Dış Ticaret Bakımından Değerlendirilmesi

Dış ticaret, ekonomide milli geliri arttırarak kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlayan temel faktörlerden birisidir. Dış ticaret bir yandan yurt içinde rekabeti arttırarak verimliliği ve etkinliği arttırır, diğer yandan kapasite kullanım oranını ve piyasa hacmini arttırarak maliyet avantajı elde edilmesini sağlar. Türkiye, özellikle 1980’lerden sonra dış ülkelerle ekonomik ilişkilerini geliştirmiş ve böylece dış ticaretin ülke ekonomisindeki payı da artmıştır (BAKA, 2010:62).

Tablo 3.18. Batı Akdeniz Bölgesi 2010 Yılı İhracat ve İthalat Rakamları

	İhracat	İthalat
Antalya	863.397.401	815.441.743
Isparta	128.935.589	66.517.541
Burdur	195.604.236	25.549.986
Batı Akdeniz	1.187.937.226	907.509.180

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Veritabanları, “Dış Ticaret İstatistikleri”, <http://www.tuik.gov.tr>, 07.03.2011.

Batı Akdeniz Bölgesinin 2010 yılındaki ithalat ve ihracatı incelendiğinde Antalya’nın hem ihracat hem de ithalat açısından en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. TÜİK’in verilerine göre bölge ihracatının %73’ünü Antalya, %11’ini Isparta, %16’sını Burdur gerçekleştirmektedir. Bölge ithalatının %90’ını Antalya, %7’sini Isparta, %3’ünü Burdur gerçekleştirmektedir.

Bölgenin dış ticaret verileri incelendiğinde ticaretin büyük bir bölümünün Antalya ilinde gerçekleşmektedir. Burdur ve Isparta illerinin dış ticaret bakımından oldukça geri kaldığı gözlenmektedir. Özellikle bölgede ihracatın artışının sağlanması için yeni pazarlarının bulunması, mevcut pazarların korunması, pazar payının arttırılması gibi temel pazarlama amaçlarını içeren bir ihracat pazarlama politikasının ve stratejilerinin uygulanması zorunludur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET UYGULAMASI

4.1. Uygulamanın Yöntemi

Uygulamada yöntem aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

4.1.1. Uygulamanın Kapsamı

Bu anket çalışmasında Isparta'daki yerel yönetimlerin sosyal ve ekonomik açıdan Isparta'nın kalkınmasına ne ölçüde katkıda bulunduğunu ölçmek için Isparta merkez ilçede rasgele seçilmiş 211 denek üzerinde yapılan anket çalışmasını kapsamaktadır.

4.1.2 Uygulamada Kullanılan İstatistikî Yöntemler ve Veri Toplama Yöntemi

Çalışmamızda SPSS 15 for Windows paket istatistik programı kullanılmıştır. Toplanan bütün veriler SPSS 15 for Windows paket istatistik programına yüklenerek deneklerin tutumlarının frekansları tespit edilmiş ve analize tabi tutulmuştur.

Isparta'nın sosyo-ekonomik problemlerine karşı halkın tutumunu belirlemek için likert ölçeği kullanılarak sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorulara deneklerin Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum seçeneklerinden kendine en yakın olanı seçerek cevaplanmaları istenmiştir.

Verilen cevaplar doğrultusunda seçilen bazı sorular Chi Square (Ki Kare) analiz yöntemiyle incelenip soruların demografik gruplara göre anlamlı bir farklılıkları olup olmadığı incelenmiştir.

Uygulamada demografik yapıları belirmeye yönelik 12 sorunun yanında, 30 tane likert ölçeğine göre hazırlanmış soru bulunmaktadır ve bu soruları deneklerin cevaplaması istenmiştir.

4.2. Anket Sonuçlarının Analizi

Anketten elde edilen bilgiler soru bazında ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Her soru için tablolar oluşturularak belli sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Önce ankete katılanların demografik özelliklerini analiz edilecektir. Daha sonra sorulan sorular ve sorulara deneklerin verdiği cevapların analizi yapıp, bazı sorulara verilen cevapların demografik gruplara göre anlamlı bir farklılıklarının olup olmadığı incelenecektir.

4.2.1. Demografik Soruların Analizi

Tablo 4.1: Yaş Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
18-28	88	41,7
28-38	51	24,2
38-48	29	13,7
48-58	22	10,4
58 ve üzeri	21	10,0
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %41,7'si (88 kişi) 18-28 yaş grubunda, %24,2'si (51 kişi) 28-38 yaş grubunda, %13,7'si (29 kişi) 38-48 yaş grubunda , % 10,4'ü (22 kişi) 48-58 yaş grubunda ve %10,0'ı (21 kişi) 58 ve yaş ve üzeri grubunda yer almaktadır. Ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun gençlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.2: Cinsiyet Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kadın	69	32,7
Erkek	142	67,3
Toplam	211	100,0

Ankete katılan denekleri %32,7'si (69 kişi) kadın, %67,3'ü (142 kişi) erkektir. Bu durumda ankete katılan yaklaşık olarak her üç kişiden 2'si erkek 1'i bayandır.

Tablo 4.3: Eğitim Durumu

Gruplar	Frekans	Yüzde
Hiçbir Eğitim Almamış	1	0,5
İlkokul	21	10,0
Ortaokul	25	11,8
Lise	61	28,9
Üniversite ve Üstü	103	48,8
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %0,5'i (1 kişi) okuma yazma bilmemekte, %10'u (21 kişi) ilkokul, %11,8'i (25 kişi) ortaokul, %28,9'u (61 kişi) lise, %48,8'i (103 kişi) üniversite ve üstünde eğitim almıştır. Eğitim seviyesinin yüksek olması anketten elde edilecek bilgilerin daha gerçekçi olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4: Hanehalkı Geliri

Gruplar	Frekans	Yüzde
0tl-750tl	33	15,6
750tl-1500tl	88	41,7
1500tl-2250tl	47	22,3
2250tl-3000tl	20	9,5
3000tl ve üzeri	23	10,9
Toplam	211	100,0

Deneklerin gelir durumu incelendiğinde %15,6'sı (33 kişi) 0tl-750tl, %41,7'si (88 kişi) 750TL-1500 TL, %22,3'ü (47 kişi) 1500 TL-2250 TL, %9,5'i 2250 TL-3000 TL, %10,9 (23 kişi) 3000 TL ve üzerinde gelire sahiptir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) tarafından yapılan ve ülkede çalışanların geçim koşullarını ortaya koyan araştırmanın 2011 Şubat ayı sonuçlarına göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi

için yapılması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 889,54 liradır. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 2.897,54 liradır. (<http://www.turkis.org.tr/source.cms/docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/acliksubat11.doc>, Erişim Tarihi: 5 Mart 2011).

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun açlık sınırı civarında gelire sahip olduğu, yoksulluk sınırının ise çok altında bir gelire sahip olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.5: Medeni Durum

Gruplar	Frekans	Yüzde
Evli	127	60,2
Bekâr	84	39,8
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %60,2'si (127 kişi) evli, %39,8'si (84 kişi) ise bekârdır. Ankete katılan deneklerinin büyük bir çoğunluğunun evli olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.6: Çocuk Durumu

Gruplar	Frekans	Yüzde
Yok	95	45,0
Var	116	55,0
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %45'nin (95 kişi) çocuk sahibi olmadığı, %55'nin (116 kişi) ise çocuk sahibi olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4.7: Okul Çağındaki Çocuk Sayısı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Yok	132	62,6
1	44	20,8
2	29	13,7
3	5	2,4
4 ve üzeri	1	0,5
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %62,6'sının (132 kişi) okul çağında çocuğu bulunmamaktadır. %20,8'i (44 kişi) okul çağında bir çocuğu olduğu, %13,7'sinin (29 kişi) okul çağında 2 çocuğu olduğu, %2,4'nün (5 kişi) okul çağında 3 çocuğu olduğu, %0,5'inin (1 kişi) okul çağında 4 ve üzeri okul çağında çocuğu olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4.8: Meslek Durumu

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kamu Sektöründe Çalışıyorum	32	15,1
Özel Sektörde Çalışıyorum	58	27,5
Çalışmıyorum	59	28,0
Serbest Meslek Sahibiyim	62	29,4
Toplam	211	100,0

Ankete katılanların %15,1'i (32 kişi) kamu sektöründe, %27,5'i (58 kişi) özel sektörde, %29,4'ü (62 kişi) serbest meslek sahibi olduğu gözlenmektedir. Ankete katılanların içinde çalışmayanların oranı %28 (59 kişi) olduğu gözlenmiştir. Çalışmayanların çoğunluğu öğrencidir. Meslek grupları arasındaki cevap verenlerin dağılımı birbirine çok yakındır.

Tablo 4.9: Oturduğunuz Yer

Gruplar	Frekans	Yüzde
Merkez	194	91,9
İlçe	16	7,6
Diğer	1	0,5
Toplam	211	100,0

Ankete Katılan Deneklerin %91,9'u (194 kişi) merkez, %7,6'sı (16 kişi) ilçede ve %0,5'i (1 kişi) diğer yerleşim birimlerinde oturmaktadır. Bu durumda deneklerin çoğunun merkezde oturması mevcut sosyo-ekonomik sorunların algılanması ve gözlenmesi açısından önemlidir.

Tablo 4.10: Nerelisiniz

Gruplar	Frekans	Yüzde
Isparta	153	72,5
Diğer	58	27,5
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %72,5'i (153 kişi) Isparta'lıdır. %27,5'i (58 kişi) diğer illerden şehrimizde gelmiştir. Büyük bir çoğunluğunun Isparta'lı olması anket hakkında gerçekçi verilere ulaşmamızda kolaylık sağlamıştır.

Tablo 4.11: Otomobil Durumu

Gruplar	Frekans	Yüzde
Var	111	52,6
Yok	100	47,4
Toplam	211	100,0

Ankete katılanlardan %52,6'sının (111 kişi) otomobili bulunmaktadır. %47,4'ünün (100 kişi) otomobili bulunmadığı gözlenmiştir. Özellikle bu veri Isparta'da ulaşım hakkında yargılara varmamızda kolaylık sağlayacaktır.

Tablo 4.12: Ev Sahipliği

GRUPLAR	FREKANS	YÜZDE
Ev Sahibiyim	119	56,4
Kiracıyım	75	35,5
Diğer	17	8,1
Toplam	211	100,0

Ankete katılan deneklerin %56,4'nün (119 kişi) ev sahibi olduğu, %35,5'inin (75 kişi) kiracı olduğu, %8,1'nin (17 kişi) diğer yerlerde oturduğu gözlenmektedir.

4.2.2. Anket Sorularının Analizi

Soru 1. Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Yerel Yönetimlerin Etkin İşbirliği Yapması Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasına Katkıda Bulunacaktır.

Tablo 4.13: Soru 1 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	90	42,6
Katılıyorum	78	37,0
Kısmen Katılıyorum	27	12,8
Katılmıyorum	8	3,8
Kesinlikle Katılmıyorum	8	3,8
Toplam	211	100,0

(Standart hata: 0,070 Standart Sapma: 1,020)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %42,6'sı (90 kişi) kesinlikle katılıyorum, %37'si (78 kişi) katılıyorum, %12,8'i (27 kişi) kısmen katılıyorum, %3,8'i (8 kişi) katılmıyorum, %3,8'i (8 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin etkin iş birliği yapmasının Isparta'nın kalkınmasına önemli bir katkıda bulunacağına inanmaktadır.

Soru 2. Isparta'nın Turizm Varlıklarının Korunması, Sağlamlaştırılması, Restorasyonu Isparta'nın Sosyal Kalkınmasına Katkıda Bulunacaktır.

Tablo 4.14: Soru 2 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	88	41,7
Katılıyorum	77	36,5
Kısmen Katılıyorum	25	11,8
Katılmıyorum	15	7,1
Kesinlikle Katılmıyorum	6	2,8
Toplam	211	100,0

(Standart hata: 0,071 Standart Sapma: 1,037)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %41,7'si (88 kişi) kesinlikle katılıyorum, %36,5'i (77 kişi) katılıyorum, %11,8'i (25 kişi) kısmen katılıyorum, %7,1'i (15 kişi) katılmıyorum, %2,8'i (6 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'nın turizm varlıklarının korunması, sağlamlaştırılması, restorasyonun yapılmasının Isparta'nın sosyal kalkınmasına önemli bir katkıda bulunacağına inanmaktadır.

Soru 3. Turizm Potansiyeli, Isparta İlinin Kalkınmasında Kullanılabilecek Önemli bir Araçtır.

Tablo 4.15: Soru 3 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	74	35,1
Katılıyorum	70	33,2
Kısmen Katılıyorum	38	18,0
Katılmıyorum	20	9,5
Kesinlikle Katılmıyorum	9	4,3
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,078 Standart Sapma:1,131)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %35,1'i (74 kişi) kesinlikle katılıyorum, %33,2'si (70 kişi) katılıyorum, %18'i (38 kişi) kısmen katılıyorum, %9,5'i (20 kişi) katılmıyorum, %4,3'ü (9 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu turizmi Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında önemli bir araç olarak görmektedir.

Soru 4. Isparta'ya Özgü, Gül ve Halıcılığın Yeteri Kadar Pazarlaması ve Tanıtımının Yapılması Isparta İlinin Kalkınmasına Katkıda Bulunacaktır.

Tablo 4.16: Soru 4 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	98	46,4
Katılıyorum	77	36,5
Kısmen Katılıyorum	18	8,5
Katılmıyorum	11	5,2
Kesinlikle Katılmıyorum	7	3,3
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,070 Standart Sapma: 1,015)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 46,4'ü (98 kişi) kesinlikle katılıyorum, %36,5'i (77 kişi) katılıyorum, %8,5'i (18 kişi) kısmen katılıyorum, %5,2'si (11 kişi) katılmıyorum, %3,3'ü (7 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'ya özgü, gül ve halıcılığın yeteri kadar pazarlaması ve tanıtımının yapılması Isparta ilinin kalkınmasına katkıda bulunacağına inanmaktadır.

Soru 5. Sosyal İmkânlar ve Ekonomik Potansiyel Bakımından Isparta Hak Ettiği Yerde Bulunmaktadır.

Tablo 4.17: Soru 5 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	22	10,4
Katılıyorum	30	14,2
Kısmen Katılıyorum	44	20,9
Katılmıyorum	57	27,0
Kesinlikle Katılmıyorum	58	27,5
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,090 Standart Sapma: 1,310)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %10,4'ü (22 kişi) kesinlikle katılıyorum, %14,2'si (30 kişi) katılıyorum, %20,9'u (44 kişi) kısmen katılıyorum, %27'si (57 kişi) katılmıyorum, %27,5'i (58 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu sosyal imkânlar ve ekonomik potansiyel bakımından Isparta'nın hak ettiği yerde bulunduğu inanmamaktadır.

Soru 6. Isparta İlinde Altyapı Problemi Vardır.

Tablo 4.18: Soru 6 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	63	29,9
Katılıyorum	55	26,1
Kısmen Katılıyorum	55	26,1
Katılmıyorum	28	13,3
Kesinlikle Katılmıyorum	10	4,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,081 Standart Sapma: 1,177)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %29,9'u (63 kişi) kesinlikle katılıyorum, %26,1'i (55 kişi) katılıyorum, %26,1'i (55 kişi) kısmen katılıyorum, %13,3'ü (28 kişi) katılmıyorum, %4,7'si (10 kişi) kesinlikle

katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde altyapı probleminin olduğuna inanmaktadır.

Soru 7. Isparta İlinde Konut Problemi Vardır.

Tablo 4.19: Soru 7 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	29	13,7
Katılıyorum	48	22,7
Kısmen Katılıyorum	43	20,4
Katılmıyorum	60	28,4
Kesinlikle Katılmıyorum	31	14,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,088 Standart Sapma:1,285)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 13,7'si (29 kişi) kesinlikle katılıyorum, %22,7'si (48 kişi) katılıyorum, %20,4'ü (43 kişi) kısmen katılıyorum, %28,4'ü (60 kişi) katılmıyorum, %14,7'si (31 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da konut problemi olduğuna inanmaktadır.

Soru 8. Isparta'da Toplu Taşıma ve Trafik Problemi Vardır.

Tablo 4.20: Soru 8 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	54	25,6
Katılıyorum	47	22,3
Kısmen Katılıyorum	38	18,0
Katılmıyorum	53	25,1
Kesinlikle Katılmıyorum	19	9,0
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,092 Standart Sapma:1,332)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %25,6'sı (54 kişi) kesinlikle katılıyorum, %22,3'ü (47 kişi) katılıyorum, %18'i (38 kişi) kısmen

katılıyorum, %25,1'i (53 kişi) katılmıyorum, % 9'u (19 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da toplu taşıma ve ulaşım problemi olduğuna inanmaktadır.

Soru 9. Isparta İlinde Hava Kirliliği Problemi Vardır.

Tablo 4.21: Soru 9 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	104	49,3
Katılıyorum	63	29,9
Kısmen Katılıyorum	23	10,9
Katılmıyorum	11	5,2
Kesinlikle Katılmıyorum	10	4,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,076 Standart Sapma:1.106)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %49,3'ü (104 kişi) kesinlikle katılıyorum, %29,9'u (63 kişi) katılıyorum, %10,9'u (23 kişi) kısmen katılıyorum, %5,2'si (11 kişi) katılmıyorum, %4,7'si (10 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde hava kirliliği problemi olduğuna inanmaktadır.

Soru 10. Isparta İlinde Yeteri Kadar Konaklama ve Sosyal Tesis Vardır.

Tablo 4.22: Soru 10 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	19	9.0
Katılıyorum	50	23.7
Kısmen Katılıyorum	43	20.4
Katılmıyorum	63	29.9
Kesinlikle Katılmıyorum	36	17.1
Toplam	211	100.0

(Standart Hata: 0,085 Standart Sapma:1.239)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %9'u (19 kişi) kesinlikle katılıyorum, %23,7'si (50 kişi) katılıyorum, %20,4'ü (43 kişi) kısmen katılıyorum, %29,9'u (63 kişi) katılmıyorum, %17,1'i (36 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde yeteri kadar konaklama ve sosyal tesis olduğuna inanmaktadır.

Soru 11. Isparta İlinde Yeteri Kadar Park, Yeşil ve Spor Alanları Vardır.

Tablo 4.23: Soru 11 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	33	15,6
Katılıyorum	47	22,3
Kısmen Katılıyorum	60	28,4
Katılmıyorum	47	22,3
Kesinlikle Katılmıyorum	24	11,4
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,085 Standart Sapma: 1.235)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 15,6'sı (33 kişi) kesinlikle katılıyorum, %22,3'ü (47 kişi) katılıyorum, %28,4'ü (60 kişi) kısmen katılıyorum, %22,3'ü (47 kişi) katılmıyorum, %11,4'ü (24 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde yeteri kadar park, yeşil ve spor alanlarının olduğuna inanmaktadır.

Soru 12. Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında En Önemli Yerel Kurum Belediyelerdir.

Tablo 4.24: Soru 12 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	32	15,2
Katılıyorum	54	25,6
Kısmen Katılıyorum	67	31,8
Katılmıyorum	43	20,4
Kesinlikle Katılmıyorum	15	7,1
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,079 Standart Sapma: 1.145)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %15,2'si (32 kişi) kesinlikle katılıyorum, %25,6'sı (54 kişi) katılıyorum, %31,8'i (67 kişi) kısmen katılıyorum, %20,4'ü (43 kişi) katılmıyorum, %7,1'i (15 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında en önemli yerel kurum olarak belediyeyi görmektedir.

Soru 13. Isparta İlinde Sanayi Yatırımları Yeterlidir.

Tablo 4.25: Soru 13 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	6	2,8
Katılıyorum	20	9,5
Kısmen Katılıyorum	28	13,3
Katılmıyorum	82	38,9
Kesinlikle Katılmıyorum	75	35,5
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,073 Standart Sapma:1.061)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 2,8'i (6 kişi) kesinlikle katılıyorum, %9,5'i (20 kişi) katılıyorum, %13,3'ü (28 kişi) kısmen katılıyorum, %38,9'u (82 kişi) katılmıyorum, %35,5'i (75 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu ildeki sanayi yatırımlarını yetersiz görmektedir.

Soru 14. Isparta Yeteri Kadar Kaliteli ve Nitelikli İşgücüne Sahiptir.

Tablo 4.26: Soru 14 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	10	4,7
Katılıyorum	21	10,0
Kısmen Katılıyorum	58	27,5
Katılmıyorum	71	33,6
Kesinlikle Katılmıyorum	51	24,2
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,076 Standart Sapma:1.099)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 4,7'si (10 kişi) kesinlikle katılıyorum, %10'u (21 kişi) katılıyorum, %27,5'u (58 kişi) kısmen katılıyorum, %33,6'sı (71 kişi) katılmıyorum, %24,2'si (51 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da yeteri kadar nitelikli ve kaliteli iş gücü olduğuna inanmamaktadır.

Soru15. Isparta'da Yerel Yönetimler Sermaye Birikiminin Oluşmasına Doğrudan ya da Dolaylı Olarak Katkı Sağlayabilir.

Tablo 4.27: Soru 15 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	9,5
Katılıyorum	62	29,4
Kısmen Katılıyorum	78	37,0
Katılmıyorum	40	19,0
Kesinlikle Katılmıyorum	11	5,2
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,070 Standart Sapma:1.020)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 9,5'i (20 kişi) kesinlikle katılıyorum, %29,4'ü (62 kişi) katılıyorum, %37'si (78 kişi) kısmen katılıyorum, %19'u (40 kişi) katılmıyorum, %5,2'si (11 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da yerel yönetimler sermaye birikiminin oluşmasına doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayabileceğine inanmaktadır.

Soru 16. Isparta İlinde Üniversite Sanayi Arasında İşbirliği Yeterli Düzeydedir.

Tablo 4.28: Soru 16 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	15	7,1
Katılıyorum	35	16,6
Kısmen Katılıyorum	58	27,5
Katılmıyorum	65	30,8
Kesinlikle Katılmıyorum	38	18,0
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,080 Standart Sapma:1.164)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %7,1'i (15 kişi) kesinlikle katılıyorum, %16,6'sı (35 kişi) katılıyorum, %27,5'i (58 kişi) kısmen katılıyorum, %30,8'i (65 kişi) katılmıyorum, %18'i (38 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde üniversite-sanayi arasında işbirliğini yeterli düzeyde görmemektedir.

Soru 17. Üniversitenin Varlığı, Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bir Avantajdır.

Tablo 4.29: Soru 17 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	108	51,2
Katılıyorum	69	32,7
Kısmen Katılıyorum	17	8,1
Katılmıyorum	8	3,8
Kesinlikle Katılmıyorum	9	4,3
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,072 Standart Sapma:1.040)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %51,2'si (108 kişi) kesinlikle katılıyorum, %32,7'si (69 kişi) katılıyorum, %8,1'i (17 kişi) kısmen katılıyorum, %3,8'i (8 kişi) katılmıyorum, %4,3'ü (9 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu üniversiteyi Isparta'nın kalkınmasında önemli bir avantaj olarak görmektedir.

Soru 18. Isparta İlinde Halkın Girişimcilik Yönü Zayıftır.

Tablo 4.30: Soru 18 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	81	38,4
Katılıyorum	64	30,3
Kısmen Katılıyorum	41	19,4
Katılmıyorum	18	8,5
Kesinlikle Katılmıyorum	7	3,3
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,076 Standart Sapma:1.103)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 38,4'ü (81 kişi) kesinlikle katılıyorum, %30,3'ü (64 kişi) katılıyorum, %19,4'ü (41 kişi) kısmen katılıyorum, %8,5'i (18 kişi) katılmıyorum, % 3,3'ü (7 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde halkın girişimcilik yönünün zayıf olduğuna inanmaktadır.

Soru 19. Isparta'da Hava ve Demiryolu Yeterince Kullanılmaktadır.

Tablo 4.31: Soru 19 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	38	18,0
Katılıyorum	25	11,8
Kısmen Katılıyorum	19	9,0
Katılmıyorum	56	26,5
Kesinlikle Katılmıyorum	73	34,6
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,104 Standart Sapma:1.507)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 18'i (38 kişi) kesinlikle katılıyorum, %11,8'i (25 kişi) katılıyorum, %9'u (19 kişi) kısmen katılıyorum, %26,5'i (56 kişi) katılmıyorum, %34,6'sı (73 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da hava ve demir yollarının yeterince kullanıldığına inanmamaktadır.

20. Isparta Sahip Olduğu Yeraltı Kaynaklarını Yeterince Değerlendirmektedir.

Tablo 4.32: Soru 20 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	28	13,3
Katılıyorum	21	10,0
Kısmen Katılıyorum	40	19,0
Katılmıyorum	72	34,1
Kesinlikle Katılmıyorum	50	23,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,090 Standart Sapma:1.313)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların % 13,3'ü (28 kişi) kesinlikle katılıyorum, %10'u (21 kişi) katılıyorum, %19'u (40 kişi) kısmen katılıyorum, %34,1'i (72 kişi) katılmıyorum, %23,7'si (50 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu yeraltı kaynaklarının yeterinde değerlendirildiğine inanmamaktadır.

Soru 21. Isparta'da Girişimciler İl Hakkında Yeterli Bilgiye Sahiptir.

Tablo 4.33: Soru 21 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	14	6,6
Katılıyorum	37	17,5
Kısmen Katılıyorum	68	32,2
Katılmıyorum	62	29,4
Kesinlikle Katılmıyorum	30	14,2
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,077 Standart Sapma:1.112)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %6,6'sı (14 kişi) kesinlikle katılıyorum, %17,5'i (37 kişi) katılıyorum, %32,2'si (68 kişi) kısmen katılıyorum, %29,4'ü (62 kişi) katılmıyorum, %14,2'si (30 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da girişimcilerin il hakkında yeterli bilgiye sahip olduğuna inanmaktadır.

Soru 22. Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bölge İşadamları Yeterli Düzeyde Yatırım Yapmaktadır.

Tablo 4.34: Soru 22 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	4	1,9
Katılıyorum	28	13,3
Kısmen Katılıyorum	53	25,1
Katılmıyorum	68	32,2
Kesinlikle Katılmıyorum	58	27,5
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,074 Standart Sapma:1.069)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %1,9 (4 kişi) kesinlikle katılıyorum, %13,3'ü (28 kişi) katılıyorum, %25,1'i (53 kişi) kısmen katılıyorum, %32,2'si (68 kişi) katılmıyorum, %27,5'i (58 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında bölge işadamlarının yeterli düzeyde yatırım yaptığına inanmamaktadır.

Soru 23. Isparta İli Yerel Yönetimi Kaynak Problemi Yaşamaktadır.

Tablo 4.35: Soru 23 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	37	17,5
Katılıyorum	55	26,1
Kısmen Katılıyorum	58	27,5
Katılmıyorum	36	17,1
Kesinlikle Katılmıyorum	25	11,8
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,086 Standart Sapma:1.254)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %17,5'i (37 kişi) kesinlikle katılıyorum, %26,1'i (55 kişi) katılıyorum, %27,5'i (58 kişi) kısmen katılıyorum, %17,1'i (36 kişi) katılmıyorum, %11,8'i (25 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu yerel yönetimlerin kaynak problemi yaşadığına inanmaktadır.

Soru 24. Yerel Yönetim Yeterli Derecede Nitelikli Personele Sahiptir.

Tablo 4.36: Soru 24 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	16	7,6
Katılıyorum	26	12,3
Kısmen Katılıyorum	66	31,3
Katılmıyorum	70	33,2
Kesinlikle Katılmıyorum	33	15,6
Toplam	311	100,0

(Standart Hata: 0,077 Standart Sapma:1.119)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %7,6'sı (16 kişi) kesinlikle katılıyorum, %12,3'ü (26 kişi) katılıyorum, %31,3'ü (66 kişi) kısmen katılıyorum, %33,2'si (70 kişi) katılmıyorum, %15,6'sı (33 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların verdiği cevapların birbirine yakınlığından dolayı bu soru hakkında net bir yargıya varılamamaktadır.

Soru 25. Isparta'nın Kalkınması İşadamlarının ve Kurumların Birlikte, Ortaklaşa Hareket Etmesiyle Sağlanır.

Tablo 4.37: Soru 25 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	84	39,8
Katılıyorum	67	31,8
Kısmen Katılıyorum	28	13,3
Katılmıyorum	20	9,5
Kesinlikle Katılmıyorum	12	5,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,082 Standart Sapma:1.191)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %39,8'i (84 kişi) kesinlikle katılıyorum, %31,8'i (67 kişi) katılıyorum, %13,3'ü (28 kişi) kısmen katılıyorum, %9,5'i (20 kişi) katılmıyorum, %5,7'si (12 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'nın kalkınması bölge işadamlarının ve kurumlarının birlikte, ortaklaşa hareket etmesiyle sağlanacağına inanmaktadır.

Soru 26. Yerel Yönetimlerin Siyasi İktidar İle Aynı Partiden Olması İlin Kalkınmasının Sağlanmasında Bir Avantajdır.

Tablo 4.38: Soru 26 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	56	26,5
Katılıyorum	57	27,0
Kısmen Katılıyorum	37	17,5
Katılmıyorum	30	14,2
Kesinlikle Katılmıyorum	31	14,7
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,096 Standart Sapma:1.392)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %26,5'i (56 kişi) kesinlikle katılıyorum, %27'si (57 kişi) katılıyorum, %17,5'i (37 kişi) kısmen katılıyorum, %14,2'si (30 kişi) katılmıyorum, %14,7'si (31 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu yerel yönetimlerin siyasi iktidar ile aynı partiden olması ilin kalkınmasının sağlanmasında önemli bir avantaj sağlayacağına inanmaktadır.

Soru 27. Isparta İlinde Sermaye Birikimi Yetersizliği Problemi Vardır.

Tablo 4.39: Soru 27 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	47	22,3
Katılıyorum	53	25,1
Kısmen Katılıyorum	52	24,6
Katılmıyorum	27	12,8
Kesinlikle Katılmıyorum	32	15,2
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,093 Standart Sapma:1.347)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %22,3'ü (47 kişi) kesinlikle katılıyorum, %25,1'i (53 kişi) katılıyorum, %24,6'sı (52 kişi) kısmen katılıyorum, %12,8'i (27 kişi) katılmıyorum, %15,2'si (32 kişi) kesinlikle

katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde sermaye birikiminin yetersiz olduğuna inanmaktadır.

Soru 28. Isparta'nın Kalkınmasını Sağlayacak Kaynak Bankalarda Atıl Vaziyette Durmaktadır.

Tablo 4.40: Soru 28 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	74	35,1
Katılıyorum	56	26,5
Kısmen Katılıyorum	37	17,5
Katılmıyorum	26	12,3
Kesinlikle Katılmıyorum	18	8,5
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,089 Standart Sapma:1.299)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %35,1'i (74 kişi) kesinlikle katılıyorum, %26,5'i (56 kişi) katılıyorum, %17,5'i (37 kişi) kısmen katılıyorum, %12,3'ü (26 kişi) katılmıyorum, %8,5'i (18 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'nın kalkınmasını sağlayacak kaynakların bankalarda atıl vaziyette durduğuna inanmaktadır.

Soru 29. Isparta'da Yerel Yönetim Tarafından Sosyo-Kültürel Etkinlikler Yeterince Yapılmaktadır.

Tablo 4.41: Soru 29 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	9,5
Katılıyorum	29	13,7
Kısmen Katılıyorum	53	25,1
Katılmıyorum	49	23,2
Kesinlikle Katılmıyorum	60	28,4
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,089 Standart Sapma:1.292)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %9,5'i (20 kişi) kesinlikle katılıyorum, %13,7'si (29 kişi) katılıyorum, %25,1'i (53 kişi) kısmen katılıyorum, %23,2'si (49 kişi) katılmıyorum, %28,4'ü (60 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların çoğunluğu Isparta'da yerel yönetim tarafından sosyo-kültürel etkinliklerin yeterince yapıldığına inanmamaktadır.

Soru 30. Isparta İlinde İşsizlik Vardır.

Tablo 4.42: Soru 30 Frekans Dağılımı

Gruplar	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	82	38,9
Katılıyorum	49	23,2
Kısmen Katılıyorum	34	16,1
Katılmıyorum	19	9,0
Kesinlikle Katılmıyorum	27	12,8
Toplam	211	100,0

(Standart Hata: 0,096 Standart Sapma:1.399)

Ankete katılan deneklerin bu soruya verdiği cevapların %38,9'u (82 kişi) kesinlikle katılıyorum, %23,2'si (49 kişi) katılıyorum, %16,1'i (34 kişi) kısmen katılıyorum, %9'u (19 kişi) katılmıyorum, %12,8'i (27 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların çoğunluğu Isparta ilinde işsizliğin olduğuna inanmaktadır.

4.2.3. Chi-Square (Ki Kare) Analiz Yöntemi Uygulaması

Tablo 4.43: Memleket & Isparta'nın Turizm Varlıklarının, Korunması, Sağlamlaştırılması, Restorasyonu, Isparta'nın Sosyal Kalkınmasına Katkıda Bulunacaktır Sorusu Çapraz Tabloları

			KESİNLİKLE KATILIYORUM	KATILIYORUM	KİSMEN KATILIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	TOPLAM
Memleket	Isparta	Sayı	65	55	20	12	1	153
		Memleket İçinde %	42,5%	35,9%	13,1%	7,8%	,7%	100,0%
		Soru İçinde %	73,9%	71,4%	80,0%	80,0%	16,7%	72,5%
	Diğer	Sayı	23	22	5	3	5	58
		Memleket İçinde %	39,7%	37,9%	8,6%	5,2%	8,6%	100,0%
		Soru İçinde %	26,1%	28,6%	20,0%	20,0%	83,3%	27,5%
Toplam		Sayı	88	77	25	15	6	211
		Memleket İçinde %	41,7%	36,5%	11,8%	7,1%	2,8%	100,0%
		Soru İçinde %	100,0 %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yapılan ki kare analizi sonucunda Pearson Chi-Square değeri 0,031 bulunmuştur. Bu değer 0,05 değerinden küçük bir değer olduğu için sorulan soruya verilen cevaplar nereli olduğuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu soruya cevap veren Isparta'lıların %42,5'i kesinlikle katılıyorum, %35,9'u katılıyorum, %13,1'i kısmen katılıyorum, %7,8'i katılmıyorum, %0,7'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Isparta'lı olmayanların ise %39,7'si kesinlikle katılıyorum, %37,9'u katılıyorum, %8,6'sı kısmen katılıyorum, %5,2'si katılmıyorum, %8,6'sı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Bu soruya kesinlikle katılıyorum diyenlerin %73,9'u Isparta'lı, %26,1'i Isparta'lı değildir. Katılıyorum diyenlerin %71,4'ü Isparta'lı, %28,6'sı Isparta'lı değildir. Kısmen katılıyorum diyenlerin %80'i Isparta'lı, %20'si Isparta'lı değildir. Katılmıyorum diyenlerin %80'ni Isparta'lı, %20'si Isparta'lı değildir. Kesinlikle Katılmıyorum diyenlerin %16,7'si Isparta'lı, %83,3'ü Isparta'lı değildir.

Isparta'nın turizm varlıklarının, korunması, sağlamlaştırılması, restorasyonu Isparta'nın sosyal kalkınmasına katkıda bulunacaktır sorusuna kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kısmen katılıyorum ve katılmıyorum diyenlerin çoğunluğu Isparta'lıdır. Kesinlikle katılmıyorum diyenlerin büyük çoğunluğu ise Isparta'lı değildir.

Tablo 4.44: Memleket & Üniversitenin Varlığı, Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bir Avantajdır Sorusu Çapraz Tablolaması

			KESİNLİKLE KATILIYORUM	KATILIYORUM	KİSMEN KATILIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	TOPLAM
Memleket	Isparta	Sayı	75	53	14	8	3	153
		Memleket İçinde %	49,0%	34,6%	9,2%	5,2%	2,0%	100,0%
		Soru İçinde %	69,4%	76,8%	82,4%	100,0%	33,3%	72,5%
	Diğer	Sayı	33	16	3	0	6	58
		Memleket İçinde %	56,9%	27,6%	5,2%	,0%	10,3%	100,0%
		Soru İçinde %	30,6%	23,2%	17,6%	,0%	66,7%	27,5%
Toplam		Sayı	108	69	17	8	9	211
		Memleket İçinde %	51,2%	32,7%	8,1%	3,8%	4,3%	100,0%
		Soru İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yapılan ki kare analizi sonucunda Pearson Chi-Square değeri 0,018 bulunmuştur. Bu değer 0,05 değerinden küçük bir değer olduğu için sorulan soruya verilen cevaplar memlekete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu soruya cevap veren Isparta'luların %49'u kesinlikle katılıyorum, %34,6'sı katılıyorum, %9,2'si kısmen katılıyorum, %5,2'si katılmıyorum, %2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Isparta'lı olmayanların ise %56,9'u kesinlikle katılıyorum, %27,6'sı katılıyorum, %5,2'si kısmen katılıyorum, %10,3'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Bu soruya kesinlikle katılıyorum diyenlerin %69,4'ü Isparta'lı, %30,6'sı Isparta'lı değildir. Katılıyorum diyenlerin %76,8'i Isparta'lı, %23,2'si Isparta'lı değildir. Kısmen katılıyorum diyenlerin %82,4'ü Isparta'lı, %17,6'sı Isparta'lı değildir. Katılmıyorum diyenlerin %100'ü Isparta'lıdır. Kesinlikle Katılmıyorum diyenlerin %33,3'ü Isparta'lı, %66,7'si Ispartalı değildir.

Üniversitenin varlığı, Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında bir avantajdır sorusuna kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kısmen katılıyorum ve katılmıyorum diyenlerin büyük bir çoğunluğu Isparta'lıdır. Kesinlikle katılmıyorum diyenlerin büyük bir çoğunluğu Isparta'lı değildir.

Tablo 4.45: Meslek Durumu & Isparta'nın Kalkınmasının Sağlanmasında Bölge İşadamları Yeterli Düzeyde Yatırım Yapmaktadır Sorusu Çapraz Tablolaması

			KESİNLİKLE KATILIYORUM	KATILIYORUM	KİSMEN KATILIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	TOPLAM
Meslek durumu	Kamu Sektörü	Sayı	1	3	12	7	9	32
		Kamu Sektörü İçinde %	3,1%	9,4%	37,5%	21,9%	28,1%	100,0%
		Soru İçinde %	25,0%	10,7%	22,6%	10,3%	15,5%	15,2%
	Özel Sektör	Sayı	0	4	17	16	21	58
		Kamu Sektörü İçinde %	,0%	6,9%	29,3%	27,6%	36,2%	100,0%
		Soru İçinde %	,0%	14,3%	32,1%	23,5%	36,2%	27,5%
	Çalışmıyorum	Sayı	0	7	16	21	15	59
		Kamu Sektörü İçinde %	,0%	11,9%	27,1%	35,6%	25,4%	100,0%
		Soru İçinde %	,0%	25,0%	30,2%	30,9%	25,9%	28,0%
	Serbest Meslek	Sayı	3	14	8	24	13	62
		Kamu Sektörü İçinde %	4,8%	22,6%	12,9%	38,7%	21,0%	100,0%
		Soru İçinde %	75,0%	50,0%	15,1%	35,3%	22,4%	29,4%
Toplam		Sayı	4	28	53	68	58	211
		Kamu Sektörü İçinde %	1,9%	13,3%	25,1%	32,2%	27,5%	100,0%
		Soru İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yapılan ki kare analizi sonucunda Pearson Chi-Square değeri 0,029 bulunmuştur. Bu değer 0,05 değerinden küçük bir değer olduğu için sorulan soruya verilen cevaplar meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu soruya cevap deneklerden kamu sektöründe çalışanların %3,1'i kesinlikle katılıyorum, %9,4'ü katılıyorum, %37,5'i kısmen katılıyorum, %21,9'u katılmıyorum %28,1'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Özel sektörde çalışanların, %6,9'u katılıyorum, %29,3'ü kısmen katılıyorum, %27,6'sı

katılmıyorum, %36,2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Çalışmıyorum diyenlerin %11,9'u katılıyorum, %27,1'i kısmen katılıyorum, %35,6'sı katılmıyorum, %25,4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Serbest meslekle uğraşanların %4,8'i kesinlikle katılıyorum, %22,6'sı katılıyorum, %12,9'u kısmen katılıyorum, %38,7'si katılmıyorum, %21'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Bu soruya kesinlikle katılıyorum diyenlerin %25'i kamu sektöründe, %75'i serbest meslekle uğraşmaktadır. Katılıyorum diyenlerin %10,7'si kamu sektöründe, %14,3'ü özel sektörde, %25'i çalışmamakta, %50'si serbest meslekle uğraşmaktadır. Kısmen katılıyorum diyenlerin %22,6'sı kamu sektöründe, %32,1'i özel sektörde, %30,2'si çalışmamakta, %15,1'i serbest meslekle uğraşmaktadır. Katılmıyorum diyenlerin %10,3'ü kamu sektöründe, %23,5'i özel sektörde, %30,9'u çalışmamakta, %35,3'ü serbest meslekle uğraşmaktadır. Kesinlikle katılmıyorum diyenlerin %15,5'u kamu sektöründe, %36,2'si özel sektörde, %25,9'u çalışmamakta, %22,4'ü serbest meslekle uğraşmaktadır.

Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında bölge işadamları yeterli düzeyde yatırım yapmaktadır sorusuna kesinlikle katılıyorum ile katılıyorum diyenlerin büyük çoğunluğu serbest meslekle uğraşmaktadır. Kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenler hemen hemen eşit dağılım göstermektedir.

Tablo 4.46: Eğitim Durumu & Isparta İlinde Üniversite Sanayi Arasında İşbirliği Yeterli Düzeydedir Sorusu Çapraz Tablolaması

			KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KİSMEN KATILYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	TOPLAM
Eğitim Durumu	Mezun Değilim	Sayı	1	0	0	0	0	1
		Eğitim Durumu İçinde %	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		Soru içinde %	6,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	,5%
	İlkokul Mezunuyum	Sayı	4	3	6	3	5	21
		Eğitim Durumu İçinde %	19,0%	14,3%	28,6%	14,3%	23,8%	100,0%
		Soru İçinde %	26,7%	8,6%	10,3%	4,6%	13,2%	10,0%
	Ortaokul Mezunuyum	Sayı	3	6	7	5	4	25
		Eğitim Durumu İçinde %	12,0%	24,0%	28,0%	20,0%	16,0%	100,0%
		Soru İçinde %	20,0%	17,1%	12,1%	7,7%	10,5%	11,8%
	Lise Mezunuyum	Sayı	6	11	18	18	8	61
		Eğitim Durumu İçinde %	9,8%	18,0%	29,5%	29,5%	13,1%	100,0%
		Soru İçinde %	40,0%	31,4%	31,0%	27,7%	21,1%	28,9%
	Üniversite ve Üstü Mezunuyum	Sayı	1	15	27	39	21	103
		Eğitim Durumu İçinde %	1,0%	14,6%	26,2%	37,9%	20,4%	100,0%
		Soru İçinde %	6,7%	42,9%	46,6%	60,0%	55,3%	48,8%
Toplam		Sayı	15	35	58	65	38	211
		Eğitim Durumu İçinde %	7,1%	16,6%	27,5%	30,8%	18,0%	100,0%
		Soru İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yapılan ki kare analizi sonucunda Pearson Chi-Square değeri 0,011 bulunmuştur. Bu değer 0,05 değerinden küçük bir değer olduğu için sorulan soruya verilen cevaplar eğitim duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu soruya cevap veren hiçbir okuldan mezun olmayanların %100'ü kesinlikle katılıyorum demiştir. İlkokulu bitirenlerin %19'u kesinlikle katılıyorum, %14,3'ü katılıyorum, %28,6'sı kısmen katılıyorum, %14,3'ü katılmıyorum %23,8'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Ortaokul mezunlarının %12'si kesinlikle katılıyorum, %24'ü katılıyorum, %28'i kısmen katılıyorum, %20'si katılmıyorum, %16'sı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Lise mezunlarının %9,8'i kesinlikle katılıyorum, %18'i katılıyorum, %29,5'u kısmen katılıyorum, %29,5'u katılmıyorum, %13,1'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Üniversite ve üzeri bitirenlerin %1'i kesinlikle katılıyorum, %14,6'sı katılıyorum, %26,2'si kesinlikle katılıyorum, %37,9'u katılmıyorum, %20,4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Bu soruya kesinlikle katılıyorum diyenlerin %6,7'si hiçbir okuldan mezun olmamış, %26,7'si ilkokul, %20'si ortaokul, %40'ı lise, %6,7'si üniversite ve üstü mezunudur. Katılıyorum diyenlerin %8,6'sı ilkokul, %17,1'i ortaokul, %31,4'ü lise, %42,9'u üniversite ve üstü mezunudur. Kısmen katılıyorum diyenlerin %10,3'ü ilkokul, %12,1'i ortaokul, %31'i lise, %46,6'sı üniversite ve üstü mezunudur. Katılmıyorum diyenlerin %4,6'sı ilkokul, %7,7'si ortaokul, %27,7'si lise, %60'ı üniversite ve üstü mezunudur. Kesinlikle katılmıyorum diyenlerin %13,2'si ilkokul, %10,5'i ortaokul, %21,1'i lise, %55,3'ü üniversite ve üstü mezunudur.

Isparta ilinde üniversite sanayi arasında işbirliği yeterli düzeydedir sorusuna kesinlikle katılıyorum diyenlerin çoğunluğu lise mezunu, katılıyorum, kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin çoğunluğu üniversite ve üstü mezunudur.

SONUÇ

Bölgesel dengesizlik, aynı ülkenin farklı yerlerinde görülen her türlü eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli ülkeler arasında gelişme farklılıkları olduğu gibi, bir ülkenin bölgeleri arasında da coğrafi, iktisadi, sosyal ve kültürel bakımlardan da farklılıklar olabilir. Bölgesel dengesizlikler nedenleri; iklim, yeraltı ve yerüstü zenginlikler, doğal koşullar, ulaşım ve haberleşme imkânları gibi coğrafi koşullar olabileceği gibi, sanayi devrimi sonucunda ticaret yollarının değişmesi gibi tarihi nedenler veya eğitim ve sağlık sorunları, tarımda çalışan nüfusun fazlalığı, gelir dağılımındaki dengesizlik gibi birçok sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler olabilmektedir.

Bölgesel dengesizliklerin olduğu ülkelerde özellikle sosyo-politik ve ekonomik sorunların yoğun bir biçimde yaşandığı gözlenmektedir. Özellikle bölgesel dengesizliklerin yoğun olduğu ülkelerde kaynakların etkin kullanılmadığı, etkin kaynak kullanılmamasından kaynaklanan istihdam problemleri, eğitim, sağlık başta olmak üzere birçok sosyal problemler ve ülke içi huzursuzlukların yoğun bir biçimde yaşandığı gözlenmektedir.

Özellikle son 50 yılda dünya başta olmak üzere ülkemizde merkezden yönlendirilen bölgesel gelişmişlik farklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgesel kalkınmanın hızlandırılması ve sürdürülebilir dengeli bir gelişmenin sağlanması için çeşitli politikalar uygulanmış ve araçlar kullanılmıştır. Fakat bu uygulanan politikalar ve araçlarda istenilen başarıya ulaşılamamıştır. Bölge sorunlarının iyi tespit edilememesi, bölgenin gerçek sorunlarına uzak politikalar uygulanması sorunların azalması yerine bu sorunları iyice derinleşmesine neden olmuştur. Bu sorunların çözümünde merkezi yönetimin uyguladığı politikaların ve kullandığı araçlarının istenilen sonuçları vermemesi özellikle yerel yönetimlerin önemi giderek arttırmıştır.

Yerel yönetimler insanların toplu olarak yaşadıkları il, ilçe, köy gibi coğrafi mekânlarda aynı sınırlar içinde birlikte yaşamaktan kaynaklanan ortak ihtiyaçları karşılamak için kendi seçtikleri insanlar tarafından yönetilen ve hukuki bir sistem içinde oluşturulan kurumlardır. Bu nedenle bölgenin üstün ve zayıf yönleri yerel

yönetimlerce, merkezi yönetime göre daha iyi ve isabetli tespit edilir. Bu tespitler sonucunda hazırlanan ve uygulanan yerel politikalar bölgenin sorunlarının aşılmasında en önemli faktör haline gelmiştir.

“Bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde yerel yönetimlerin rolü: Isparta uygulaması” adlı çalışmamızda Isparta ilinin temel sosyo-ekonomik göstergeleri incelendiğinde ve TR61 bölgesinde özellikle Antalya iliyle kıyaslandığında Isparta ilinin sosyo- ekonomik yönden Antalya iline göre oldukça geri kaldığı gözlenmektedir. Yapılan çalışma sonucunda Isparta ilinin sosyo ekonomik yönden geri kalmasının ve bölgesel kalkınmasını sağlayamamasının nedenleri şu şekilde tespit edilmiştir.

- Bankalarda bulunan mevduatların yatırımlara dönüştürülememesi,
- Girişimcilik ruhunun zayıf olması,
- Kaliteli ve nitelikli işgücüne sahip olmayışı,
- Kurumlar arasındaki işbirliğinin yetersizliği,
- Mevcut turizm potansiyelinin kullanılamaması,
- Gelir vergisinin ağırlığının kurumlar vergisine göre oldukça yüksek olması,
- Hava ve demir yolu taşımacılığının yeterince yapılamaması,
- Sanayi yatırımlarının yetersizliği,
- Yeraltı kaynaklarının yeterince kullanılamaması, tarım ve hayvancılık potansiyelinin yeterince kullanılamaması,
- Yaşanan trafik sorunu ve hava kirliliği problemleri,
- Eksik istihdam ve işsizlik problemi,
- Isparta’da üretilen tarım ürünlerinin pazarlanması tanıtımı ve satışında yaşanan problemler gelmektedir.

Isparta ili yeterli düzeyde mevduatlara sahip olmasına rağmen halkın girişimcilik ruhunun zayıf olmasından dolayı mevcut mevduatlar yatırımlara dönüşmemektedir. Buda ildeki sanayi yatırımlarını yetersiz bırakmakta, eksik istihdam ve işsizlik problemlerine neden olmaktadır. Bunun sonucunda ilde toplanan

kurumlar vergisinin ağırlığı gelir vergisine oranla oldukça düşük kalmaktadır. Isparta turizm potansiyelini ve yeraltı yerüstü zenginliklerini yeterince kullanamamakta, ürettiği ürünlerin tanıtımı ve pazarlamasını yeterince yapamamaktadır. Ayrıca trafik, hava kirliliği, ulaşımda alternatif yolların kullanılmaması ve kurumlar arasında yeterince işbirliği olmaması Isparta'nın kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Isparta ilinin kalkınması engelleyen faktörlerin çokluğuna rağmen Isparta ili ilin geri kalmışlık sorununu çözecek ve ilin kalkınmasını sağlayacak birçok önemli faktöre sahiptir. Bu faktörlerin başında:

- Karayolu ağının gelişmiş olması ve komşu illerle bağlantılı olması,
- Genç, dinamik ve sürekli artan bir nüfusa sahip olması,
- Alt yapı problemlerinin olmayışı,
- Mevcut turizm potansiyelinin yüksek olması,
- Tarıma ve hayvancılığa uygun bir yapıda iklime ve toprağa sahip olması,
- Sağlık sektörü yönünden Türkiye ortalamalarının ve Antalya ilinin oldukça üstünde bulunması,
- Eğitim yönünden gelişmiş olması ve üniversitenin varlığı,
- Bankalardaki mevduatların yüksekliği,
- Kendine has bir tarım ürünü olan gülün ve Isparta özgü halıcılığın bulunması,
- Pomza, kükürt rezervleri ile bej ve siyah renkli mermer yatakları gibi önemli yeraltı kaynaklarının bulunması gelmektedir.

Isparta ilinin geri kalmışlık sorununu çözecek ve ilin kalkınmasını sağlayacak faktörlerin desteklenmesi, ilin kalkınmasını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması veya iyileştirilmesi Isparta ilinin kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır. Özellikle yaptığımız çalışma sonucunda Isparta'nın sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanmasında en önemli kurumun belediye olduğu ortaya çıkmıştır.

ÖNERİLER

- Şehrin tanıtılmasında önemli bir araç olan festivaller fuarların genişletilerek, şehrin kültürel kimliğinin ortaya konarak dünyaya tanıtılması amaçlanmalıdır. Festival ve fuarlar sadece bir eğlence olmaktan kurtararak, şehrin ekonomik yapısına katkı sağlayıcı bir özelliğe dönüştürülmelidir. Bu amaçla uluslar arası fuarlara katılarak karşılıklı olarak bilgi ve sermaye birikimi akışı sağlanmalıdır. Bu amaca yönelik olarak internet ağından da faydalanılabilir.
- Isparta belediyesi; merkezi yönetim, sivil toplum kuruluşları ve üniversite ile iş birliği yaparak Isparta'nın başlıca sosyo-ekonomik sorunlarını tespit ederek, bu sorunların çözümü için ortaklaşa projeler üretip, bu projelerin uygulanmasında aktif rol üstlenmelidir.
- Belediye başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarca Isparta'nın turizm varlıklarının korunması, sağlamlaştırılması, restorasyonu ve tanıtımının yapılması, konaklanma ve sosyal tesis imkânlarının arttırılması turizmi Isparta için önemli bir kalkınma aracı haline getirecektir.
- Belediye Isparta'ya özgü gül ve halıcığın geliştirebilmesi için fuar, panayır ve festival düzenleyerek veya yurt içi ve yurt dışında fuar, panayır, festival gibi etkinliklere katılarak bu ürünlerin tanıtımında önemli rol oynaması Isparta'nın ekonomik kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır.
- Isparta'nın sosyal imkânlar ve ekonomik potansiyel bakımından gelişmesi için belediye halkın boş zamanlarını değerlendirecek tiyatro vb. sosyal imkânları arttırmalı ve sınırlı sektörlerde sıkışmış olan ekonomik etkinliklerin alanlarının genişlemesine yol açarak, halka yeni iş sahaları oluşturmada yardımcı olmalıdır.
- BAKA'nın yaptığı çalışma sonucunda Isparta ilinde büyük bir altyapı problemi yaşanmamaktadır. Yapılan anket çalışması sonucunda ise Isparta ilinde halk alt yapı probleminin olduğuna inanmaktadır. Belediye yaptığı çalışmaları halka daha iyi tanıtmalı ve halkın gördüğü eksiklikleri tespit ederek bu sorunları bir an önce gidermesi Isparta ilinin kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır.

- Belediye özellikle toplu taşıma imkânlarını arttırarak, halkı toplu taşıma araçlarını kullanmaya teşvik edecek önlemler alarak ya da yolların sayısını veya mevcut yolların genişliği arttırması Isparta ilindeki trafik probleminin çözümüne katkıda bulunacaktır.
- Hava kirliliği probleminin çözümünde belediye halkı toplu taşıma araçlarına teşvik ederek araçların havaya verdiği zararlı gazları azaltabilir. Ayrıca belediye özellikle doğalgaz kullanımına veya doğaya zarar vermeyen yakıtların kullanımına teşvik ederek hava kirliliğinin azalmasına önemli bir katkıda bulunabilir.
- Isparta ilinde sanayi yatırımları için gerekli mevduatlar bankalarda atıl vaziyette bulunmaktadır. Özellikle belediye bankalarda atıl vaziyette bulunan mevduatların yatırımlara dönüşmesini sağlayacak, halkın girişimcilik yönünü arttıracak eğitim seminerler düzenlemesi Isparta'nın kalkınmasının ekonomik yönden kalkınmasının sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Böylece belediye atıl vaziyette bulunan kaynakların yatırıma dönüşmesini sağlayarak, işsizlik sorunun çözümüne önemli katkıda bulunacaktır.
- Üniversitenin varlığı Isparta'nın kalkınması için önemli bir avantajdır. Belediye, sanayi sektörü ve üniversite ile etkin işbirliği sağlayarak ortak projeler üretip uygulamaya koyması Isparta'nın kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır. Ayrıca yerel yönetimler kendisi için gerekli nitelikli ve kaliteli personeli üniversiteler aracılığıyla bularak personel eksiklerini gidermesi belediye hizmetlerinin kalitesini arttıracaktır.
- Isparta ilinde karayolu taşımacılığı yeteri kadar gelişmiş olmasına rağmen mevcut potansiyelin varlığına rağmen hava ve demir yolu taşımacılığı yeterince gelişmemiştir. Özellikle mevcut hava yolunun geliştirilmesi ve demir yolu taşımacılığının tekrar aktif hale getirilmesi ürün pazarlama, ticaret ve turizmin gelişmesine önemli katkıda bulunacaktır.
- Isparta sahip olduğu yeraltı kaynakları yeterince değerlendirmemektedir. Belediye başta üniversiteler olmak üzere ilgili kurumlarla ortaklaşa bu kaynakları tespit ederek kaynakların en iyi şekilde değerlendirilmesi Isparta'nın ekonomik yönden kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır.

- Isparta ‘da girişimciler il hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Belediye girişimcilerin il hakkında yeterli bilgiye sahip olmasını sağlayarak ve şehrin üstün yönlerini en iyi şekilde tanıtarak girişimcilerin Isparta’da yatırım yapmalarını sağlayabilir.
- Yerel yönetimleri iktidar ile aynı partiden olması önemli bir avantajdır. Belediye başkanının iktidar ile aynı partiden olması yerel yönetimlerin kalkınmayı sağlaması için gerekli kaynağın bulunmasına ve merkezi yönetimle olan bürokratik engellerin aşılmasında kolaylık sağlayacaktır.
- İşsizlik sorununun çözümü için belediyenin projeler üretmesi, mevcut kaynakların daha iyi kullanılmasını sağlaması, sanayi yatırımlarını teşvik etmesi, yeni iş sahalarının açılmasında katkıda bulunması işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunacaktır.
- Isparta ilinde koruma altına alınmış kültür ve tabiat varlıkları ve sit alanlarının yerlerini gösteren bütün bir harita bulunmamaktadır. Belediye başta üniversite olmak üzere ilgili kurumlarla ortaklaşa bu haritanın hazırlanmasına katkıda bulunması Isparta ilinin tanıtımına önemli katkıda bulunacaktır.
- İlin iklim uygunluğu, arazinin verimli olması, sulama olanaklarını bulunması ile tarıma elverişli olmasına rağmen modern tarım tekniklerinin uygulanmasında yaşanan problemler nedeniyle ürün verimliliği düşüktür. Belediye ileri modern tarım tekniklerin kullanılmasını teşvik ederek ürün verimliliğini arttırılmasına katkıda bulunarak ilin ekonomik yönden kalkınmasına katkıda bulunacaktır.
- İlde soğuk hava depoları, meyve işleme, tasnifleme ve paketleme tesisleri yetersizdir. Belediye özellikle bu tesislerin kurulması ve geliştirilmesine katkı sağlaması başta elma olmak üzere diğer meyvelerin korunması, pazarlanması ve satışına önemli katkıda bulunarak ilin ekonomik yönden kalkınmasına yardım edecektir.
- İlde endemik bitki, aromatik bitki ve hayvan türlerinin çok sayıda bulunmasına rağmen tarımsal ve hayvansal ürün işlemesine yönelik tesisler yeteri kadar bulunmamaktadır. Belediye gerekli tesislerin açılmasına ve gelişmesine katkıda bulunarak Isparta ekonomisinin canlanmasına katkıda bulunacaktır.

- Isparta ilinde gelir vergisi kurumlar vergisine göre oldukça yüksektir. Belediye girişimciliği destekleyici politikalar geliştirerek Isparta ilinde toplanan kurumlar vergisinin ağırlığını arttırması ilin kalkınmasına önemli bir katkıda bulunacaktır.
- Isparta ilinin komşu illeri incelendiğinde Burdur ve Afyon'un hayvancılık sektöründe, Antalya'nın sanayi ve turizm sektörlerinde, Denizli'nin sanayi sektöründe oldukça geliştiği gözlenmekte ve bu sektörlerde Isparta'nın gelişmesini engellemektedir. Gelişmiş bir üniversitenin varlığı ve Eskişehir örneği dikkate alındığında Isparta ilinin kalkınmasının sağlanmasında ağırlığın hizmetler sektörüne verilmesi Isparta'nın kalkınmasında önemli rol oynayacaktır.

Yapılan çalışma ve anket uygulaması sonucunda Isparta ilinin kalkınması için en önemli görevin belediyeye düştüğü görülmektedir. Belediyenin altyapı, su, park gibi temel görevlerinin yanı sıra ildeki girişimciliğin teşviki, tesis kurulması ve geliştirilmesi, spor salonu yapımı gibi sosyo-ekonomik yönden ilin gelişmesini sağlayacak birçok görevi de bulunmaktadır. Bu görevleri yerine getirirken karşılaşılan problemler; Mali kaynak problemi, kaliteli ve nitelikli personel eksikliği, merkezi yönetimle yaşanan kopukluk, çağdaş yönetim tekniklerinin kullanılamaması ve belediye faaliyetlerine halkın katılımının sınırlı olması gelmektedir. Karşılaştığı bu sorunların çözümüyle belediye temel görevlerinin yanında Isparta'nın sosyo- ekonomik yönden kalkınması için gerekli görevleri yerine getirerek, Isparta'nın kalkınmasına önemli katkılarda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- AKYILMAZ, Bahtiyar, **İdare Hukuku**, Fayram Yayınları, Konya, 2004.
- ATASOY, Veysel, **Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Sorunu**, Nurol Matbaacılık, Ankara, 1993.
- ATAY, Ender E, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- AYTAÇ, Fethi, **Merkezi İdareden Mahalli İdarelere Devredilecek Hizmetler**, Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenaur Vakfı Mahalli İdareler Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayını, Ankara 1994.
- BAŞSOY, Ahmet, PİRLER, Orhan ve GÜRSOY, Erol Z., **Belediye Bütçelerinin Mali Analizi**, Türk Belediyecilik Derneği Yayını, Ankara, 2000.
- BRASCHE Ulrich, **Avrupa Birliğinin Bölgesel Politikası ve Türkiye’nin Uyumu**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.
- ÇAVDAR, Tevfik, **Milli Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye**, Milliyet Yayını, İstanbul, 1971.
- ÇUKURÇAYIR, Akif, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000.
- DAĞ, Rıfat, **Bölgesel Kalkınma Makro Politikaları**, Yoksulluk, Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Yayını, İstanbul, 2000.
- DİE, **1985 Genel Nüfus Sayımı/ Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, DİE Yayını, Yayın No:1237, Ankara, 1987.
- DİE, **1990 Genel Nüfusun Sayımı/Nüfusun Sosyal Ekonomik Nitelikleri**, DİE Yayını, Yayın No:1369, Ankara, 1997.
- DİE, **1981 Tarımsal Yapı ve Üretim**, DİE Yayınları No: 1054, Ankara,1999.
- DİNLER, Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 1986.
- DİNLER, Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005.
- DPT, **1973 Gelir Dağılımı**, DPT Yayını, Ankara, 1976.
- DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Bölgesel Gelişme (1996-2000)**, DPT Yayın No: 2541, Ankara, 2000b.
- EKEN, Musa, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı**, Yerel Yönetimler Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İkd. İdari Bilimler Fakültesi, Biga- Çanakkale, 2004.
- ERDÜMLÜ, Güngör, **Bir Özel İdare Uygulaması Tokat Örneği**, DPT Yayınları, Yayın No: 2185, Ankara, 1989.
- ERKAN, H., **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 326, Anlara, 1998.
- ERYILMAZ, Bilal, **Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması**, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1977.

- GÖKÇE, Orhan, BAYRAKÇI, Erdal, **Yerel Yönetimler Ders Notları**, Dizgi Ofset, Konya, 2006.
- GÖYMEN, Korel, **Bölgesel Kalkınmada Yerel İdarecilerin Rolü**, Yoksulluk", Tesev Yayınları, İstanbul, 2000.
- GÖZLER, Kemal, **İdari Hukuku Dersleri**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2002
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, **Türkiye'nin İdari Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1996.
- GÜLER, Birgül Ayman, **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi**, TODAİE Yayın No: 266, Ankara, 1996.
- GÜLLÜCE, İdris, **Yerel Yönetimlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Alfa Yayınları, Ankara, 2004.
- GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002.
- GÜNDÜZ, Ali Yılmaz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2006.
- HAMAMCI, Can, **Mahalli İdarelerin Denetim Fonksiyonu**, Türkiye'de Denetimin Etkinlik ve Verimliliği, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, APK Yayını No:1990/309, Ankara, 1990.
- İŞILTAN, Fikret, **Urfa Bölgesi Tarihi**, İstanbul, 1960.
- İNCEKARA, Ahmet **Anadolu'da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri**, İTO Yay, No.2001-28, İstanbul, 2001.
- KEPENEK, Yakup ve YENTÜRK, Nurhan, **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- KILIÇBAY, Ahmet, **Türkiye Ekonomisi, Modeller, Politikalar, Stratejiler**, Saim Toraman Basım Yayım, Ankara, 1985.
- KÖKSAL, Osman, **Türkiye'de Beslenme**, Aydın Matbaası, Ankara, 1977.
- KRAETZSCHMAR, S., **Theorie und Empirie der Regionalpolitik, Fuchsstadt: Verlag Rene**, F. Wilfer, 1995.
- KURTKAN, Amiran, **Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972.
- MGK, **Türkiye'de Bölge Planlamasının Evreleri**, MGK Genel Sekreterliği, Yayın No: 2, Ankara, 1993.
- MIHÇIOĞLU, Cemal, **Eğitimde Yöreler Arası Dengesizlik**, A.Ü. S.B.F. Yayını, No: 229, Ankara, 1980.
- NADAROĞLU, Halil, **Mahalli İdareler, Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**, Beta Yayınları, İstanbul, 2001
- ORTAYLI, İlber, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yerel Yönetim Geleneği**, Hil Yayınları, İstanbul, 1985.
- ONAR, Sıddık Sami, **İdari Hukukunun Umumi Esasları**, Hak Kitabevi, İstanbul, 1966.

- ÖKÇÜN, Gündüz, **Osmanlı Sanayi, 1913–1915 Yılları Sanayi İstatistikî**, A.Ü.SBF Yayını, No: 299, Ankara.1970
- ÖZYÖRÜK, Mükbil, **İdari Hukuku-İdari Yargı**, Ders Notları, Ankara, 1977.
- PANCARCI, Veli, **Türkiye’nin Bunalımı ve Kalkınması**, Pancarcı Yayınları, Ankara, 1973.
- SARAÇ, Ömer Ç., **Türkiye Ekonomisinin Genel Esasları**, İstanbul, 1994.
- SERİN, Necdet, **Türkiye’nin Sanayileşmesi**, Sevinç Basım-Yayım, Ankara, 1963.
- SOYSAL, Ertuğrul, **Sanayileşme ve Bölgesel Denge**, Türk Sanayiciler ve İşadamları Derneği, TÜSİAD, İstanbul, 1975.
- TAMER, Mustafa, **Kalkınma ve Bölge Valiliği**, DPT Yayınları, İstanbul, 2001.
- TEKİNEL, Osman, **Güneydoğu Anadolu Sulama Projesi (GAP)**, Mayıs, 1987.
- TORTOP, Nuri, **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, Ankara, 1994.
- TÜRKOĞLU, İrfan, **Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik Ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/389 Ankara, 2009
- TÜSİAD, **Yerel Yönetimler Sorunlar ve Çözümler**, Tüsiad Yayınları, İstanbul, Mayıs 1992.
- TÜTENGİL, Cavit Orhan, **Az Gelişmenin Sosyolojisi**, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, İktisat Fakültesi Yayını, No: 282, İstanbul, 1970.
- YALÇIN, Aydın, **Türkiye İktisat Tarihi, Osmanlı İktisadında Büyüme ve Gerileme Süreci**, Ay Yıldız Yayıncılık, Ankara, 1979.
- YALÇINDAĞ, Selçuk, **Yerel Yönetimler Sorunlar ve Çözümler**, TÜSİAD Yayın No: T/ 92, İstanbul,1992.
- YAZICIOĞLU, Recep, **Yönetim Sistemimizin Yeniden Düzenlenmesi**, Ermat Ofset, Erzincan 1992.
- YERASIMOS, Stefanos, (1975), **Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1975.
- YILDIRIM, Turan, **Türkiye’nin İdari Teşkilatı**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1999.

Makaleler:

- BİLGİN, Mustafa, “Yerel Yönetimlerim Bölgesel Kalkınmadaki Etkinliği: Göller Bölgesi Uygulaması”, **Süleyman Demirel İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:2, Y.2002, s.313-330.
- CASALLEY, A. & GALLEY, C.C, “Regional Defination in the European Union: A Quetions of Disparities?” **Regional Studies**, Vol. 33, No. 6, 1998.
- COŞKUN, Bayram & ÖZTÜRK, N. Kemal, “Yerel Yönetimlerde Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanması ve Ortaya Çıkan Sorunlar”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:7, Sayı:4 (Ekim), Y.1998, s.113-125.

- COŞKUN, Bayram & ÖZTÜRK, N. Kemal, “Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Etik”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:11, Sayı:2 (Nisan), Y.2002, s.73-88.
- ÇİÇEK, Serdar & YAVUZ Ali, “Isparta İlinin Vergi Gelirlerinin Analizi Yoluyla Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine İnceleme”, **Mali Dergisi**, Sayı:157 (Temmuz-Aralık), Y. 2009, s.166-182.
- DOĞAN, S. ve YILDIZ, Z, “Bölgesel Kalkınma, Turizm İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelini Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:6, Y.2007, s.147-181.
- DURAN, M. Sungur, “Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Bölgesel Etkileri”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt:15, Sayı:167, Y.2000, s.45-57.
- FALAY, Nihat, “Türkiye’de Yerel Yönetimleri Mali Yapısına İlişkin Eğilimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, Y.1997, s.3-13.
- KARADUMAN, E, Öcal, M.K., Özgür, N., “Belediye Gelirleri”, **Maliye Dergisi**, Maliye Bakanlığı APK Kurulu Başkanlığı Yayını, Sayı:98 (Mart-Haziran), 1990.
- KOCABAŞ, Fatih, “Türk İdare Teşkilatının Yeniden Yapılanması; Süreç ve Yöntem”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:4, Y.1998, s.85-103.
- LOUGHLIN, J. “Europa Of The Regions and The Federalization of Europa”, **Publius**, Vol.26(4), Y.1996, p.141-162
- MAWSON, J., “Policy Review Section”, **Regional Studies**, Vol. 21, Y.1999.
- MENGİ, Ayşegül, “Avrupa Birliğinde Bölge, Bölgesel Planlama ve Türkiye”, **Gap Dergisi**, S:15 (Mayıs), Y.2001, s.30-34.
- NEGİZ, Nilüfer, “Belediye Personelinin Hizmet İçi Eğitim Sorunu Bir Araştırma ve Model Önerisi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, Cilt:12, Sayı:3, Y.2007, s.193-214.
- OKUTAN, Alakan, “Yönetim Anlayışımız ve Yerel Yönetim”, **Türk Demokrasi Vakfı Bülteni**, Sayı: 19 (Temmuz -Ağustos – Eylül), Y.1994, s.42.
- ÖNER, Şerif, “Türkiye’de Merkezi Yönetim ile Belediyeler Arasındaki İlişkilerin Yasak-Siyasal ve Ekonomik Analizi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 414, Y.1999, s.211-225.
- ÖZDEMİR, Gürbüz, “ Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:71(Ekin-Aralık), Y.2008, s.41-74.
- ÖZDEVECİOĞLU, Mahmut, “Belediyelerde Yönetimi Geliştirme Çabaları”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:7, Sayı:2(Nisan), Y.1998, s.64-70.
- ÖZER, M. Akif, “Yerel Demokrasi, Demokratik Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Demokratikleştirilmesi Kavramlarının Tahlili Üzerine”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı:26, Y.2000, s.129-143.

PEKER, Ömer, “Belediye Yönetimlerinde Kalite Üretimi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2 (MART), Y.1996, s.15-23.

YALÇINDAĞ, Selçuk; “Türk Yerel Yönetimlerinde Yeniden Yapılanma”. **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 24 (Eylül), Y.1991, s.123-124..

YETER, Enis, “Mahalli İdare Reformu Üzerine Düşünceler”, **Yeni Türkiye, Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı**, Sayı:4 (Mayıs-Haziran), 1995.

Diğer:

İnternet Kaynakları:

<http://www.angelire.com/sk/isparta/Cografi.html>, Erişim Tarihi: 17.10.2010.

<http://www.baka.org.tr/isparta/isparta-hakkinda/> 17.10.2010

http://denizsayin.gen.tr/genel/bizden_detay.php?kod=347&tipi=16&sube=0, Erişim Tarihi: 11.10.2010

<http://www.haberkusagi.com/index.php/Is-Dunyasi/CEO-s/TUIK-issizlik-rakamlarini-acikladi.html>, Erişim Tarihi: 20.12.2010.

<http://www.isparta.gov.tr/index3.php?goster=1&b1=1&b2=1>, Erişim Tarihi: 06.04.2011

<http://www.maliye.gov.tr/>

<http://www.tbb.org.tr/tr/> , Erişim Tarihi: 08.04.2011.

<http://teknokent.pau.edu.tr/TeknokentNedir/Teknokent>, Erişim Tarihi: 23.10.2010.

<http://www.tuik.gov.tr>, Veritabanları, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sonuçları”, Erişim Tarihi: 06.04.2011.

<http://www.tuik.gov.tr>, Veritabanları, “Dış Ticaret İstatistikleri”, Erişim Tarihi: 07.03.2011

<http://www.tuik.gov.tr>, Veritabanları, “Eğitim Durumu”, Erişim Tarihi: 07.04.2011

<http://www.tuik.gov.tr>, Veritabanları, “Ülke İçi Göç”, Erişim Tarihi: 07.04.2011.

<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/acliksubat11.doc>, Erişim Tarihi: 5 Mart 2011

Tezler:

AKTAKAS, B., **Bölgesel/Yerel Kalkınma, Bölgesel Gelişme İçin Bir Model**, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2006.

ERGÜDER, C, **Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2004.

KULAKSIZ, Yahya, **Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi**, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.

KUMRAL, N., **Bölgesel Gelişme Politikası Aracı Olarak Ekonomi Kalkınma Ajansları ve Girişimciliğin Teşviki**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat A.B.D., İzmir, 1993.

Raporlar:

BAKA, **TR 61 Bölgesi Bölge Planı 2010-2013**, Isparta, 2010.

DPT, **Mahalli hizmetlerin Yerinden Karşılanması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması**, Yayın No: 2245, s.58, Ankara, 1991

DPT, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayın No: 2502, Ankara, 2000a.

MİLHAU, J., **La Planification des Instituts Regionaux d'Etudes a l'Elaboration et a la Mise en Euvre de Programmes Regionaux**, C.C.E, Conference sur les Economies Regionales, Bruxelles, Decembre, 1961.

SARICA, İsmail, **Bölgesel Planlamaya Genel Bakış ve Doğu Anadolu Projesi Ana Planı**, Kentsel Araştırmalar Sempozyumu, Cilt: II, DPT Yayınları, 2004.

EKLER

ISPARTA İLİNİN KALKINMASININ SAĞLANMASINDA YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜNÜ BELİRLEMeye YÖNELİK ANKET SORULARI

Demografik Sorular

Yaşınız:

() 18-28 () 28-38 () 38-48 () 48-58 () 58 ve üstü

Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

Eğitim Durumunuz:

() Okuma Yazma Bilmiyorum () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ve Üstü

Hanehalkı Geliri:

() 0tl-750tl () 750tl-1500tl () 1500tl-2250tl () 2250tl-3000tl () 3000tl ve Üstü

Medeni Durumunuz:

() Evli () Bekâr

Çocuk Durumunuz:

() Yok () Var

Varsa Okul Çağındaki Çocuk Sayısı:

() 0 () 1 () 2 () 3 () 4 ve Üzeri

Meslek Durumunuz:

() Kamu Sektöründe Çalışıyorum () Özel Sektörde Çalışıyorum () Çalışmıyorum

() Serbest Meslek sahibiyim

Oturduğunuz Yer:

() Merkez () İlçe

Nerelisiniz:

() Isparta () Diğer

Otomobiliniz Varmı:

() Var () Yok

Ev Sahipliği Durumunuz:

() Ev Sahibiyim () Kiracıyım () Diğer (Yurt vb.)

1. Kesinlikle Katılıyorum**2. Katılıyorum****3. Kısmen Katılıyorum****4. Katılmıyorum****5. Kesinlikle Katılmıyorum**

	1	2	3	4	5
1. Sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin etkin işbirliği yapması Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasına katkıda bulunacaktır.					
2. Isparta'nın turizm varlıklarının, korunması, sağlamlaştırılması, restorasyonu Isparta'nın sosyal kalkınmasına katkıda bulunacaktır.					
3. Turizm potansiyeli, Isparta ilinin kalkınmasında kullanılabilecek önemli bir araçtır.					
4. Isparta'ya özgü, gül ve halıcılığın yeteri kadar pazarlaması ve tanıtımının yapılması Isparta ilinin kalkınmasına katkıda bulunacaktır.					
5. Sosyal imkânlar ve ekonomik potansiyel bakımından Isparta hak ettiği yerde bulunmaktadır.					
6. Isparta ilinde altyapı problemi vardır.					
7. Isparta ilinde konut problemi vardır.					
8. Isparta'da toplu taşıma ve trafik problemi vardır.					
9. Isparta ilinde hava kirliliği problemi vardır.					
10. Isparta ilinde yeteri kadar konaklama ve sosyal tesis vardır.					
11. Isparta ilinde yeteri kadar park, yeşil ve spor alanları vardır.					
12. Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında en önemli yerel kurum belediyelerdir.					
13. Isparta ilinde sanayi yatırımları yeterlidir.					
14. Isparta yeteri kadar kaliteli ve nitelikli işgücüne sahiptir.					
15. Isparta'da yerel yönetimler sermaye birikiminin oluşmasına doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayabilir.					
16. Isparta ilinde üniversite sanayi arasında işbirliği yeterli düzeydedir.					
17. Üniversitenin varlığı, Isparta'nın kalkınmasının sağlanmasında bir avantajdır.					
18. Isparta ilinde halkın girişimcilik yönü zayıftır.					
19. Isparta'da hava ve demiryolu yeterince kullanılmaktadır					

20. Isparta sahip olduğu yeraltı kaynaklarını yeterince değerlendirmektedir.					
21. Isparta’da girişimciler il hakkında yeterli bilgiye sahiptir.					
22. Isparta’nın kalkınmasının sağlanmasında bölge işadamları yeterli düzeyde yatırım yapmaktadır.					
23. Isparta ili yerel yönetimi kaynak problemi yaşamaktadır.					
24. Yerel yönetim yeterli derecede nitelikli personele sahiptir.					
25. Isparta’nın kalkınması işadamlarının ve kurumların birlikte, ortaklaşa hareket etmesiyle sağlanır.					
26. Yerel yönetimlerin siyasi iktidar ile aynı partiden olması ilin kalkınmasının sağlanmasında bir avantajdır.					
27. Isparta ilinde sermaye birikimi yetersizliği problemi vardır.					
28. Isparta’nın kalkınmasını sağlayacak kaynak bankalarda atıl vaziyette durmaktadır.					
29. Isparta’da yerel yönetim tarafından sosyo-kültürel etkinlikler yeterince yapılmaktadır.					
30. Isparta ilinde işsizlik vardır.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Çağdaş KARADAĞ

Doğum Yeri : Isparta

Doğum Yılı : 1985

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

Lise: 1999-2003

Lisans: 2004-2008

Yüksek Lisans: 2009-

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

İngilizce: Orta Düzey

İş Deneyimi: Bulunmamaktadır.

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

1 .

2 .

4.

5.

Diğer: